

OSLOMET

VELFERDSFORSKNINGSINSTITUTTET NOVA

Evaluering av Los-ordningen for ungdom

TONJE GUNDERSEN, SIRI BERG TVEITO
& THERESE DOKKEN

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Evaluering av Los-ordningen for ungdom

TONJE GUNDERSEN, SIRI BERG TVEITO
OG THERESE DOKKEN

Velferdsforskningsinstituttet NOVA
Rapport 3/2022

Velferdsforskningsinstituttet NOVA er et institutt på Senter for velferds- og arbeidslivsforskning på OsloMet – storbyuniversitetet.

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

© Velferdsforskningsinstituttet NOVA
OsloMet – storbyuniversitetet 2022

ISBN (trykt utgave) 978-82-7894-802-6
ISSN 1893-9503 (online)

Illustrasjonsfoto: © colourbox.no
Desktop: Hussein Monfared
Trykk: Byråservice

Henvendelser om publikasjoner kan rettes til:

NOVA, OsloMet
Stensberggata 26 · Postboks 4, St. Olavs plass, 0130 Oslo

Telefon: 67 23 50 00

Nettadresse: www.oslomet.no/om/nova

Forord

Denne rapporten er en evaluering av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets tilskuddsordning «Støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom». Målsettingen har vært å undersøke i hvilken grad og hvordan losfunksjonen bidrar i kommuner og bydeler arbeid med å få til tett oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og til bedre samordning av kommunale tjenester rettet mot målgruppen.

Evalueringen er gjennomført på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i perioden 2020–2021. Det vil si at evalueringen har foregått under covid-19-pandemien. Dette har bidratt til noen utfordringer når det gjelder selve datainnsamlingen, men også for de som er tilknyttet Los-ordningen i kommuner og bydeler. Vi vil derfor gi en spesiell takk til loser, deres kontaktpersoner i kommuner og bydeler, deres samarbeidspartnere og ikke minst til ungdom og foreldre som har stilt sin tid til disposisjon og delt sine erfaringer med oss i denne tiden.

Evalueringen har bestått av flere deler. Den første delen av evalueringen var en dokumentanalyse der NOVA gjennomgikk søknader fra kommuner om å opprette lokale losfunksjoner med tilskudd fra LOS-ordningen i perioden 2014–2019. Målsettingen med denne gjennomgangen var å gjøre rede for hva slags muligheter NOVA så for å planlegge og gjennomføre en forskningsbasert evaluering av LOS-ordningen. De som sto for gjennomføringen, var forsker ved NOVA Idunn Seland og forskningsassistent Siri Berg Tveito. Basert på deres analyse besluttet Bufdir sammen med NOVA at en evaluering var mulig. Analysen ga også retning til valg av fremgangsmåte for evalueringen. Vi vil derfor rette en stor takk til Idunn og Siri for deres arbeid med denne analysen. Siri Berg Tveito deltok også aktivt i innsamling og analyse av de kvalitative dataene, Therese Dokken har hatt hovedansvaret for utforming og analyse av spørreskjemadata, og jeg ønsker å takke begge to for grundig og godt arbeid og godt samarbeid. Takk også til forskningsleder Marie Louise Seeberg for nyttig gjennomlesing, og forskningsleder Mira Aaboen Sletten som har kvalitetssikret rapporten ved NOVA. Til slutt vil vi takke Bufdir ved Jeanette Lorentzen, Anette Schjerpen Hoel og Håkon Henjum for godt og konstruktivt samarbeid i prosjektperioden.

Oslo 1. mars 2022

Tonje Gundersen

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	9
1 Innledning	12
Bakgrunn for Los-ordningen	12
Formålet med evalueringen	13
Innholdet i rapporten.....	13
2 Frafall og tiltak	15
Frafall i videregående opplæring.....	15
Å se frafall som resultat av kjennetegn ved elevene og deres familie	17
Ulike tilnæringer til frafallsforebyggende arbeid	18
Nærmere om Los-ordningen.....	19
Hva losene skal gjøre	19
Kriteriene for måloppnåelse for den enkelte ungdom.....	20
Søknader fra kommunene i perioden 2014 – 2019	20
Oppsummering	22
3 Metoder og datagrunnlag	23
Intervjustudien	23
Om de fem case-kommunene og rekruttering av deltakere	23
Gjennomføring av digitale intervjuer	27
Spørreundersøkelsene	28
Personvern og anonymisering	29
Noen metodiske betraktninger	29
4 Los-ordningen fra kommuneperspektiv	31
Frafall i videregående skole	31
Plassering i tjenestelandskapet	33
Målgruppen for losfunksjonen	35
Individuell- eller systemtilnærming til arbeidet med ungdommen	36
Kommunenes målsetting med losfunksjonen	38
Kommunene/bydelenes egne mål med losfunksjonen	39
Kommunens vurdering av om målene er oppnådd.....	42
Losfunksjonen som prosjekt	43
Finansieringsmåten	46
Veien videre etter prosjektslutt	48
Endringer i losfunksjonen	49
Oppsummering	50
5 Losene og deres erfaring	52
Hva kjennetegner losene?	52
Organisatoriske sider ved losfunksjonen.....	55
Stor variasjon i tjenestetilknytning.....	55

Mange jobber deltid som los og mange jobber alene.....	56
Hvordan jobber losen?.....	57
Individuell eller systemtilnærming til arbeidet med ungdommen	57
Antallet unge losene følger opp	58
Aldersgrupper som losene følger opp.....	59
Målgruppen for losens arbeid	60
Losenes tilnærming til og erfarigner med målgruppen	61
Hvordan rekrutteres ungdom og på hvilke arenaer?	61
Losen arbeidsoppgaver.....	63
Hva legger losene vekt på i jobben som los?.....	66
Tre grunner til at losen opplever at de ikke lykkes	71
Losenes arbeidsbetingelser	72
Faglig autonomi.....	73
Tid er en knapphetsfaktor i losarbeidet.....	74
Faglig støtte i losarbeidet	76
Tydelige retningslinjer, er det behov for det?	80
Kommunal tilknytning og arbeidsbetingelser.....	82
Losens opplevelse av egen rolle og virkning av arbeidet	83
Oppsummering	83
6 Samarbeid med andre tjenester.....	86
Losfunksjonens samarbeidspartnere	86
Etablering av samarbeidsrelasjoner.....	87
Hva samarbeider de om?	87
Hvordan samarbeider de?	87
Hvordan oppleves samarbeidet?	88
Losfunksjonen dekker et behov i kommunen	89
En støtteperson i overgangen mellom skoler.....	89
Tett oppfølging av hele ungdommens liv	90
Et bindeledd til øvrig hjelpeapparat.....	91
Tydeligere mandat, ansvarlinjer og oppgavedeling	91
Oppsummering	92
7 Brukerperspektiv på losfunksjonen	94
Erfaringer med andre hjelpeinstanser	94
Hvordan ble ungdommene introdusert for losfunksjonen og losen?	95
Hva har losen konkret gjort for ungdommene?	97
Arbeide mot skolen.....	97
Arbeid rettet mot foreldre	99
Losens arbeid på fritidsarenaer	99
Losen er tilgjengelig og gir hjelp tilpasset ressurser og behov	99
Fornøyde med hjelpen, men ordningen bør være fast	100
Hvordan opplever ungdommene det å ha en los?.....	101
Losens påvirkning på ungdommenes skoledeltakelse	103
Viktige egenskaper ved losen sett fra et brukerperspektiv	104
Oppsummering	105

8 Oppsummerende diskusjon	107
Om evalueringen	107
Kommunene og bydelene	108
Losene.....	109
Samspill med andre tjenester rettet mot målgruppa	109
Ungdommene	110
Virksomheter av arbeidet på kort og lang sikt	111
Begrensinger ved intervjustudien	112
Veien videre for Los-ordningen	112
Summary	115
Litteratur	118
Vedlegg	120

Sammendrag

I denne rapporten presenterer vi vår evaluering av Los-ordningen. Dette er en tilskuddsordning som forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Kommuner og bydeler i Oslo kan søke og motta tilskudd til å opprette eller fortsette med en losfunksjon for ungdom. I perioden vi evaluerer skulle kommunenes losfunksjon rette seg mot ungdom i alderen 12–24 år som var i særlig risiko for å havne utenfor skole og arbeid (Bufdir 2020). Kommuner og bydeler søker midler fra tilskuddsordningen for å opprette eller styrke stillingsressurser som avsettes til formålet lokalt. Ordningen skal legge til rette for mer samordnede tilbud og tettere oppfølging av ungdom som er i en vanskelig livssituasjon.

Formålet med evalueringen er å undersøke i hvilken grad og hvordan losfunksjonen bidrar i kommunens og bydelenes arbeid med å få til tett oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og til bedre samordning av kommunale tjenester rettet mot målgruppen. Evalueringen bygger på to hovedtyper av empirisk materiale; intervjuer med losenes kontaktperson i kommunen eller bydelen, loser, samarbeidspartnere i tjenesteapparatet samt ungdom og foreldre i utvalgte case-kommuner. Derne gjennomførte vi to elektroniske spørreundersøkelser rettet mot losenes kontaktperson i kommunene og til loser i alle aktive tilskudds-kommuner/bydeler. Datainnsamlingen foregikk i perioden fra november 2020 til oktober 2021.

Det er et stort antall kommuner som har fått tilskudd gjennom Los-ordningen. Den lokale losfunksjonen arbeider enten systemrettet, individuelt eller i en kombinasjon av disse to. Karakteristisk for arbeidet på *systemnivå* var at de konsentrerte innsatsen mot systemene rundt ungdommene, og hadde mindre direkte kontakt med enkeltungdom. Arbeidsinnretningen var gjerne begrunnet i at systemarbeid gagnet flere ungdommer og at systemene ofte var for dårlig tilpasset til å fange opp unge med fraværsutfordringer. Andre steder var losens arbeid primært rettet mot *individnivået*. Dette innebar at losene jobbet relasjonsbasert og tett med enkeltungdom som hadde høyt fravær og som sto i fare for å falle ut av skoleløpet eller av andre grunner var i målgruppen for oppfølging fra en los. Utover dette skillet mellom system- og individtilnærming til arbeidet har hver enkelt kommune eller bydel gjort ulike valg i utformingen av losfunksjonen. En relativt stor andel av losfunksjonene er knyttet til skolen, men blant de andre kommunene og bydelene er det stor variasjon i tjenestetilknytning. Det varierer også i hvilken grad man har samlet ressursene og ansatt en los på fulltid, eller delt ressursene på flere loser med mindre stillinger som jobber i et team.

Losene har ulik bakgrunn og erfaring, men de fleste jobbet med utsatt ungdom også før de ble ansatt som los. Losens stilling er fleksibel for å komme i en posisjon til å hjelpe ungdom i målgruppen, og mange av de som jobbet individuelt fremhever handlingsrom, i tid, sted og metode, som viktig for å kunne gjøre en god jobb. Losfunksjonen ga mulighet til tett oppfølging av ungdom, og flere pekte på

at dette var et fortrinn losfunksjonen hadde sammenliknet med andre tjenester i kommunen eller bydelen.

I tråd med losfunksjonens intensjon, ser vi at losene er et bindeledd til det øvrige hjelpeapparatet. I noen kommuner er samarbeidet formalisert, mens andre steder er det mer vilkårlig og etter behov i enkeltsaker. Mens samarbeidet i noen tilfeller dreier seg om et generelt samarbeid om målgruppen, er det i andre tilfeller snakk om samarbeid om enkeltungdom. De fleste samarbeidspartnerne vi intervjuet beskriver samarbeidet som godt, men at det var rom for forbedringer. Dette gjaldt spesielt en avklaring rundt losens mandat, samt roller og ansvarsfordeling i samarbeidsrelasjonen i de kommunene der samarbeidet ikke var formalisert.

Til tross for at ungdommene som losene følger opp gjerne har sammensatte utfordringer, med både fysiske og psykiske helseplager, ser det ut til at losen likevel kommer i en posisjon for å bidra med en positiv endring hos ungdommene. Intervjuene med losere, ungdom og foreldre indikerer at Los-ordningen er noe mange unge kan ha nytte av. I tråd med Los-ordningens mandat kan det å ha kontakt med los bidra til økt mestringsopplevelse, bedre fungering og reduserte utfordringer i hjemmesituasjonen, på fritiden og i skolesammenheng. Videre finner vi at losen kan være til hjelp med hensyn til koordinering av tjenester rundt ungdommene. Losen kan også være en støtteperson for unge i møte med skolen og andre hjelpetjenester. Hovedinntrykket er at de unge var fornøyd med oppfølgingen de hadde fått. En stor andel av de ungdommene som får oppfølging fra en los har kontakt med store deler av hjelpeapparatet. For mange av disse har det en stor verdi å ha en fast person som følger dem over tid.

Bufdir har identifisert seks kriterier for måloppnåelse i sine retningslinjer for lostilskuddet: tre på individnivå og tre på systemnivå. Kontaktpersonene i kommunene og bydelene støtter i stor grad opp om disse. Så nær som alle mener at det å øke elevens trivsel og tilstedeværelse i skole- og opplærings situasjon er viktige mål med losfunksjonen. Det samme er målene om å yte hjelp som elevene opplever er tilpasset deres behov og ressurser, og at denne hjelpen skal være koordinert og oversiktlig. Derimot er det færre som mener økt faglig fungering er veldig viktig. Tilsvarende vurderinger finner vi når vi spør losene. En årsak til at akkurat dette målet vektet som mindre viktig kan ha sammenheng med en anerkjennelse av at mange av de ungdommene som er i målgruppen sliter på så mange områder at dette målet blir underordnet det å bidra til at ungdommene møter på skolen og opplever økt mestring. Dette reflekterer en vektlegging av motivasjonsarbeid og økt mestring som grunnlag for å forebygge frafall og øke skolenærvær på kort sikt, og økt faglig fungering på lengre sikt.

På systemnivå ser det ut til at losfunksjonene lykkes med å tilpasse hjelpen til ungdommenes ressurser og behov og gjøre oppfølgingen og hjelpen som gis tilgjengelig og tilrettelagt, mens det å få til koordinert innsats fra flere aktører er mer utfordrende. En grunn til dette kan være at de to første målene i større grad er avhengig av losens arbeid, mens målet om koordinert innsats med andre

aktører i stor grad vil avhenge av disse aktørenes arbeid og forpliktelse til losens arbeid.

Våre tre hovedfunn er for det første at måten losfunksjonen fungerer på, ved å tilby en fleksibel og tilrettelagt oppfølging av unge, bidrar til å øke unges mestringsevne og til å forhindre at unge faller ut av ordinær skolegang. For det andre finner vi at samordning og samarbeid med andre kommunale tjenestoområder er viktig for at losfunksjonene skal fungere godt. For det tredje finner vi at de som er ansvarlige for losfunksjonen i kommuner og bydeler anser losfunksjonen som nyttig i sitt arbeid med unge som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang.

Gjennom denne evalueringen finner vi ingen grunn til å påpeke behov for endringer i losens arbeid hverken på system- eller individnivå, men vi ser at det i mange tilfeller er rom for forbedringer i losens arbeidsbetingelser. Dette gjelder spesielt at losarbeidet for mange bare utgjør en (liten) deltidsstilling, at mange loser mangler et fagmiljø rundt seg, mange savner retningslinjer for hvordan jobben som los skal gjøres, og både loser og samarbeidspartnere savner en tydeliggjøring av losens mandat opp mot andre samarbeidspartnere eller tjenester.

1 Innledning

Bakgrunn for Los-ordningen

Å lose betyr å vise vei. Los-ordningen er en tilskuddsordning innrettet mot ungdom som er i ferd med å falle ut av skoleløpet, og skal vise dem veien videre innenfor skoleløpet. Det er frivillig å gå på videregående skole. Likevel søker nær 100 prosent av elevkullet på 10. årstrinn i den norske grunnskolen seg til videregående opplæring, og rundt 95 prosent takker ja til skoleplass (Sletten mfl., 2019). Videregående opplæring er en forutsetning for adgang til høyere utdanning. Manglende gjennomføring av denne delen av opplæringsløpet kan få konsekvenser for senere tilknytning til arbeidslivet. Frafall fra videregående skole gir derfor grunn til bekymring.

På bakgrunn av tidligere forskning om frafall fra videregående skole satte Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) i 2011 i gang et treårig utviklingsprosjekt i 15 kommuner. Dette ble kalt Losprosjektet. Evalueringen av Losprosjektet (2011-2014) viste at det var en suksess (Backe-Hansen mfl., 2014). Et estimat fra evalueringen var at 70 prosent av ungdommen hadde fått en forbedret situasjon mens de deltok i Losprosjektet. Losene hadde også i overveiende grad arbeidet i tråd med forutsetningene fra BLD, det vil si med høy grad av skreddersøm, fleksibilitet og variasjon i det løpende arbeidet med ungdommen.

Etter endt prosjektperiode besluttet derfor BLD i 2014 å gjøre Losprosjektet til en åpen og landsdekkende tilskuddsordning. Denne tilskuddsordningen fikk navnet «Støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom», og det er den vi tar for oss i denne rapporten. Som første del av dette oppdraget gjorde NOVA en dokumentanalyse. Her gjennomgikk vi alle søknader fra kommuner og bydeler for perioden 2014–2019 om tilskudd fra Los-ordningen for å opprette lokale losfunksjoner. Analysen av disse søknadene, som vi gjør rede for lengre ned i dette innledningskapittelet, ligger til grunn for gjennomføringen av evalueringsoppdraget som presenteres i denne rapporten.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) forvalter tilskuddsordningen i dag. Bare kommuner, og bydeler i Oslo, kan søke og motta tilskudd. En forutsetning for å motta et slikt tilskudd er at kommunen eller bydelen matcher statens tilskudd med en egenandel på 50 prosent. Kommunene kan søke om tilskudd i tre år og få tilsagn om støtte ett år utover dette, med forbehold om Stortingets årlige budsjettvedtak. Bevilgningen til tilskuddsordningen har økt fra 10,65 millioner kroner i 2014 til 52,6 millioner i 2019¹.

¹ Se lister over vedtak for ulike år:

https://www.bufdir.no/Tilskudd/Se_hvem_som_har_fatt_tilskudd/Barn_og_unge/Oppfolgings_og_losfunksjoner_for_ungdom/

Kommunenes losfunksjon skal rette seg mot ungdom i alderen 12–24 år² som er i særlig risiko for å havne utenfor skole og arbeid (Bufdir 2020). Kommuner og bydeler søker midler fra tilskuddsordningen for å opprette eller styrke stillingsressurser som avsettes til formålet lokalt. Ordningen skal legge til rette for mer samordnede tilbud og tettere oppfølging av ungdom som er i en vanskelig livssituasjon. Målet er å styrke ungdommenes skoletilknytning, trivsel og mestring, og dermed bidra til bedre skoleprestasjoner og økt gjennomføring av videregående opplæring. Gjennom en slik lokal losfunksjon skal kommunen og bydelen hjelpe eleven med å komme i kontakt med aktuelle instanser i det kommunale tjenesteapparatet. Losen skal samarbeide tett med skolen og andre virksomheter og bidra til at hjelpen som gis er helhetlig og tilrettelagt.

Formålet med evalueringen

Formålet med evalueringen er å undersøke i hvilken grad og hvordan losfunksjonen bidrar i kommunens og bydelens arbeid med å få til tett oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og til bedre samordning av kommunale tjenester rettet mot målgruppen. Datainnsamlingen har foregått i perioden fra november 2020 til oktober 2021, og rapporten leveres oppdragsgiver vinteren 2022. Evalueringen skal belyse følgende spørsmål:

- Hva kjennetegner kommuner eller bydeler som har fått tilskudd gjennom Los-ordningen?
- Hvilke valg har kommuner eller bydeler som har mottatt tilskudd gjort i utforming av tiltak, prosjekt og aktiviteter?
- Hvordan har utformingen og innretningen av tilskuddsordningen fungert?
- Hvordan samspiller utformingen av losfunksjonen med andre relevante hjelpetilbud til målgruppen?
- Hva kjennetegner losene?
- Hva er losenes erfaringer med ordningen?
- Hvilke erfaringer har ungdommer/foresatte med losfunksjonen?

Innholdet i rapporten

I kapittel 2 skriver vi om frafall i videregående opplæring og nærmere om Los-ordningen. I kapittel 3 presenteres de metodiske tilnærmingene til evalueringen, og i kapittel 4 beskriver vi Los-ordningen fra perspektivet til kommunene som har mottatt tilskudd gjennom ordningen. Første del av kapittel 4 handler om kjenne-

² Fra 2021 er aldersspennet endret til 10–24 år.

tegn ved losfunksjonen i de kommunene og bydelene som har deltatt i undersøkelsen, som hvor mange loser kommunene og bydelene har som er finansiert av Bufdir, losenes stillingsprosent, og hvor i tjenestelandskapet losfunksjonen er plassert. Siden kommer vi inn på hva kommunene og bydelene har definert som målgruppen for tiltaket, og om losfunksjonen primært er rettet mot enkelt-ungdommer eller også systemnivå. Så presenterer vi funn knyttet til kommuner eller bydelers vurderinger av losfunksjonen: hva er deres mål med losfunksjonen i kommunen eller bydelen, hvordan vurderer de effekten av funksjonen, hva er fordeler med å få tilskudd til en slik funksjon, og hva de eventuelt tenker kan gjøres annerledes i måten de har organisert funksjonen på.

Redegjørelsen for losfunksjonen i kommunene i kapittel 4 fungerer som et bakteppe for det som kommer frem gjennom spørreundersøkelsene og intervjuene med loser (kapittel 5), samt intervjuer med samarbeidspartnere (kapittel 6) og ungdom og foreldre (kapittel 7).

I kapittel 5 presenterer vi kjennetegn ved losene og deres arbeidssituasjon, for så å komme inn på hvem som er deres målgruppe. Vi spurte losene hva de legger vekt på i arbeidet, om vurderinger av de unges måloppnåelse, og om losenes refleksjoner rundt hva som bidrar til at de lykkes eller ikke lykkes i arbeidet.

I kapittel 6 presenteres i hovedsak resultatene fra intervjuene med losens samarbeidspartnere, og også noe fra intervjuene med losene der de reflekterer rundt hva de anser som viktig i samarbeidet med andre tjenester i kommunen/bydelen. Temaene her er etablering av samarbeid, hva de samarbeider om, hvordan samarbeidet foregår og deres erfaringer med samarbeidet.

Kapittel 7 handler om målgruppen for Los-ordningen, og vi presenterer resultatene fra intervjuene med ungdom og foreldre. Dette handler i stor grad om utfordringsbildet til et utvalg ungdom som er brukere av losfunksjonen i sin kommune eller bydel, og deres oppfatning av ordningen.

Kapittel 8 er en oppsummerende drøfting av funnene knyttet opp mot problemstillingene og formålet med evalueringen.

2 Frafall og tiltak

Frafall i videregående opplæring

På landsbasis har gjennomføringen i videregående opplæring økt de senere år for alle typer videregående opplæring, og for begge kjønn. Andel med fullført og bestått vitnemål fra videregående skole i 2020 var den høyeste siden innføringen av Reform 94, som ga alle elever rett til tre års videregående opplæring.³

SSBs statistikk for gjennomføring i videregående opplæring gjelder elever som begynte i videregående opplæring for første gang en gitt høst og deres status for fullføring en viss tid etter skolestart. Elever på et studieforbereende utdanningsprogram følges i 5 år etter skolestart, mens elever i et yrkesfaglig utdanningsprogram følges i 6 år. Blant de som startet på et studieforbereende utdanningsprogram i 2014 fullførte 89,1 prosent i løpet av 5 år, mens 68,3 prosent av de som startet i et yrkesfaglig utdanningsprogram hadde fullført i løpet av 6 år (SSB 2021a). Både i studieforbereende utdanningsprogram og yrkesfaglig utdanningsprogram er det flere jenter enn gutter som fullfører. På studieforbereende utdanningsprogram har henholdsvis 91,6 prosent av jentene og 86 prosent av guttene fullført. På yrkesfaglige utdanningsprogram er andelen jenter og gutter som har fullført henholdsvis 70,8 prosent og 66,6 prosent⁴. På fylkes-nivå og lokalt kan det imidlertid være relativt store avvik fra hovedtrenden. For eksempel i Sogn og Fjordane og Rogaland, der flest fullfører, er gjennomføringsandelen på 83 prosent, mens i Finnmark, der færrest fullfører, ligger gjennomføringsandelen på 69 prosent. I løpet av de siste 15 år har gjennomføringsandelen i Finnmark økt med 17 prosentpoeng⁵.

Den store oppmerksomheten på andelen som ikke fullfører videregående opplæring må ses i lys av at det å gjennomføre et videregående opplæringsløp har blitt en norm. Det betyr også at ungdom i alderen 16–19 år som er i betalt arbeid istedenfor å gå på skole regnes som «frafalne». Det kan diskuteres om dette søkelyset på gjennomføring er hensiktsmessig i alle sammenhenger. Høst (2013) kommenterer at det å sette søkelys på frafall ikke kun handler om statistiske konsekvenser, men også kan innebære betydelige sosiale stigma. Samtidig viser forskning at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom frafall fra videregående opplæring og yrkesdeltakelse, da en vesentlig andel blant gutter uten vitnemål fra videregående får heltidsstillinger som de vurderer som relevant ut fra

³ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/tema/gjennomforing2/elever-som-gjennomforer-videregaende-opplaring/>

⁴ <https://www.ssb.no/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/gjennomforing-i-videregaende-opplaering> (lest 23.januar 2022)

⁵ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/analyser/gjennomforing-videregaende-opplaring/>

sin interesse (Nielsen og Henningsen, 2018; Vogt, 2018). Utdanningsdirektoratets statistiske oversikt viser for eksempel at andelen som er i arbeid er særlig høy i de to nordligste fylkene, som er de fylkene som har den høyeste andelen ungdom som ikke har fullført videregående opplæring⁶. Kvinner som faller fra yrkesfaglig utdanning synes derimot å ha større utfordringer med hensyn til yrkesdeltakelse (Vogt, 2018).

Forskjellen mellom gutter og jenter med hensyn til frafall har bidratt til debatt i forskningsfeltet. På den ene siden fremstilles gutter som «tapere» i skolesystemet, men på den annen side har flere forskere vært opptatt av å nyansere denne forståelsen. Vi vil her gi en kort oppsummering av noen funn og diskusjoner om betydningen av kjønn i disse studiene.

Resultater fra nasjonale prøver før ungdomsskoletrinnet viser omtrent samme nivå på skoleprestasjoner blant gutter og jenter⁷. Dette endrer seg når elevene begynner på ungdomsskolen, da forskjellene øker og jentene presterer bedre⁸. I en artikkel der de gjennomgår tidligere forskning om kjønnsforskjeller i skolen, viser Nilsen og Henningsen (2018) at så langt tilbake som man har oversikt har gutter i snitt hatt dårligere skolekarakterer enn jentene. Samtidig viser de til at jentenes væremåte i klasseromssituasjonen har endret seg de tre siste ti-årene, de har «tatt mer plass» i klasserommet. Gutter og jenters aspirasjonsnivå kan ha sammenheng med hvilke muligheter de ser for seg på arbeidsmarkedet. Dette er forhold som kan forklare hvorfor jenters aspirasjonsnivå i ungdomsskolealder i dag i høyere grad samsvarer med deres faktiske kompetansenivå, sammenlignet med tidligere da jentene var mer tilbakeholdne og yrkesmulighetene ble opplevd som snevrere (Nilsen og Henningsen, 2018). På den annen side synes ikke denne utviklingen, sammen med guttenes noe svakere skoleresultater, å gi gutter dårligere selvtillit eller øke deres mistriivsel i skolen (Bakken mfl. 2008; Backe-Hansen mfl., 2014. En kunnskapsoppdatering fra 2018 (Wollscheid, Hjetland, Rogde og Skjelbred, 2018) finner at gutters innsats synes å være mer rettet mot det som interesserer dem. Blant annet finner en OECD-rapport fra 2015 at gutter i gjennomsnitt bruker én time mindre på lekser enn jenter, og gutter bruker flere timer enn jenter på å spille dataspill (Wollscheid mfl., 2018). Mindre tid på lekselesing mener Wollscheid mfl. (2018) delvis kan forklare gutters noe dårligere karakterer etter fullført grunnskoleopplæring.

Flere jenter enn gutter søker seg til studieforberedende programmer. Jenteandelen i de studieforberedende programmene har ligget på 53–59 prosent siden 1994, mens gutteandelen på de yrkesfaglige programmene har ligget på 56-58

⁶ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/analyser/gjennomforing-videregaende-opplaring/>

⁷ Nasjonale prøver 5. trinn – resultater (udir.no)

<https://www.ssb.no/utdanning/grunnskoler/statistikk/karakterer-ved-avsluttet-grunnskole>

⁸ <https://www.ssb.no/utdanning/grunnskoler/statistikk/karakterer-ved-avsluttet-grunnskole>

prosent (SSB 2017, i Nilsen og Henningsen, 2018, Utdanningsdirektoratet, 2021⁹). Den nasjonale ungdataundersøkelsen finner at jenter bruker mer tid på lekser enn det gutter gjør, særlig på videregående (Bakken, 2021). Samtidig sliter jenter mer med stress og et høyere nivå av psykiske vansker enn jevnaldrende gutter, og omfanget og kjønnsforskjellene øker i løpet av videregående (Bakken, 2021; Eriksen mfl., 2017). På den annen side viser tidligere studier at gutter har større sårbarhet for uheldig påvirkning i oppvekstmiljø og mobbing, noe som kan innvirke på skoleprestasjoner (Backe-Hansen mfl., 2014).

Når det gjelder de utfordringene ungdom opplever i skolesammenheng, er det en tendens til å individualisere jenters utfordringer i skolen. Gutters utfordringer antas på den annen side å ha sammenheng med et skolesystem som ikke er tilpasset gutters måte å lære på (Vogt, 2018; Nilsen og Henningsen, 2018). Eksempler på dette er påstanden om «feminisering» av skolen, en påstand som ikke står seg ut fra studier der man har undersøkt betydningen av kjønns sammensetning av lærerstaben, da det å ha lærer av samme kjønn ikke har vist noen effekt (Bakken 2009). Vogt (2018; 178) peker også på hvordan «ensidig fokus på gjennomsnittlige kjønnsforskjeller innebærer fare for å overse variasjoner innenfor hvert kjønn». Kjønn som forklaringsvariabel er derfor ikke tilstrekkelig for å forklare kjønnsforskjeller i skolen (Backe-Hansen mfl., 2014) I neste avsnitt skal vi gå nærmere inn i slike ulike forskningstilnæringer til frafall i skolen.

Å se frafall som resultat av kjennetegn ved elevene og deres familie

Hvilket perspektiv man har på årsaker til frafall får betydning for hvilke strategier man velger for frafallsforebygging. Spørsmålet om hvorfor noen faller fra i utdanningsløpet har dannet grunnlag for et stort og viktig internasjonalt forskningsfelt. Frafall fra videregående opplæring blir betraktet både som et individuelt problem og et samfunnsproblem (Lillejord mfl., 2015; Nilsson, 2010). I en gjennomgang av forskning om frafallsforebyggende arbeid i skolen skriver Sletten mfl. (2019) at forskningen i hovedsak har vært orientert mot kjennetegn ved ungdom og deres foreldre (*individuell risiko*). Dette innebærer at forskerne har undersøkt betydningen av bakgrunnsvariabler som er kjent for å skape ulikhet i utdanning, særlig foreldres utdanningsnivå eller inntekt og elevens kjønn, men også elevens motivasjon, innsats og tidligere skoleprestasjoner. Faktorene som knyttes til elevens bakgrunn plasserer eleven i en sosial struktur. Mye av frafallsforskningen handler derfor også om *strukturell risiko*, det vil si om hvordan elevens ulike plassering i den sosiale strukturen påvirker sannsynligheten for deres gjennomføring av videregående opplæring. For eksempel antar man at foreldre med høy utdanning legger større vekt på barnas skolegang enn det foreldre med lav utdanning gjør. Foreldre med høy utdanning vil også kunne følge opp barnas skolegang og hjelpe dem med skolearbeidet i større grad enn hva foreldre med

⁹ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/elevtall-i-videregaende-skole/elevtall-vgo-utdanningsprogram/>

lav utdanning forventes å kunne gjøre. Slike faktorer kobles i forskningen til elevers skoleprestasjoner, men også til enkelte elevers motivasjon og innsats.

Individuelle og strukturelle perspektiver på frafall har blitt kritisert for å lede oppmerksomheten bort fra skolens ansvar for opplæringen. Et hovedmål for den offentlige grunnopplæringen i Norge og øvrige land i OECD-området er utjevning av sosiale forskjeller. En høy frafallsprosent blant elever med lav sosioøkonomisk status indikerer dermed at skolesystemet ikke i tilstrekkelig grad utjevner slike forskjeller. Det at elever med lav sosialøkonomisk status har større sannsynlighet for å velge bort videregående opplæring betegnes i frafallsforskningen som *institusjonell risiko*. Institusjonell risiko betyr her at organiseringen av opplæringen og utdanningssystemets mangler evne til å tilrettelegge opplæringen på en måte som passer for alle elever, og dette forstås som en årsak til frafall (Sletten mfl., 2019).

Ulike tilnærminger til frafallsforebyggende arbeid

Ifølge Rumberger (2011) kan man skille mellom to hovedtyper av tilnærminger i frafallsforebygging, henholdsvis *individuelle og systemiske strategier*. Hvis frafall forklares med enkeltelevers sosiale bakgrunn, tidligere skoleerfaringer, helse og livssituasjon, er det nærliggende å gripe til individuelle tilnæringsmåter også for å forebygge frafall. Ekstra leksehjelp, kurs i studieteknikk og ulike motivasjonstiltak kan fungere som eksempler. Samtaler med helsesykepleier eller henvisning til behandling andre steder i helsevesenet er andre eksempler på individuelle strategier (Sletten mfl., 2019). Bredere systemiske tilnærminger tar på den andre siden utgangspunkt i at frafall også har sin årsak i utdanningssystemets kultur og måten utdanningssystemet er organisert på – i det vi kan kalle skolen som system. Felles for denne typen tiltak er at de ikke er rettet mot såkalte risikoelever, men omfatter hele skolen. Hensikten er å styrke den generelle organiseringen, miljøet og omgivelsene rundt alle elevene. Slike tiltak kan omhandle organiseringen av opplæringen, kunnskapssyn, skolens regler og praksiser, og det involverer ofte flere aktører på ulike nivåer i skolen (elever, lærere, ledelse, støttepersonell) (Sletten mfl., 2019).

Det er skoleledelsen som har det overordnede ansvaret for at skolens elever fullfører og består videregående opplæring. I dette arbeidet benytter skolene seg gjerne av både individuelle og systemiske tilnæringsmåter.

En undersøkelse av årsaker til frafall i Akershus fylkeskommune konkluderte med at «psykiske vansker» var blant de hyppigst forekommende begrunnelsene gitt av elevene selv og av rådgiverne på skolen (Markussen og Seland, 2012). Slike vansker kan både være knyttet til «stress og press» i skolesammenheng (Bakken, 2021), og de kan ha sammenheng med andre helseproblemer eller med livet utenfor skolen (Sletten mfl., 2019). Det vil si at psykiske vansker kan oppstå som en reaksjon på både individuelle, familierelaterte og systemiske forhold, og forebygging eller hjelp bør derfor være like sammensatt som årsakene. I tillegg til henholdsvis individuelle og systemiske strategier rettet mot det som skjer i skolen for å forhindre frafall, synes det å være et behov for også å rette oppmerksomheten mot det som skjer utenfor skolen.

Slike sammensatte årsaker til frafall er ikke ukjent for forvaltningen i Norge, og i tillegg til det som skjer i skolen finnes det en rekke andre offentlige aktører som spiller en viktig rolle i det frafallsforebyggende arbeidet. Eksempler på dette er oppfølgingstjenesten og NAV, men også kommunale tjenester som barnevern, helsesykepleier eller skolepsykolog. Som en del av denne evalueringen har NOVA i forkant av de empiriske studiene gått igjennom prosjektbeskrivelser fra kommuner eller bydeler som har søkt om midler til prosjekter omfattet av Los-ordningen. Funnene fra dette er presentert senere i dette kapittelet. Denne gjennomgangen viste at kommuner eller bydeler også knytter andre tjenester og profesjoner til det frafallsforebyggende arbeidet. Noen samarbeider også med frivillige lag, foreninger og det lokale næringslivet.

Nærmere om Los-ordningen

Los-ordningen skal ha hovedfokus på enkeltindivider og deres behov for tilpasninger, på en slik måte at sentrale sider i den enkeltes liv blir inkludert. Ambisjonene med Los-ordningen er likevel å kombinere individuelle og systemiske tilnæringsmåter. Som nevnt innledningsvis er Bufdir sitt formål med tilskuddsordningen å bidra til kommunenes arbeid med å oppnå tettere oppfølging av individuelle ungdommer som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og til å bedre det systemiske samarbeidet mellom kommunale tjenester som arbeider på dette feltet (Bufdir 2020). De to viktigste tilnæringsmåtene som preger studier og strategier på frafallsfeltet møtes altså i formålet for denne ordningen.

Kommuner og bydeler søker midler fra tilskuddsordningen for å opprette eller styrke stillingsressurser som avsettes til dette formålet lokalt. Stillingene har betegnelser som for eksempel «ungdomslos», «barnevernslos», «elevlos» eller bare «los», og skal bidra til å løse elever i målgruppen gjennom skolegang og mellom aktuelle instanser, vise dem veien, i det lokale tjenesteapparatet. Los-ordningen skal også omfatte kontakt med foresatte, og losene er ofte forventet å intervensere i ungdommenes fritid (Bufdir 2020). Overordnet skal tilskudd fra Los-ordningen bidra til å bedre elevenes skoleprestasjoner og øke gjennomføringen i videregående opplæring.

Hva losene skal gjøre

Ifølge målsettingen med Los-ordningen skal de lokale losene (for å oppfylle målene) følge opp ungdommene, sette dem i kontakt med hjelpetjenester og bidra til at hjelpen i skolen eller fra andre virksomheter er individuelt tilrettelagt (Bufdir 2020). Arbeidet skal skje i samarbeid med ungdommenes foreldre eller foresatte. Det innebærer at losene skal gi ungdom tett og tilrettelagt oppfølging i form av motivasjonsarbeid og veiledning i og utenfor skolen, og i overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring. Videre skal de være tilgjengelig for ungdommene og til stede på ungdommenes egne arenaer (skole, hjem og fritid). De skal også samarbeide tett med ungdommenes foreldre eller andre omsorgspersoner og bistå foreldre og omsorgspersoner med å understøtte ungdommenes skolegang. Losene skal også bistå og motivere ungdom til å komme i kontakt med

hjelpetjenester som kan gi nødvendig hjelp, og de skal samarbeide tett med skolen og andre virksomheter og tjenester, og bidra til at hjelpen som gis er helhetlig og tilrettelagt.

Kriteriene for måloppnåelse for den enkelte ungdom

Det er et mål at implementeringen av losfunksjonene i kommuner og bydeler skal gi resultater på både system- og individnivå. Bufdir har i denne forbindelse satt opp kriterier for måloppnåelse på individnivå og på systemnivå (Bufdir 2020). Det er satt opp tre kriterier på individnivå: De unge skal gjennom kontakt med losen a) øke sin tilstedeværelse på skolen, b) få bedret sin faglige fungering og c) losen skal hjelpe dem slik at de trives bedre på skolen og i opplærings situasjonen. Kriteriene på systemnivå handler om at losen skal jobbe opp mot andre instanser på en slik måte at de unge opplever d) at den oppfølgingen og hjelpen de får er tilgjengelig og tilrettelagt, e) at hjelpen er tilpasset deres ressurser og behov, og f) at hjelpen fra de aktørene som er inne i bildet er koordinert og oversiktlig.

Søknader fra kommunene i perioden 2014–2019

Vi vil her redegjøre for hovedfunnene fra dokumentanalysen som NOVA gjennomførte våren 2020, og som var første del av oppdraget fra Bufdir. Her gjennomgikk vi alle søknader fra kommuner og bydeler for perioden 2014–2019 om tilskudd fra Los-ordningen for å opprette lokale losfunksjoner.

I perioden 2014–2019 har det vært ansatt loser med støtte fra Los-ordningen i om lag 130 kommuner, og bydeler i Oslo. Søknadene fra kommunene viser at losfunksjonen kan være et tillegg til lignende tjenester som kommunene selv finansierer. Det betyr at det kan jobbe flere loser, med og uten finansiering fra den statlige tilskuddsordningen, i én og samme kommune. Videre kan losfunksjonene inngå som en andel av en eller flere stillinger som har eksistert forut for tilskuddsordningen, eksempelvis stillingen som ungdomskontakt i barnevernet eller NAV.

Vår gjennomgang viser at det var stor variasjon i størrelsen på målgruppen i de ulike kommunene/bydelene, og på hvilke alderstrinn funksjonen skulle innrettes mot. Mens de fleste kommuner og bydeler oppga at målgruppen besto av mellom 5 og 50 elever, anslo noen kommuner og bydeler målgruppen til å være på mer enn 200 og opp til 1000 elever. Vår antakelse er at kommunen i siste tilfelle har oppgitt størrelsen på hele elevkull. Fra og med 2017 har kommuner og bydeler rapportert om hvilke(n) aldersgruppe(r) ordningen skal omfatte, og oversikten viser at målgruppen var fordelt mer eller mindre jevnt mellom henholdsvis barn i alderen 12–16 år og ungdommer i alderen 17–24 år. Den yngste av disse to aldersgruppene er elever i ungdomsskolen, mens den eldste er elever i videregående opplæring. Dette indikerer at mange kommuner og bydeler ser behovet for å starte innsatsen mot frafall i videregående opplæring på et tidlig tidspunkt i opplæringsløpet.

Barn og ungdom er den primære målgruppen for losens arbeid. Vi gjennomgikk likevel alle søknadene for å se om målgruppene «foresatte» og «lærere» var

eksplisitt nevnt. Vår gjennomgang viste at så godt som alle losene hadde «foresatte» som målgruppe i tillegg til eleven, mens det var om lag to tredjedeler av kommunene som oppga at losen skulle samarbeide med elevens lærere i skolen. Det var mindre vanlig å oppgi at losen også skulle samarbeide med lærlingenes arbeidsgivere, noe som var tilfelle for fem kommuner eller bydeler.

I utlysningen av tilskudd fra Los-ordningen oppgir Bufdir som nevnt at losen skal være tilgjengelig for ungdommene og til stede på ungdommenes egne arenaer, som skole, hjem og fritid. Om lag halvparten av kommunene forventet at losene skulle involvere seg aktivt på ungdommenes hjemmearena. Omtrent like mange mente at losen skulle delta aktivt på ungdommens fritidsarena. I underkant av 20 kommuner eller bydeler oppga at losen skulle involveres i ungdommenes deltakelse i arbeidslivet eller på alternative læringsarenaer.

For søknadene fra 2018 og 2019 vet vi noe om losenes stillingsprosent og planlagte arbeidssted. Våre beregninger viser at 30 kommuner eller bydeler ville ansette én los og 20 kommuner eller bydeler oppga at de ville ansette to loser i 100 prosent stilling. Noen søkte også om los til 50 prosent stilling, og noen om midler til å ansette loser i 30 og 20 prosent stillinger. Noen kommuner og bydeler søkte om midler fra Los-ordningen for å frikjøpe stillingsandel hos ansatte i eksisterende tjenester, eventuelt i kombinasjon med å opprette eller videreføre en egen los-stilling.

Mens mange kommuner eller bydeler oppga skolen som losens arbeidssted, skulle loser i andre kommuner og bydeler være tilknyttet blant annet pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), barneverntjenesten, familievernnet, sosialtjenesten, utekontakten eller skolehelsetjenesten. Dette viser til dels stor variasjon i losens nærhet til skolen kontra nærhet til andre kommunale tjenester.

Uavhengig av losens arbeidssted ble det oppgitt at losen skulle hjelpe eleven med å komme i kontakt med aktuelle instanser i det kommunale tjenesteapparatet, og losen skulle samarbeide tett med skolen og andre virksomheter og tjenester og bidra til at hjelpen var helhetlig og tilrettelagt. For mange kommuner og bydelers vedkommende var det snakk om mer enn ti ulike tjenester eller funksjoner som skulle involveres i samarbeid med los. Et mindretall av kommunene oppga fire eller færre samarbeidspartnere for losen. PPT, barnevernet, helsestasjonen, skolen, NAV og oppfølgingstjenesten var samarbeidspartnere som gikk igjen i de aller fleste søknadene. Politi, kommunepsykolog og SLT-koordinator (Samordning av lokale rus og kriminalitetsforebyggende tiltak) opptrådte noe sjeldnere, men kan likevel regnes som hyppige samarbeidspartnere for losene. Mange kommuner og bydeler ville også involvere tjenester knyttet til psykisk helse, rus og eventuelt psykiatri. Kultur- og fritidssektoren, inkludert ungdomsklubb og frivillige lag og foreninger, flyktningtjenesten og en rekke ulike samarbeidsteam på kommunalt nivå, ble også oppgitt som mulige samarbeidspartnere for losen.

Oppsummering

Å gjennomføre et videregående opplæringsløp har blitt en norm i Norge i likhet med i de fleste OECD-land. Når en ungdom ikke gjennomfører videregående opplæring kan det være grunn til bekymring, fordi dette kan få konsekvenser for senere tilknytning til arbeidslivet.

Det er ulike tilnærminger til forskning på risiko for frafall i skolen. Fokus på individuell risiko innebærer å legge vekt på betydningen av individuelle kjennetegn ved ungdommene og deres livsløp som vi fra tidligere forskning vet henger sammen med ulikhet i utdanning, mens strukturell risiko sier noe om hvordan elevers sosiale bakgrunn og familienes ulike plassering i den sosiale strukturen påvirker sannsynligheten for gjennomføring av videregående opplæring. Det at elever fra familier med lav sosialøkonomisk status har større sannsynlighet for å velge seg ut av videregående opplæring kan også forstås som *institusjonell risiko*. Da tenker man seg at organiseringen av opplæringen og utdanningssystemets manglende evne til å tilrettelegge for elever med utfordringer også er en årsak til frafall. I de fleste tilfeller vil det være en kombinasjon av ulike risikofaktorer som fører til at unge velger seg ut av videregående utdanning. Det å rette arbeidet inn mot strukturelle risikoer vil kreve mer langsiktige og mer omgripende arbeid for å få til endringer. For kommunene og skolen vil det oftere være enklere å sette inn tiltak rettet mot å bøte på individuelle og institusjonelle utfordringer elevene møter på sin vei gjennom utdanningssystemet. I formålet med Los-ordningen kommer dette også til uttrykk gjennom at individuelle eller systemiske strategier vektlegges i arbeidet med å forebygge frafall. Det vil si at ordningen skal bidra til kommunenes arbeid med å oppnå tettere oppfølging av individuelle ungdommer som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og til å bedre det systemiske samarbeidet mellom kommunale tjenester som arbeider på dette feltet. Det som kommer til uttrykk gjennom dokumentstudien er at kommunene har innrettet sine tiltak på litt ulike måter, der noen legger mer vekt på individuell oppfølging, andre mot mer systemisk arbeid, og mange med en kombinasjon av disse tilnæringsmåtene for å redusere frafall fra skolegang.

3 Metoder og datagrunnlag

I dette kapittelet redegjør vi for det empiriske materialet og metodene vi har brukt i evalueringen. Målsettingen med evalueringen er på den ene siden å få et innblikk i betydningen av det å få oppfølging fra en los for en ungdom som har vært eller er en del av en lokal losfunksjon. På den annen side skal evalueringen gi innblikk i hvordan funksjonen er organisert lokalt og hvordan losere og deres kontaktpersoner i kommunen eller bydelen vurderer måloppnåelse og veien videre for ordningen. Evalueringen har ikke til hensikt å vise hva som virker direkte, men skal gi kunnskap som kan bidra til eventuelle forbedringer av ordningen (Stufflebeam og Coryn, 2014, s. 176). Backe-Hansen mfl. (2014, s. 52) har evaluert en tidligere versjon av Los-ordningen. I deres arbeid ble det løftet fram at det å evaluere ordningen innebærer å evaluere: «a messy, real world», noe som også er relevant for vår evaluering. Det vi si at vi ikke vil ha godt grunnlag for å si hva som konkret virker for å øke unges skolenærvær. Dette skyldes at losfunksjonene er organisert ulikt, ungdommene er forskjellige og har ulike behov, og selv om losene har føringer for arbeidet, er arbeidet med målgruppen ikke manualbasert. En effekt-evaluering er derfor ikke mulig, og vi har valgt en form for prosessevaluering der vi ikke ser på sluttresultatet, men på deltakernes syn på prosjektet mens det pågår. Prosessevaluering gir mulighet til å si noe om målgruppens synspunkter på tiltaket, gjennomføring av tiltaket og endringspotensial (Sverdrup 2014). Prosessevaluering kan sies å ha et formativt formål, i den forstand at evalueringen gir nyttig informasjon og kunnskap om styrker og svakheter som kan anvendes for å korrigere og forbedre prosjektet (Rønningen og Bergersen 2000, Stufflebeam og Coryn, 2014).

Evalueringen bygger på to hovedtyper av empirisk materiale. Det første vi gjorde var å gjennomføre intervjuer i fem kommuner og bydeler med til sammen syv losfunksjoner. I disse fem case-kommunene intervjuet vi losenes kontaktperson, losere, samarbeidspartnere i tjenesteapparatet samt ungdom og foreldre. Dernest gjennomførte vi to elektroniske spørreundersøkelser: en som er besvart av losenes kontaktperson i kommunene, og en til losere i alle aktive tilskuddskommuner/bydeler. Metodedesignet er sekvensielt, som her betyr at spørreskjemaene er utformet blant annet på bakgrunn av hva som kom frem av informasjon i intervjuene. Datainnsamlingen foregikk fra november 2020 til oktober 2021.

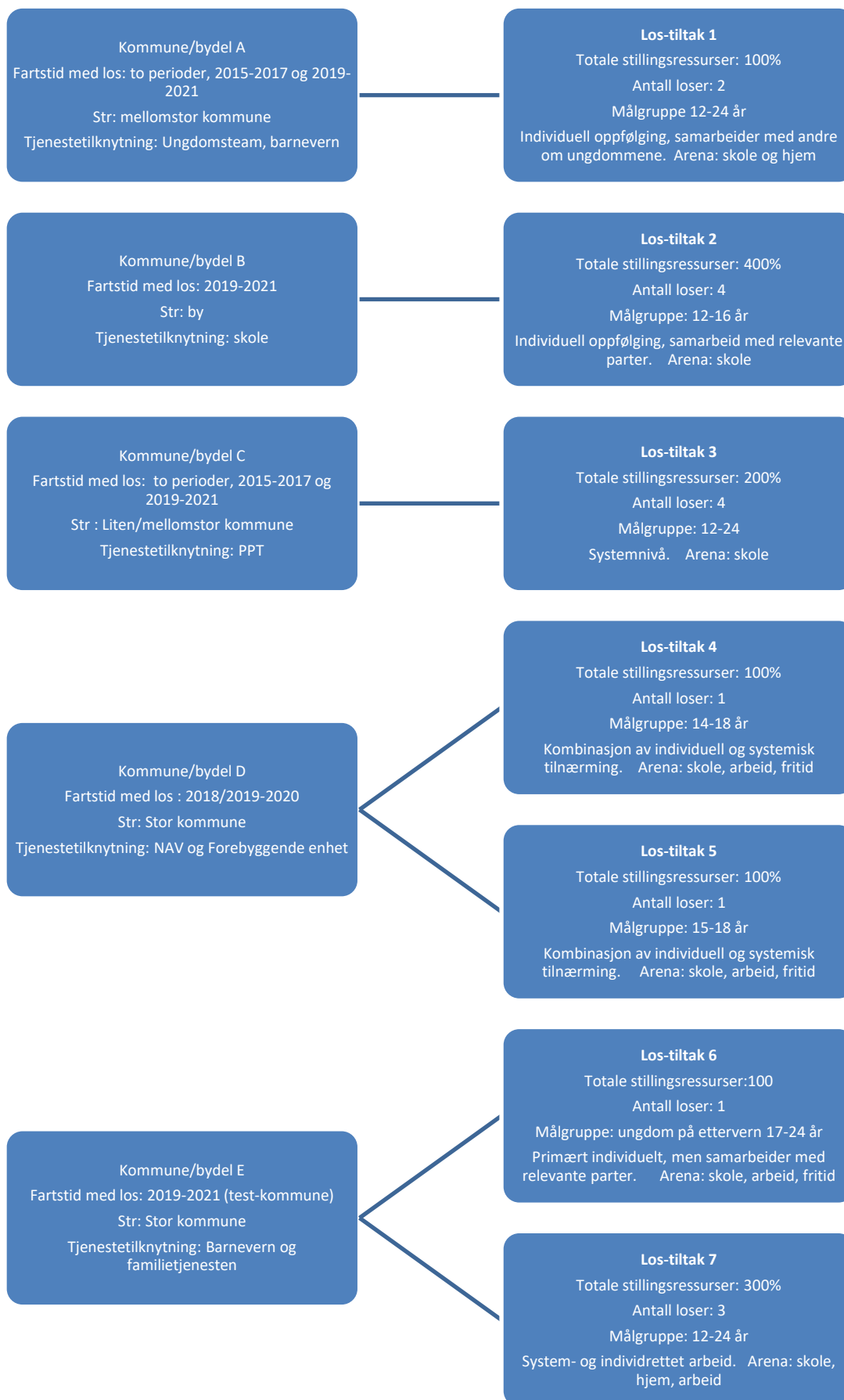
Intervjustudien

Om de fem case-kommunene og rekruttering av deltakere

Basert på funn fra dokumentanalysen ser vi at det er et bredt spekter av måter å organisere og iverksette losfunksjonen på. Av denne grunn har vi valgt ut fem tilskuddskommuner/-bydeler som representerer ulike tilnærminger til utforming av losfunksjonen. Case-kommunene var ulike når det gjelder fartstid i ordningen,

størrelse, geografisk beliggenhet, losens plassering i det kommunale tjenestelandskapet, aldersgruppe for losens målgruppe og hvor stor stillingsressurs som er satt av til losfunksjonen. En av kommunene/bydelene var med da tilskuddsordningen var pilot i 2011–2013. To er inne i sin andre periode med tilskudd. For disse har vi også sett på hvilke erfaringer de gjorde seg under den første perioden med tilskudd, og om disse førte til justeringer i andre periode. En oversikt med nøkkelinformasjon om case-kommunene og de tilhørende losfunksjonene er presentert i Figur 3.1.

Figur 3.1 Nøkkelinformasjon om case-kommunene/bydelene og losfunksjonene

To av kommunene/bydelene hadde parallelle losfunksjoner. Til sammen har vi derfor intervjuet representanter for syv ulike losfunksjoner i de fem kommunene og bydelene. I utvalget inngår kommuner/bydeler der los primært arbeider med elever på ungdomsskolen og med overgangen til videregående skole. Vi har også inkludert kommuner/bydeler som kun arbeider med de eldste ungdommene. I noen av disse har losen hele aldersspektret fra 12–24 år som sitt nedslagsfelt. Organiseringen av losfunksjonen varierer, og blant de fem kommunene/bydelene er losfunksjonen forankret i henholdsvis skole, barnevern, PPT, familietjenesten, NAV og utekontakten.

Stillingsressursen som er avsatt til losfunksjonen strekker seg fra en halv stilling til fire fulle stillinger. Alle de fem casekommunene har i søknaden om tilskuddsmidler oppgitt at skole er den viktigste arenaen for losens arbeid. I seks losfunksjoner oppgis individuell oppfølging av unge som sentralt, mens losene i en av losfunksjonene primært skal jobbe inn mot skolen og skolemiljø, det vil si mer systemrettet. I tillegg er det losere som skal arbeide inn mot ungdommens hjem, fritid og arbeidsliv. En del av losens mandat er å arbeide tett med skolen og andre instanser for å bidra til at hjelpen som ungdommen gis er helhetlig og tilpasset ungdommens ressurser og behov. I vårt utvalg skal losen samarbeide med mellom tre til ti instanser, der skole, barnevern og spesialisthelsetjenesten utgjør de tre vanligste.

Vi tok først kontakt med den personen som stod oppført som kommunens kontaktperson for losfunksjonen i søknaden om tilskudd, for å spørre om intervju. Vi antok at denne personen hadde best oversikt over helheten i arbeidet, og kunne sette oss i kontakt med losene. I samråd med Bufdir utarbeidet vi et anmodningsbrev som beskrev studien og som oppfordret kommunene til delta. I brevet ba vi også om hjelp til å rekruttere losere og losens samarbeidspartnere til intervju. I henhold til personvernreglene utformet vi skriv som informerte om formål med intervjuene og informantenes rettigheter. Anmodningsbrevet og informasjonsskrivet ble maillet til kontaktpersonene for de syv losfunksjonene. Med unntak av én som vi ikke lyktes å komme i kontakt med, intervjuet vi alle kontaktpersonene.

Gjennom kontaktpersonene fikk vi kontaktinformasjon til losene. Losene bistod oss så med å rekruttere aktuelle samarbeidspartnere og ungdom. Vi har intervjuet losens samarbeidspartnere i fire kommuner, totalt 13 personer. Det viste seg derimot å være vanskeligere å rekruttere ungdommer og foreldre med erfaringer fra en losfunksjon. Etter omfattende rekrutteringsforsøk endte vi i opp med å intervjuer seks ungdommer og fire foreldre. At rekrutteringen av ungdom var vanskelig henger delvis sammen med at evalueringen har foregått under koronapandemien (høsten 2020 til sommeren 2021). I denne perioden ble færre ungdommer rekruttert til ordningen. I tillegg fikk en del av ungdommene i ordningen som allerede slet, større utfordringer under pandemien. Noen ungdom hadde ikke lyst til å bli intervjuet. Det var også tilfeller der ungdom ikke ble spurt ettersom losen vurderte at det ville være for belastende for ungdommen, som hadde store og sammensatte utfordringer. Enkelte steder var det heller ikke en direkte relasjon mellom los og målgruppen for losfunksjonen. Det skyldes at los-

medarbeideren i hovedsak samarbeidet med skolepersonell og foreldre, og dermed hadde mindre kontakt med enkeltungdom. I to av kommunene har vi derfor ikke lyktes med å rekruttere ungdom til intervju.

I alt har vi intervjuet åtte kontaktpersoner, 15 los-ansatte, 13 samarbeidspartnere fra barnevern, inntakskontor, NAV, skole, psykisk helse og oppfølgingstjenesten, seks ungdommer og fire foreldre (Tabell 3.1). Vi har ikke intervjuet lærere eller foresatte til de ungdommene vi har snakket med.

Tabell 3.1 Informantgrunnlag

Informantgruppe	Kommuner	Antall informanter
Loser	5	15
Kontaktpersoner	5	8
Oppfølgingstjenesten	2	3
Skolerådgiver, ungdomsskole	2	2
Skolerådgiver, vgs.	2	2
Kontaktlærer, ungdomsskole	1	1
Rektor, ungdomsskole	1	1
Barnevern	1	1
Inntakskontoret	1	1
NAV	1	1
Psykisk helse	1	1
Ungdom	3	6
Forelder	2	4
Totalt		46

Gjennomføring av digitale intervjuer

Intervjuene ble gjennomført i perioden november 2020 – juni 2021, i en tid med relativt strenge smittevernsrestriksjoner på grunn av koronaviruset. Vi var derfor nødt til å gjøre intervjuene over telefon eller skjerm, avhengig av hva deltakeren ønsket. Intervjuene var individuelle, med unntak av to intervju der to ansatte i kommunen ble intervjuet sammen. Intervjuene med ungdom var relativt korte, og det korteste varte i 15 minutter, mens intervjuene med loser og deres ledere i snitt hadde en varighet på 60 minutter. Intervjuene var delvis strukturerte etter en intervjuguide. Hvert intervju ble avrundet med en åpen del der deltakerne kunne reflektere fritt om temaer som opptok dem ved Los-ordningen.

Kontaktpersonene ble spurt om bakgrunnen for søknad om tilskudd, begrunnelse for losens plassering, ønsket bakgrunn og egenskaper ved losen, losens oppdrag og behovet funksjonen dekket, tanker om videreføring og losens samarbeid med andre instanser. Vi spurte losene om deres erfaring med ordningen, hvordan de bidro til at skolen kan få eleven gjennom opplæringen, i hvilken grad de opplevde at de nådde oppsatte mål for ungdommene, hvordan og på hvilke arenaer ungdom ble rekruttert, hvordan de opplevde egen rolle, virkningen av arbeidet de gjorde og om samarbeidet med andre instanser. Samarbeidspartnere ble på sin side spurt

om sin kontakt og samarbeid med losen, hvordan samarbeidet kom i stand og hva det bestod i, samt hvordan de vurderte behovet for ordningen i kommunen.

I brukerintervjuene var vi opptatt av å få kunnskap om hvordan ungdommene ble introdusert for losfunksjonen, årsaken til at ungdommen ble rekruttert, hva losen konkret hadde hjulpet til med, hvordan de opplevde hjelpen og samarbeidet med andre instanser. Intervjuene ble tatt opp digitalt og skrevet ut. Det ga et samlet tekstvolum på 481 sider. Basert på forskningsspørsmålene presentert innledningsvis, ble utskriftene kodet etter temaer i programvaren NVivo. Tematisk tok vi utgangspunkt i spørsmålene i intervjuguiden. I presentasjonen av det kvalitative materialet har vi valgt ut sitater som best viser fellestrekk eller særtrekk innenfor hvert tema.

Spørreundersøkelsene

Vi sendte ut spørreskjemaer til den som sto registrert som kontaktperson for losfunksjonen i kommunen (kontaktperson) samt alle loser i alle kommuner som hadde en aktiv losfunksjon finansiert med tilskudd fra Bufdir. Totalt omfattet populasjonen 96 kontaktpersoner og 157 loser i til sammen 90 kommuner. Invitasjon til å svare på spørreskjemaet ble sendt ut i september 2021, med to påminnelser i løpet av september og oktober. Muligheten til å besvare undersøkelsen ble stengt i november 2021.

Spørreskjemaene til kontaktpersonene og losene var ulike. Spørsmål som kontaktpersonene ble bedt om å besvare var knyttet til frafall i videregående skole i kommunen, finansieringen fra Bufdir, innretningen av Los-ordningen og kommunale mål med ordningen. Spørsmålene til losene var i større grad knyttet til deres bakgrunn og tidligere yrkeserfaring og erfaring fra nåværende stilling som los. Felles for spørreskjemaene var at begge inneholdt spørsmål knyttet til deres vurdering av måloppnåelsen til losfunksjonen i kommunen. Begge skjemaene ble pilottestet av kontaktpersoner og loser og utbedret før de ble sendt ut til alle respondentene. Skjemaene ligger som vedlegg i denne rapporten.

Vi har fått inn svar fra 61 kontaktpersoner og 89 loser. Blant svarene fra kontaktpersonene var det to personer som svarte at de ikke var kontaktperson for losfunksjonen i kommunen og/eller at kommunen ikke hadde noen pågående losfunksjon med finansiering fra Bufdir. Blant losene var det en person som svarte nei på spørsmålet om de var ansatt i et pågående losfunksjon. Disse observasjonene er derfor slettet fra utvalget. Med et bruttoutvalg på henholdsvis 96 og 157 gir dette en svarprosent på 61 prosent for kontaktpersonene og 56 prosent for losene. En svarprosent på dette nivået er ikke uvanlig for denne typen undersøkelser, og selv om utvalget er lite vil vi kunne gi et innblikk i mønstre som gjelder for hele populasjonen av loser og kommuner med tilskudd fra Los-ordningen.

Personvern og anonymisering

Intervjustudien fikk tilrådning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD) og er gjennomført i tråd med gjeldende regler. Vi har innhentet samtykke fra alle som deltok gjennom et informasjonsskriv som beskrev formål og rettigheter. I samråd med NSD ba vi losen om å samtykke til at lærer kunne uttale seg om samarbeidet med losen, og til at foresatte kunne uttale seg om barnas nytte av ordningen. For å unngå tredjepartsopplysninger ble los, kontaktpersoner og samarbeidspartnere bedt om å unngå å bruke navn og å anonymisere praksiseksempel i intervjuene. For å være sikker på at innholdet i informasjonsskrivet var forstått, innledet vi intervjuene med å gjennomgå hovedpunktene i det og deltakerne fikk mulighet til å stille spørsmål. Datamaterialet oppbevares på *Tjenester for sensitive data* (TSD), som oppfyller lovens krav om behandling og lagring av sensitive forskningsdata.

I den elektroniske spørreundersøkelsen var datainnsamlingen anonym, og det var dermed ikke nødvendig å ta ytterligere personvern hensyn. Spørreskjemaet ble laget og sendt ut via Nettskjema¹⁰, som er en løsning som utvikles og driftes av Universitetet i Oslo. Dette er en sikker løsning for datainnsamling via nett.

Noen metodiske betraktninger

Vi har snakket med få unge som har vært med i en losfunksjon. Det kan sies å være en svakhet ved studien. For å kompensere for dette, har vi valgt å lese våre funn inn i et bakteppe av det langt større utvalget ungdom som deltok i forrige evaluering av ordningen (Backe-Hansen mfl. 2014). Vi har i hovedsak indirekte empiri om ungdommene fra losene. Her har vi til gjengjeld både kvalitative og kvantitative data, som samlet sett gir gode situasjonsbeskrivelser eller tilstandsbilder av losenes arbeid og hvordan losene vurderer nytten av ordningen for ungdommene. Rekrutteringen av ungdom og foresatte til intervju foregikk gjennom losene. Hvilke ungdommer losen vurderte som aktuelle, relasjonen mellom los og ungdom, samt hvorvidt losene engasjerte seg i å rekruttere ungdom, spilte inn. Losene erfarte at det var vanskeligere å rekruttere ungdom blant annet på grunn av skolesituasjonen under pandemien, og de har også selv hatt utfordringer med å følge opp de ungdommene som de allerede har kontakt med. Kandidater til losfunksjonen er jo nettopp unge som har andre utfordringer i hverdagen, i tillegg til de utfordringer pandemien har medført. Et funn vi gjorde var altså at denne gruppen kan ha større motstand mot å snakke med ukjente om sine erfaringer enn andre, og da kanskje særlig når intervjuene i tillegg måtte foregå digitalt. Dette kan bety at de unge som har deltatt i studien er en selektert gruppe i den forstand at de fungerer relativt godt i hverdagen og/eller er de som har hatt tette kontakt med losene. Dette kan innebære at vi har fått et mer fordelaktig bilde av ordningen enn det som ville vært tilfelle dersom vi hadde klart å rekruttere flere informanter.

¹⁰ <https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/mer-om/>

Ettersom vi kun fikk snakket med en håndfull ungdommer, diskuterte vi alternative måter å få kunnskap om ungdommenes erfaringer på, blant annet en kort elektronisk survey bestående av 10–12 påstander om losfunksjonen. Etter å ha konferert med noen av losene vi intervjuet, skrinla vi denne idéen. Det kom fram at vi kunne forvente en lav svarprosent, noe forskerne også erfarte i forrige evaluering av Los-ordningen – som jo var gjennomført uten en pandemi som i vår evalueringsperiode la ekstra press på ungdommene.

Til slutt vil vi gjøre oppmerksom på at koronapandemien kan ha påvirket evalueringen av tiltaket. Det var flere av losene vi intervjuet som fortalte om forskyving av planlagt arbeid, noe flere opplevde som kritisk i en prosjektperiode der tiden allerede var knapp. Den årlige Los-samlingen i regi av Bufdir, som flere fremhevet som en viktig kilde til inspirasjon og erfaringsutveksling, ble avlyst. Flere fortalte om alternative former for kontakt med ungdommer og samarbeidspartnere, der mye av arbeidet i en periode var digitalt eller telefonisk. Svarene gitt både i intervjuene og i spørreundersøkelsen kan derfor være påvirket av disse forholdene. Samtidig ser vi at mange av våre funn stemmer godt overens med hva den første evalueringen av Losprosjektet fra 2014 fant (Backe-Hansen mfl. 2014).

4 Los-ordningen fra kommuneperspektiv

I dette kapittelet vil vi presentere resultater fra spørreundersøkelsen til kontaktpersonene for losfunksjonen (koordinatorene) i kommuner og bydeler i Oslo, samt intervjuer med disse. Kapittelet vil gi en oversikt over losfunksjonene i kommunene som har fått tilskudd, som plassering i tjenestelandskapet, begrunnelse for plassering, hvor stor stillingsressurs som er satt av til losfunksjonen, målgruppe for funksjonen, hvordan kommunene stiller seg til målsettingene fra Bufdir og i hvilken grad kommunene mener at de har oppnådd disse målene. Vi vil også undersøke om kommunene eller bydelene har foretatt justeringer i losfunksjonen underveis og hva disse består i. Når vi i teksten skriver kommuner, så inkluderer dette også et utvalg bydeler i Oslo.

Alle kommunene i utvalget har en pågående losfunksjon finansiert av Bufdir. Nærmere en tredjedel (32 prosent) hadde også tidligere mottatt tilskudd fra Bufdir til losfunksjon. En fjerdedel svarte at de hadde losfunksjoner de finansierte selv i kommunen, i tillegg til de losfunksjonene Bufdir finansierte. På spørsmål om kommunen har en særlig satsning på ungdom, utover losfunksjonen, så svarer 75 prosent at de har det.

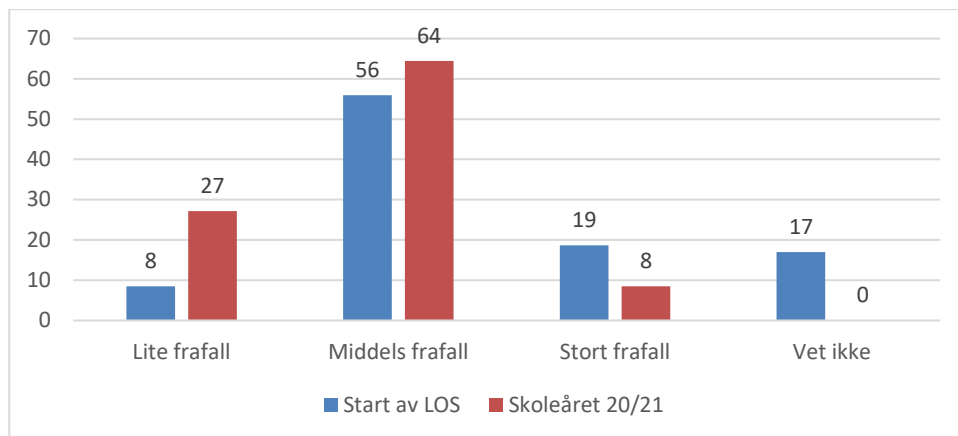
Frafall i videregående skole

Som vist i kapittel 2 er det store variasjoner på fylkesnivå med hensyn til hvor mange som starter på et videregående utdanningsløp og hvor mange som fullfører. Samtidig gir ikke statistikken oversikt på kommunenivå.

Siden det er en anonym spørreundersøkelse vet vi ikke hvilke kommuner og bydeler som har svart, og dermed hvilket fylke de tilhører, så vi kan ikke lage en oversikt over frafall i videregående opplæring basert på tilgjengelig statistikk. For likevel å få et innblikk i frafallet stilte vi kontaktpersonene spørsmål om deres vurdering av frafallet i egen kommune eller bydel, sammenlignet med landsgjennomsnittet. Det ene spørsmålet handlet om frafallet da de startet med losfunksjonene og det andre om frafallet i 2020/2021 (Figur 4.1). En sammenligning av kontaktpersonenes svar på disse to spørsmålene viser at flere var enig i at frafallet var lite i 2021, enn når de ble bedt om å tenke tilbake på hvordan situasjonen var da de startet med losfunksjonen. Totalt var det 8 prosent som mente frafallet var lavt i kommunen ved oppstart av losfunksjonen, mens 27 prosent av kontaktpersonene svarte det samme da de ble spurt om skoleåret 2021/2021. Tilsvarende var det færre (8 prosent) som mente frafallet var stort når de skulle svare for skoleåret 2020/21, enn når de svarte for situasjonen i kommunen da de startet med losfunksjonen (19 prosent). Tallene må tolkes med varsomhet, både fordi de er basert på respondentens subjektive oppfatning både om frafall i egen kommune og på landsbasis, og fordi en stor andel (17 prosent) ikke visste hvordan frafallet i videregående var da losfunksjonen startet opp. Hovedbildet er at flertallet av kontaktpersonene mente at kommunen hadde et

middels stort frafall både før og etter at losfunksjonen startet, men at kontaktpersonen i en del kommuner mener at frafallet i videregående skole har gått ned sammenliknet med et landsgjennomsnitt i løpet av den perioden losfunksjonen har vært operativ i kommunen.

Figur 4.1 Frafall i videregående skole i kommunen/bydelen, vurdert av kontaktpersonen for losfunksjonen. Før* losfunksjonen startet og skoleåret 2020/2021

*Kontaktpersonen ble bedt om å tenke tilbake (retrospekt)

Den enkelte kommune/bydel står fritt til å bestemme hvordan de skal bruke stillingsressursene de får tilgjengelig gjennom den nasjonale støtteordningen, og hvordan de skal organisere losfunksjonen i kommunen/bydelen.

Stor variasjon i stillingsressurser

Losfunksjonen skal finansieres ved at kommunene selv går inn med tilsvarende beløp som det Bufdir bevilger til losfunksjonen. Dette kravet sier imidlertid ikke noe om hvordan kommunene skal fordele midlene, det vil si at de kan dele stillinger på flere eller velge å finansiere en hel stilling til én person. Noen kommuner har dessuten søkt om tilskudd til mer enn én fulltidsstilling. Under gir vi en oversikt over antall fulltidsstillinger som ansvarlige i kommunene oppgir at losfunksjonen utgjør i kommunene, hvor mange som er ansatt i disse stillingene, og om de i tillegg har loser som ikke er finansiert med midler fra Bufdir (Tabell 4.1).

Tabell 4.1 Oversikt over stillingsressurser til los i kommunene

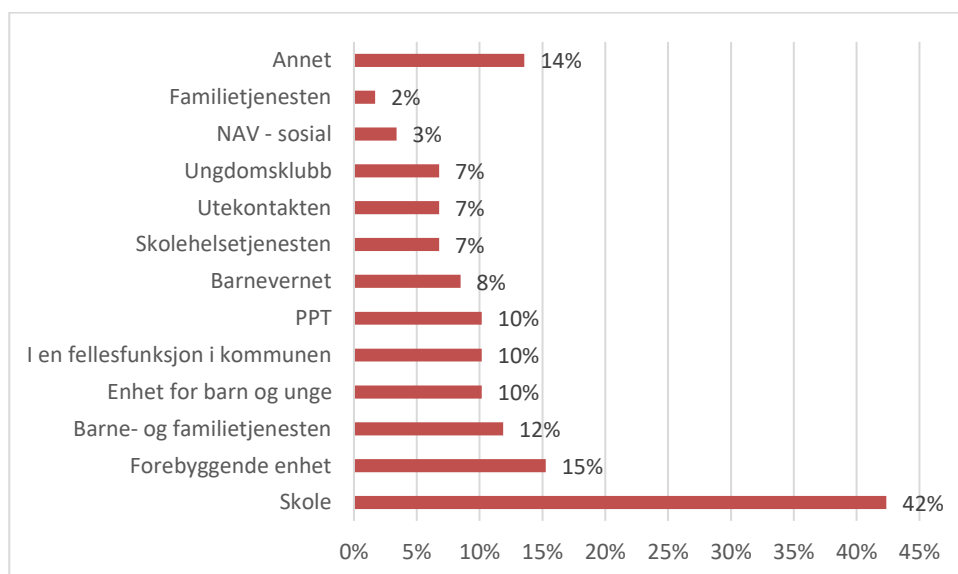
Stillingsressurser	Antall	Prosent
Antall fulltidsstillinger		
Mindre enn 1	18	31
1	22	37
2	16	27
3	1	2
4	2	3
	59	100
Antall personer ansatt som los (med finansiering fra Bufdir)		
1 person	28	47
2 personer	15	25
3 person	4	7
4 personer	6	10
5 person	2	3
6 eller flere	4	7
	59	100
Har dere loser som ikke er finansiert av Bufdir?		
Ja	15	25
Nei	44	75
	59	100

Som vi ser av tabellen oppgir majoriteten (64%) at losfunksjonen (med finansiering fra Bufdir) utgjør mellom én og to fulltidsstillinger, mens 31 prosent oppgir at losfunksjonen ikke utgjør en hel fulltidsstilling. I mange kommuner/bydeler er stillingene fordelt på flere personer, slik at istedenfor å ha en person i full stilling som los, er det for eksempel to personer med en halv stilling hver. De fleste kommuner har én eller to personer som er ansatt som los i kommunen/bydelen. Dette gjelder til sammen 72 prosent av kommunene/bydelene. En fjerdedel av kommunene/bydelene har loser som ikke er finansiert med midler fra Bufdir.

Plassering i tjenestelandskapet

Som vi viste til på bakgrunn av dokumentstudien, er det stor variasjon mellom kommunene med hensyn til hvilket tjenestested losen er tilknyttet.

Figur 4.2 Under hvilket tjenestested ligger stilling(e) som los? Andel av kommunene, N=59

I mange av kommunene som har flere loser er disse tilknyttet ulike tjenestesteder, slik at samme kommune telles flere ganger i figuren, men en ting som er klart er at skolen er den mest vanlige tilknytningen for losene (Figur 4.2). Forebyggende enhet, PPT og barne- og familietjenesten er også en relativt vanlig tjenestetilknytning for losfunksjonen, samt barnevernet og tjenester tilknyttet en fellesfunksjon i kommunen. På spørsmål om hovedbegrunnelsene for hvorfor kommunene har valgt å organisere losfunksjonen under tjenestestedene, svarer 61 prosent at det er fordi tjenestestedet arbeider med målgruppen (ungdom 12–24 år), mens 29 prosent svarer at tjenestestedet arbeider med lignende problemstillinger (for eksempel skolefravær).

I intervjuene med kontaktpersonene for losfunksjonen i casekommunene fant vi at alle mente at det var viktig at losene hørte til et faglig fellesskap. En kommune i vårt utvalg hadde erfart at ungdom på ettervern var en gruppe som hadde behov for ekstra støtte til å følge opp skole eller arbeid. Av den grunn var losfunksjonen organisert som et eget tiltak på avdeling for tiltak og ettervern i barnevernet, som også var den avdelingen med flest ungdomssaker. Her rettet altså losfunksjonen seg mot en selektert gruppe ungdommer. Det samme var tilfelle for den losfunksjonen som var lagt til NAV. Her inngikk los som en del av levekårsteamet, der målgruppen er familier som mottar sosialhjelp eller andre stønader. Dette NAV-kontoret hadde erfart behovet for å i større grad jobbe helhetlig med familiene, det vil si med både foreldre og ungdom i levekårsutsatte familier.

Ved en tredje losfunksjon arbeidet losen ved familietjenesten, som er et forebyggende lavterskeltilbud til barn og unge. Her argumenterte kontaktpersonen med at det var hensiktsmessig å legge losfunksjonen til en enhet som arbeidet med unge og med overlappende problemstillinger. Det samme mente kontaktpersonen for losfunksjonen som var tilknyttet barne- og familietjenesten. Den femte losfunksjonen var organisert som et fraværsteam, plassert hos PPT. Den

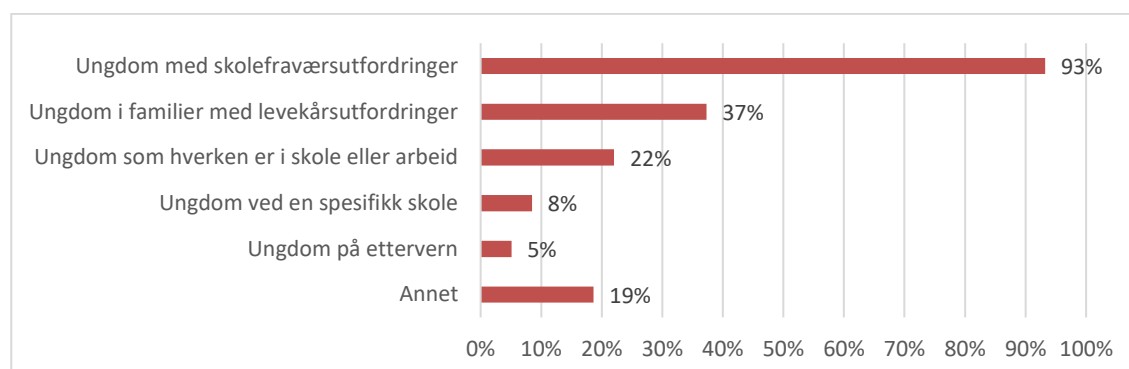
fremste årsaken til denne organiseringen var nærheten til skolene. Den sjette losfunksjonen var knyttet til utekontakten. Mangler på lignende tilbud til ungdom uten andre særlige behov var årsaken til at losfunksjonen ble plassert i her. I den syvende losfunksjonen arbeidet losene i team som var organisert i tjenesteområdet for oppvekst. Her hadde kommunen løsrevet losfunksjonen fra en bestemt organisasjonsenhet med den begrunnelse at det ga kommunen et større eierskap til prosjektet. Det ville ikke blitt det samme eierskapet hvis losfunksjonen var lagt til en bestemt skole, mente kontaktpersonen. Dessuten gjorde organiseringen det enklere å jobbe på tvers med ungdom i kommunen.

Som intervjumaterialet indikerer, har det blitt gjort vurderinger i forkant av etablering av losfunksjonen, og begrunnelsene samstemmer i stor grad med beslutningen om plasseringssted.

Målgruppen for losfunksjonen

Målgruppen for losfunksjonen er vid og omfatter ungdom i aldersgruppen 12–24 år, og det er opp til kommunene som søker om tilskudd å definere eller avgrense målgruppen.

Figur 4.3 Målgrupper for losfunksjonen i kommunen/bydelen, flere svar mulig (N=59)

Vi stilte både kontaktpersonene i kommunene og losene spørsmål om hvem som var målgruppen for losfunksjonen i kommunen/bydelen. I Figur 4.3 vises svarene fra kontaktpersonene for losfunksjonen. Dette gir en oversikt over hvordan kommunene/bydelene prioriterer ulike grupper. De fleste krysser av for flere alternativer når de svarer på spørsmålet om hvem som er målgruppen for losfunksjonen. Nesten alle (93%) oppgir ungdom med skolefraværsutfordringer som en målgruppe. Ungdom med levekårsutfordringer (37%) og ungdom som hverken er i skole eller arbeid (22%) er også vanlige målgrupper. Noen (8%) har også oppgitt at losen primært skal jobbe med ungdom som har skolefraværsutfordringer ved en spesifikk skole og med ungdom på ettervern (5%). Blant de som svarer annet (19%), oppgir fem at de også jobber med barn i barneskolen.

Individuell- eller systemtilnærming til arbeidet med ungdommen

Gjennom intervjuene med kontaktpersonene for losfunksjonene og loser gikk det frem at det var ulike måter å innrette losens arbeid på: systemrettet, individuelt eller en kombinasjon av disse to. I det *systemrettede* arbeidet i skolene kunne arbeidsoppgavene rent konkret bestå i å informere om og veilede skolene i hvordan de kan møte ulike former for elevfravær. Her inngikk også det å hjelpe skolene med å systematisere fraværsregistreringen. På den måten ble det mulig for skolene å identifisere mønstre i fraværet og sette inn forebyggende tiltak tidligere. En annen sentral arbeidsoppgave for flere loser var å innlemme foreliggende kommunale handlingsplaner mot skolefravær inn i skolene eller revidere disse, slik at de ble mer brukervennlige og hensiktsmessige for skolene å ta i bruk. Det var også flere eksempler på at losen veiledet skolepersonalet og foreldre i enkeltsaker og ut fra sin systemkjennskap, og kom med forslag til tilgjengelige tiltak i hjelpeapparatet. Losene kunne også utarbeide eller utstyre skolene med samtalemaler/-verktøy til bruk i foreldre- og ungdomssamtaler for å avdekke bakenforliggende grunner til fraværet. Karakteristisk for loser som jobbet på systemnivå var at de konsentrerte innsatsen mot systemene rundt ungdommene, og hadde mindre direkte kontakt med enkeltungdom. Arbeidsinnretningen var gjerne begrunnet i at systemarbeid gagnet flere ungdommer og at det ofte var systemene som var for dårlig tilpasset til å fange opp ungdommer med skolefraværsutfordringer. Av den grunn ble det ansett som mer bærekraftig å arbeide på systemnivå, enn å følge opp en håndfull ungdommer tett.

Andre steder var losens arbeid primært rettet mot *individnivået*. Dette innebar at losene jobbet relasjonsbasert og tett med enkeltungdom som hadde høyt fravær og som sto i fare for å falle ut av skoleløpet eller av andre grunner var i målgruppen for oppfølging fra en los. Gjennom å treffe ungdom på deres arenaer og bruke god tid på å bli kjent og bygge tillit, kunne losen komme i posisjon til å veilede og motivere ungdommen til å ta gode valg for seg. Arbeidsoppgavene var varierte, bar preg av skreddersøm og ble tilpasset den enkelte ungdoms behov og ressurser. Losene gjorde alt fra å ha samtaler om skolegang og jobsøking, følelsesliv og hverdagsliv, til å legge til rette for fritidsaktiviteter som fremmet mestring og motivasjon, og å sørge for transport, introdusere ungdom for hjelpe-tilbud, eller være den unges «advokat» i møte med systemet.

Det fremgikk også av intervjumaterialet at noen loser jobbet både individuelt og mot systemnivå. Det vil si at de jobbet aktivt med å informere skolene om sitt arbeid og om betydningen av å fange opp elever med bekymringsfullt fravær. Noen deltok på foreldremøter. Arbeidet kunne også rettes inn mot samarbeidspartnere, da gjerne koplet opp mot arbeidet med enkeltelever. I spørreskjemaet til både kontaktpersonene i kommunene og bydelene og til losene, stilte vi derfor spørsmål om losene i kommunen/bydelen skulle følge opp ungdom individuelt eller jobbe på systemnivå mot en eller flere skoler. Resultatene fra undersøkelsen til losene rapporteres i kapittel fem som omhandler losene. Svarene fra kontaktpersonene i kommune eller bydel viser at i 22 prosent (n=13) av kommunene/

bydelene skulle losen(e) kun jobbe med å følge opp ungdom individuelt, mens i 78 prosent (n=46) skulle losen(e) jobbe både med å følge opp ungdom individuelt og på systemnivå mot én eller flere skoler (Tabell 4.2).

Tabell 4.2 Antall og hvilke skoler losene skal jobbe mot på systemnivå (N=46)

	Antall	Andel
Antall skoler		
1 skole	5	11 %
2–5 skoler	22	48 %
5–9 skoler	13	28 %
Mer enn 10 skoler	5	11 %
Alle skolene i kommunen/bydelen	1	2 %
Hvilke skoler de jobber mot		
Kun barneskole	1	2 %
Kun ungdomsskole	13	28 %
Kun videregående skole	2	4 %
Barne- og ungdomsskole	11	24 %
Ungdoms- og videregående skole	8	17 %
Barne-, ungdoms- og videregående skole	11	24 %

Vi spurte videre hvor mange skoler losene skulle arbeide mot blant de 46 som svarte at losfunksjonen også skulle rette seg mot på systemnivå. Her er det stor variasjon mellom kommunene, men som Tabell 4.2 viser skal de fleste losene arbeide mot flere skoler. I nær halvparten av tilfellene skal losene jobbe mot 2–5 skoler, og i ytterligere 28 prosent skal losene jobbe mot 5–9 skoler. Kun i fem kommuner eller bydeler skal losene arbeide mot kun én skole.

Vi spurte videre hva slags skoler losene skal arbeide mot på systemnivå. I de fleste kommunene og bydelene jobber losene mot en kombinasjon av skolenivåer, men i de aller fleste tilfeller er ungdomsskolen en del av dette arbeidet. I til sammen 93 prosent av kommunene og bydelene som jobber på systemnivå skal losene jobbe mot ungdomsskolen, men ofte samtidig som de jobber mot barneskolen (24%), videregående skole (17%) eller både barne- og videregående skole (24%). I 28 prosent av kommunene og bydelene skal losene kun jobbe mot ungdomsskolen.

Vi spurte også om kontaktperson for losfunksjonen i kommunen eller bydelen kunne angi omtrent hvor mange unge losene fulgte opp individuelt, enten deres arbeid primært var individrettet, eller om de jobbet både individ- og systemrettet. I omtrent en tredjedel (31%) av kommunene og bydelene får inntil 10 ungdommer individuell oppfølging av loser (Tabell 4.3). Tabellen viser at i kommuner der losordningen kombinerer tiltak på individ- og systemnivå er det en tendens til at gruppen av ungdom som følges opp av losene er større enn i kommuner der tiltakene primært er på individnivå. Få (16 prosent) av kommunene som følger en

individrettet strategi har flere enn 20 ungdommer som får oppfølging av losene, mens dette gjelder mer enn en av tre kommuner som i større grad kombinerer individ- og systemrettede strategier.

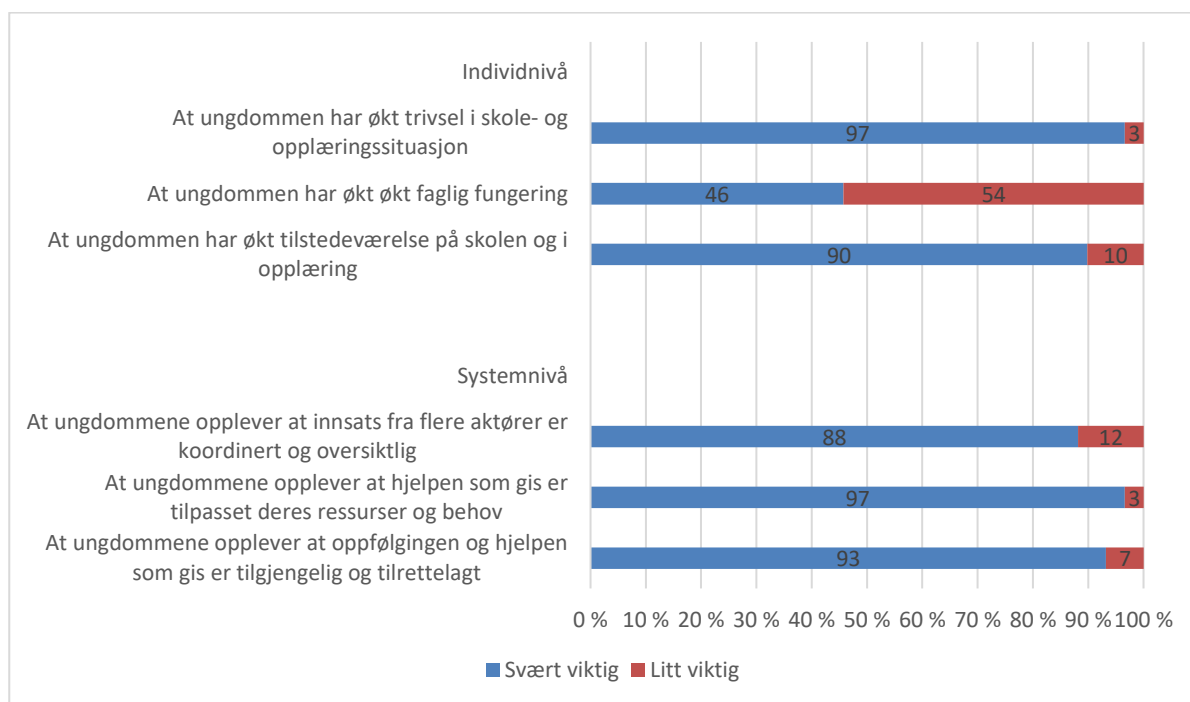
Tabell 4.3 Antall ungdom som får individuell oppfølging av losene i kommunen/bydelen (N=59)

Antall ungdom de følger opp individuelt	Både individuelt og på systemnivå	Kun individuelt	Totalt
1–10	30 %	31 %	31 %
11–20	30 %	54 %	36 %
21–30	26 %	0 %	20 %
31–40	13 %	8 %	12 %
41–50	0 %	8 %	2 %
Total	100 %	100 %	100 %

Kommunenes målsetting med losfunksjonen

Det overordnede formålet med tilskuddsordningen er å bidra til kommunenes arbeid med å følge opp ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang og å bidra til bedre samordning av kommunale tjenester til ungdom som trenger det. Bufdir har identifisert seks kriterier for måloppnåelse, tre på individnivå og tre på systemnivå (Bufdir 2020). Losens arbeid skal rettes mot ungdom, men vektingen av individuelt og systemrettet arbeid varierer mellom kommunene. Vi spurte derfor kontaktpersonene i kommunene i hvilken grad de seks kriteriene for måloppnåelse var viktige mål for losfunksjonen i deres kommune. For hvert enkelt mål skulle de svare om dette var svært viktig, litt viktig og ikke viktig. Ingen av kommunene svarte *ikke viktig* på noen av målene, dette vises derfor ikke i figuren (Figur 4.4).

Figur 4.4 Hvor viktige er disse målene for losfunksjonen i deres kommune eller bydel? Svar i prosent (N=59)

Som vi ser av figuren, oppgis de fleste målene å være svært viktige for de fleste kommunene og bydelene. At ikke alle har svart *svært viktig* på alle disse spørsmålene har antakelig sammenheng med at målgruppen for ordningen varierer. Den målsetningen som skiller seg ut, ved at det er under halvparten som har svart svært viktig, handler om at ungdommen har økt faglig fungering (økt innsats, bedre karakterer, oppnådd formell kompetanse). En årsak til dette kan være at mange av de ungdommene som er i målgruppen sliter på så mange områder at dette målet blir underordnet det å bidra til at de for eksempel møter på skolen og opplever økt mestring.

Kommunene/bydelenes egne mål med losfunksjonen

I spørreskjema ble kontaktpersonene i kommunene bedt om å gi en kort oppsummering av hva som er kommunens/bydelens egne mål med losfunksjonen? Av de 61 som har besvart undersøkelsen har 51 gitt utdypende svar.

Den målsettingen flest kommuner (24) oppgir, er å redusere og forebygge frafall fra videregående. Når ikke alle skriver dette, har nok det sammenheng med at nær alle allerede har krysset av i spørreskjema for at økt tilstedeværelse på skolen og i opplæring er et svært viktig mål for losfunksjonen i deres kommune eller bydel. En fjerdedel oppgir også redusert fravær i ungdomsskolen som en viktig målsetting. At noen fremhever dette og andre ikke nevner det, antar vi har sammenheng med målgruppen for losfunksjonen. Noen konsentrerer seg primært om ungdom i videregående opplæring, mens andre har søkelys på ungdomsskolen og noen også på barneskolen. Sitatet under kan sies å oppsummere målsettingen med losfunksjonen for majoriteten av kommunene og bydelene:

Målet for losprosjektet er at færre elever skal ha stort og/eller langvarig fråvær fra skule eller anna opplæring, og at flest mogleg av ungdommane i kommunen skal ha oppnådd fagbrev, studiekompetanse eller praksisbrev etter fem år i vidaregåande skule.

Det å jobbe med overgangen fra ungdomsskolen til vidaregåande oppgiss av en av fem som viktig. Noen av kommentarene omhandler også viktigheten av å få til god overgang mellom barneskole og ungdomsskole:

Gi ungdom tett og tilrettelagt oppfølging i form av motivasjonsarbeid og veiledning i og utenfor skolen og i overgangen mellom grunnskole og vidaregåande opplæring.

Losfunksjonen har jobbet tett på ungdommer som har behov for særskilt oppfølging, og losen har vært med på overgangssamtaler med elever fra barneskole til ungdomsskole, og fra ungdomsskole til vidaregåande.

En tredjedel av kommunene som har oppgitt utdypende svar, fremhever også at et viktig aspekt ved losens arbeid er å bidra til at barn og unge opplever økt mestring i skolesammenheng. Noen fremhever i denne sammenheng betydningen av individuell oppfølging fra en los som har tid og ressurser til å være til stede der barn og unge er – både mentalt og fysisk.

Bistand gitt av voksne «med tid», voksne som er på ungdommens arenaer og voksne som kan tilpasse seg ungdommens behov. – Vi forventer at en slik type tett oppfølging skal være med på å styrke ungdommenes skoletilknytning, trivsel og mestring, og skal vidare bidra til å bedre skoleprestasjonene og øke gjennomføring av vidaregåande opplæring.

En kontaktperson i en annen kommune skriver:

Målet er at flere unge klarer å gjennomføre vidaregåande skole og gjennom det får en kompetanse som gir de sikker yrkesdeltakelse. Ved å finne ungdommens ressurser og forsøke å bistå på utfordringene lykkes ungdommene og blomstrer på det de får til - Mestring

For å fremme mestring og motivasjon hos unge legges det vekt på noen egenskaper hos losene som er særleg viktige. Losen skal være god på å bygge relasjonar, være engasjert og ha evner til å se og kommunisere med unge, som vi ser eksemplifisert i sitatet under:

Det er svært viktig at den som jobber som los er godt egnet. Du må være engasjert, god på relasjonsbygging (både med ungdommer og med samarbeidspartnere i skole, kommune, helse m.m.), utholdende, ha tro på ungdommene, se ressursene, heie, være tilgjengelig.

Som vi ser av sitatene ligger det en sterk tro på at tilstedeværende voksne som «ser» den unge, vil bidra til økt mestringsopplevelse hos den unge, og derigjennom bedre skolepresentasjoner.

Som tidligere nevnt, svarte kontaktpersonene i kommuner eller bydeler at 22 prosent av losene skulle jobbe med å følge opp ungdom individuelt, mens 78 prosent svarte at losene skulle jobbe med både individuelle ungdommer og på systemnivå. Denne variasjonen gjenspeiles i kommentarene, og de fleste er opptatt av at den individuelle oppfølgingen også kobles opp mot systemrettet arbeid. Det som da fremheves, er betydningen av blant annet etablering av gode rutiner for fraværsregistrering, økt kompetanse om årsaker til skolefravall og metoder kommunen/bydelen kan bruke på systemnivå for å forebygge frafall. Også utvikling av gode samarbeidsrutiner mellom tjenester som arbeider med barn, unge og familier fremheves av mange, slik disse sitatene fra fem ulike kontaktpersoner reflekterer:

Få på plass gode rutiner og metoder å jobbe på rundt ungdom som er i risiko for skolefravær og/eller frafall fra videregående skole. God og koordinert oppfølging av enkeltelever og deres familier der skolefravær er en utfordring slik at ungdommen er på skolen, trives og opplever mestring, trivsel og framgang.

En målsetting er å sikre et samordnet tilbud og tettere oppfølging av ungdom som er i en vanskelig livssituasjon og styrke deres trivsel og opplevelse av mestring.

Vi forventer økt fokus og bevissthet rundt mekanismer og fenomener som kan virke utstøtende for ungdom og at vi blir gode til å bruke kunnskapen til målrettet forebygging. - Vi forventer økt kunnskap om konsekvenser ved skolefravall og forebygging av dette på systemnivå. -Vi forventer at systemnivået videreutvikler tenkning som fremmer mestring, hos ungdom i gråsonen som står i fare for skjevutvikling og skolefravall. - Vi forventer at kommunens ulike tjenesteområder utvikler gode samarbeidsrutiner og samarbeidsformer slik at ungdommen og familien får bistand.

Forebygge frafall i skolen, komme tidlig inn der man begynner å se tendenser eller risiko. Bedre samarbeidet mellom bydel og skole rundt skolefravær. Bidra til å lage en systematisk metode for å komme tidlig inn og tilpassede tiltak i bydel og skole

Økt kompetanse på skolefravær på systemnivå, være en ressurs for skolene.

Flere av kommentarene omhandler betydningen av at losfunksjonen ikke kun skal dreie seg om unge i skolesituasjonen, men at det å oppleve økt mestring og trivsel

også handler om et godt liv også utenfor skolen. Dette kan handle om fritidsaktiviteter så vel som å få foreldrene med på laget, og 22 av kommentarene dreide seg om dette på en eller annen måte, som vi ser to eksempler på under:

Etablere en trygg relasjon utenfor skole, som også inkluderer fokus på fritid og livet utenfor skolen. Det er viktig for oss at tjenesten er knyttet opp mot øvrige tiltak for ungdom i deres fritid, og at vi kan bidra til at ungdommen opprettholder kontakt med jevnaldergruppa.

Vårt mål med losfunksjon er å bidra til økt tilstedeværelse i skolen/nettverk, i nært samarbeid med foreldre/familie, skole og andre hjelpetjenester. Vi jobber ut ifra at foreldre/foresatte og skole (og evt andre parter) må snakke sammen/samarbeidet for at barn skal lykkes, og ut ifra en ide om at barn flest ønsker å være i skolen, delta i sosiale sammenhenger, men begrenses av ulike årsaker.

Det er kun et fåtall kommentarer som direkte berører spørsmålet om økt faglig fungering, i form av at kontaktpersonene i kommunene skriver at det er viktig at elevene får bedre karakterer. Som vi så i Figur 4.4, er det ingen som svarer at dette ikke er viktig, men over halvparten svarer at dette er «litt viktig» istedenfor «svært viktig». En tolkning er at ungdommene som er i målgruppen har en rekke andre utfordringer i hverdagen som er viktigere å løse, og som gjør at gode karakterer blir et underordnet mål. Det overordnede målet er at de forblir i, eller kommer tilbake til, skolen. Trivsel, mestring og motivasjon blir i en slik sammenheng viktigere enn gode karakterer på skolen.

Samtidig peker kommentarene i retning av at kommunene jobber ut fra en plan om at økt skolenærvær og mestring på sikt vil kunne føre til bedre skoleprestasjoner, samtidig som det anerkjennes at dette kan kreve omfattende arbeid:

Se hele ungdommen (skole, helse, familie, nettverk), utnytte samhandling på tvers, og forståelse for at endringer kan ta lengre tid og/eller kan kreve en omfattende innsats.

Å hindre utanforskap i skule og arbeidsliv, at ungdommen opplever trivsel og mestring i kvardagen som fører til arbeid og utdanning.

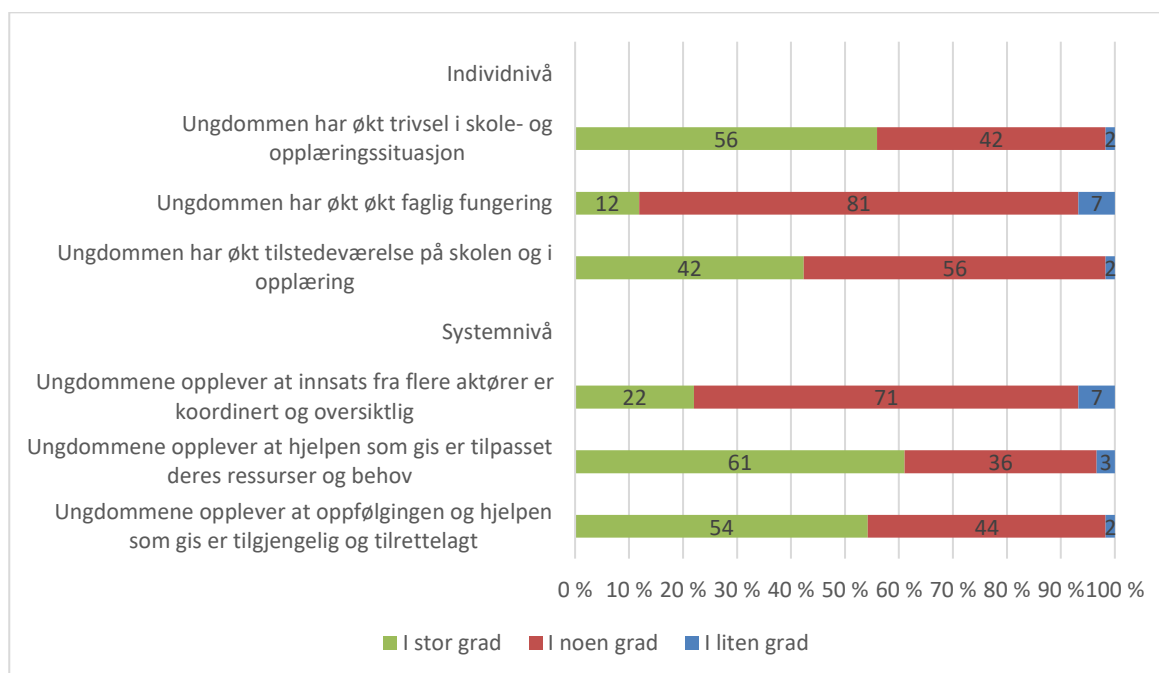
Kommunens vurdering av om målene er oppnådd

Som en oppfølging til spørsmålet om i hvilken grad kriteriene for måloppnåelse var viktige mål for losfunksjonen i deres kommune (Figur 4.4), spurte vi også om hvordan de vurderte måloppnåelsen for disse kriteriene i deres bydel/kommune (Figur 4.5). Nesten alle kontaktpersonene for losfunksjonen i kommunene oppga at de i stor eller noen grad har oppnådd målene med losfunksjonen i egen kommune eller bydel. På de individrettede målsetningene svarer over halvparten (56%) at de i stor grad har oppnådd målet om at ungdommen har fått økt sin trivsel i skole- og opplærings situasjon, og fire av ti (42%) mener at de i stor grad har

oppnådd målet knyttet til økt tilstedeværelse. 81 prosent svarer at de tror ungdommen i noen grad har økt sin faglige fungering.

Når vi sammenligner tallene i Figur 4.5 med tallene i Figur 4.4 om målet for tilskuddsordningen, så observerer vi at andelene som svarer at de ulike målene er «svært viktig» er betydelig høyere enn andelen som mener at de samme målene er nådd «i stor grad». Samtidig er det også få som svarer at de «i liten grad» har oppnådd målene. Bare mellom 1 (2%) og 4 (7%) av 61 kommuner svarer dette. Dette indikerer at nesten alle kommunene mener at målet med losen er oppnådd minst i noen grad på samtlige målområder.

Figur 4.5 Hvordan vurderer du måloppnåelsen på disse målene for din kommune eller bydel? Svar i prosent (N=59)

Losfunksjonen som prosjekt

Tilskuddet til losfunksjonen er tenkt som prosjektmidler. Et prosjekt kan defineres som et tiltak som har et avgrenset omfang, og som gjennomføres én gang for å nå et gitt mål innenfor en gitt tids- og ressursramme¹¹. Tilskuddet fra Bufdir til losfunksjonen er å regne som prosjektmidler, i det midlene i utgangspunktet tildeles for en periode på tre år, det vil si at det ikke er et varig tilskudd. Ifølge Bufdir er målet at tilskuddsordningen skal legge til rette for mer samordnede tilbud og tettere oppfølging av ungdom som er i en vanskelig livssituasjon. Målet er å styrke ungdommenes skoletilknytning, trivsel og mestring, og gjennom det bidra til å bedre skoleprestasjoner og øke gjennomføringen av videregående opplæring.

¹¹ <https://snl.no/prosjekt>

Vi stilte kontaktpersonene i kommunen spørsmål om hva som har vært bra for kommunene med å få tilskuddsmidler til losfunksjonen, sett i forhold til et prosjekts begrensede tidsramme og spesifikke målsetting (Tabell 4.4).

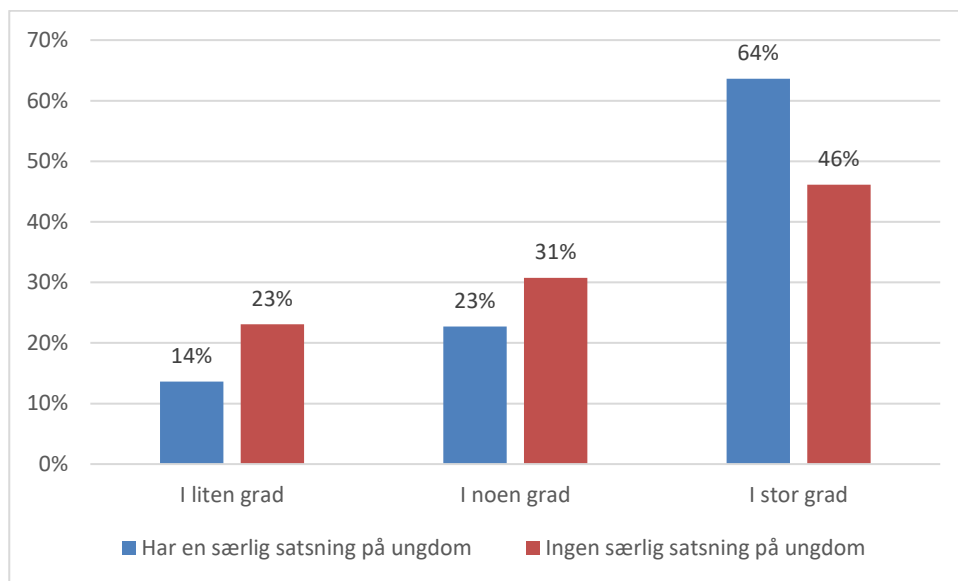
Tabell 4.4 Hva har vært bra med å få midler til losfunksjonen? Svar i prosent (N=59)

	I stor grad	I noen grad	I liten grad
Det har bidratt til å styrke et tilbud vi allerede hadde	61	24	15
Det har gitt muligheter til å prøve ut nye metoder for å forebygge frafall	83	15	2
Det har bidratt til at tjenestene rettet mot ungdom er bedre koordinert	59	36	5
Det har bidratt til at tjenestene rettet mot ungdom er mer tilgjengelig for ungdom som har behov for det	78	22	0

Som vi ser av tabellen, er det særlig på to områder kontaktpersonene i kommune mener tilskuddsmidlene i stor grad har bidratt til noe positivt. For det første har midlene bidratt til at man har kunnet prøve ut nye metoder for å forebygge frafall i skolen (83%). For det andre har midlene bidratt til at tjenestene til ungdom har blitt mer tilgjengelige (78%). Prosjektorganisering har, slik mange kontaktpersoner i kommuner og bydeler uttrykker det, gitt muligheter som de ikke ville hatt uten tilskuddsmidler gjennom Los-ordningen.

De aller fleste svarer også at tilskuddsmidlene har bidratt – i stor eller i noen grad - til bedret koordinering av tjenestene til ungdom. På spørsmålet om tilskuddet har bidratt til å styrke et tilbud kommunen/bydelen hadde fra før, så ser vi at det er et større sprik i svarene. Her svarer 15 prosent (n=9) at det i liten grad har fungert på denne måten. Når vi ser nærmere på disse svarene, ser vi at andelen som svarer at tilskuddet fra Bufdir i stor grad har bidratt til å styrke et tilbud de allerede hadde er 17 prosentpoeng høyere blant de kommunene/bydelene som også har en særlig satsing på ungdom utover losfunksjonen (Figur 4.6).

Figur 4.6 Andel som svarer at tilskuddet har bidratt til å styrke et tilbud de allerede hadde, etter hvorvidt kommunen/bydelen har en særlig satsing på ungdom utover losfunksjonen (N=57)

For å få mer innblikk i hva kontaktpersonene i kommunene og bydelene mente var positivt med å få tilskudd gjennom Los-ordningen, ba vi dem gi en kommentar til dette i spørreskjemaet. 36 av 59 valgte å skrive en kommentar. Svarene viser at det fleste opplevde som positivt, var at tilskudd fra Los-ordningen har bidratt til å synliggjøre utfordringsbildet, har styrket samhandlingen rundt elevene, samt at de under prosjektperioden har opparbeidet metodikk som også kan brukes dersom midlene opphører, som vi ser eksemplifisert i denne kommentaren:

Det har gitt mulighet til å synliggjøre utfordringsbildet, styrket samhandling rundt elev mellom videregående skole og kommunens tjenester, arbeide tett og fleksibelt og kunne gi rask støtte/hjelp ved behov, skape et faglig miljø rundt dette i kommunen. Samhandlingen innad i kommunen har blitt bedre, enklere å få samarbeid når det kommer fra Losprosjektet.

Det går frem av flere av kommentarene at kommunene ikke hadde kunnet etablere en losfunksjon uten økonomisk tilskudd fra den nasjonale ordningen, blant annet i disse:

I en knapp kommuneøkonomi ville vi ikke fått opprettet denne stillingen. Nå kan vi vise til gode resultat når vi skal argumentere for å beholde stillingen i 100 %. Vi har dedikert 50 % til stillingen i prosjektperioden så vi vil uansett beholde minst 50 % los og bruke metodikken også etter midlene opphører. TAKK!

Vi hadde ikke fått det til uten midlene. Losen har også svært relevant og riktig utdanning i arbeidet sitt.

Los-ordningen beskrives av flere som uvurderlig. Blant annet fordi den har bidratt til å sette temaet skolenærvær og forebygging av frafall på dagsorden i kommunene gjennom losfunksjonene, og til en bevissthet om problematikken på flere nivåer. Dette reflekteres iblant annet disse kommentarene:

Bygge opp fagkompetansen på skolefraværspromatikk både på sektor-nivå og på skolenivå.

Kunnskap mot ungdomsarbeid, og prioritering av det fra politikersiden

Det har styrket fokusert på viktigheten av skolenærvær hos både ansatte i kommunen som jobber med barn og unge, samt foreldre

Noen kontaktpersoner fremhever også hvordan losfunksjonen har bidratt til å øke kunnskapen i skolen, og at losen kan bidra med praktisk hjelp og rettledning:

Skulane har fått ein samarbeidspartnar gjennom Lostenesta, og kan få både praktisk hjelp og rettleiing i saker med bekymringsverdig fråvær. Dette har auka kunnskapen i skulane om korleis ein kan handtere fråvær som uroar, og dei kan nytte samarbeidspartar til rettleiing i større grad.

Gjennom Los-ordningen har kommunene og bydelene fått anledning til å dedikere ansatte til oppgaven med å følge opp elever, bygge kompetanse på flere nivåer og synliggjøre problemstillinger koplet til skolenærvær og -fracfall:

Denne funksjonen er helt fantastisk. Det er komplekse utfordringer disse ungdommene har, og en los som gir tett oppfølging og kjenner hele systemet som kan tas i bruk er akkurat det de trenger. Tett oppfølging i skole, lære og i livet for øvrig. Mer av dette!

Å ha noen som kan prate med ungdommene når ungdommene vil prate. Noen som ikke er styrt av en timeplan og fag. Noen som ikke stiller faglige krav og vurderer fag, men som «er fornøyd» med at du kommer på skolen og deltar. Selve deltagelsen og oppmøte er første trinn imot å få til noe.

Mange gir altså uttrykk for at det å ha losfunksjonen som et prosjekt i kommunen er viktig for bevisstgjøring rundt problemstillinger knyttet til skolefravær og skolenærvær, og i den sammenheng verdien av forebygging på alle nivåer i kommunen/bydelen. Det å kombinere et systemperspektiv med et individrettet arbeid blir av flere fremhevet som sentralt for å ivareta enkeltungdommer og deres velvære her og nå, og på sikt deres skolenærvær.

Finansieringsmåten

De ansvarlige i kommunene fikk også spørsmål om de trodde at losfunksjonen ville ha blitt gjennomført i kommunen dersom midlene hadde blitt tildelt på annen måte, for eksempel hvis midlene hadde vært lagt i kommunerammen eller i en større programsatsing.

Tabell 4.5 Ville losfunksjonen ha blitt gjennomført i kommunen dersom midlene hadde blitt tildelt på annen måte?

	Antall	Andel
Ja, på tilsvarende måte	4	7 %
Ja, men bare delvis	12	20 %
Ja, men på en annen måte	17	29 %
Nei	26	44 %
Totalt	59	100 %

Som vi ser av Tabell 4.5, er det bare syv prosent som tror at losfunksjonen ville ha blitt gjennomført som det ble med tilskuddsordningen hvis midlene hadde blitt tildelt på en annen måte. 49 prosent tror losfunksjonen ville blitt gjennomført, men bare delvis eller på en annen måte, med en annen tildelingsmåte for midlene. Litt under halvparten, 44 prosent, mener at losfunksjonen ikke ville blitt gjennomført i det hele tatt dersom midlene fra Bufdir hadde blitt tildelt på en annen måte, for eksempel ved at midlene ble lagt inn i kommunerammen eller tildelt gjennom en større programsatsing.

Evalueringen gir ingen entydige svar på hvorfor så mange av kontaktpersonene ikke tror losfunksjonen ville blitt gjennomført dersom midlene fra Bufdir hadde blitt tildelt på en annen måte. En forklaring kan være at kommunenes økonomiske rammer i utgangspunktet anses som begrensede og at man da ikke ville prioritert en ny satsning, men heller ville brukt midlene på lovpålagte oppgaver. Som del av en større programsatsing ville losfunksjonen muligens i større grad ha måttet forholde seg til kommunenes regulativer for arbeidstid og inndeling i funksjoner. Det flere av informantene skriver som kommentarer i det elektroniske spørreskjemaet, er at fordelene med losfunksjonen er fleksibilitet i arbeidsmåte, at den er delvis frikoplet fra de andre funksjonene i kommunen og at mange loser jobber utenom regulert arbeidstid. Noen skriver også at tilskuddsmidlene har bidratt til at kommunene har turt å tenke «utenfor boksen», ved å legge funksjonen for eksempel til NAV. Slike forhold kan muligens forklare hvorfor mange svarer at funksjonen bare delvis ville blitt gjennomført ved en annen tildelingsmåte.

I intervjuene med kontaktpersonene i kommunene gikk det frem at de mente det var nyttig å få tildelt midlene som prosjektmidler av flere grunner. For det første skapte det et handlingsrom til å drive utviklingsarbeid, som for flere ikke hadde latt seg gjøre i et trangt kommunebudsjett. Prosjektmidlene stimulerte til å prøve ut nye måter å jobbe på. Prosjektet frembrakte også en eksplisitt oppmerksomhet om skolevegringsproblematikk, også utover målgruppen i prosjektet. Flere viste til at prosjektet hadde skapt positiv synergi på arbeidsplassen ved at tenkemåter og arbeidsmetoder ble adoptert av kollegaer som jobbet med andre målgrupper. Det ble også understreket at prosjektarbeid var en form for egevaluering, fordi organisasjonen da ble tvunget til å løfte blikket og oppsummere egen praksis. Man ble nødt til å jobbe mer systematisk og strukturert enn til vanlig der arbeidet kanskje var mer ad hoc. Samtidig var ikke alle udelt positive til slike prosjektmidler

heller. Disse påpekte at det gjerne skapes forventninger om å klare å opprettholde tilbudet etter at prosjektet er avsluttet. En kontaktperson pekte på at ungdommene i prosjektet hadde hatt flere tapsopplevelser, og at disse i verste fall kunne bli påført en ny tapsopplevelse dersom kommunen ikke klarte å opprettholde tilbudet. En annen kontaktperson fremholdt at det tok mye tid å søke midler og rapportere fra prosjektet.

Veien videre etter prosjektslutt

Hva så når prosjektmidlene er slutt, tror da kontaktpersonene at losfunksjonen vil fortsette, men da med finansiering fra kommunen/bydelen? Svarene på dette spørsmålet ser vi i Tabell 4.6.

Tabell 4.6 Fortsettelse av losfunksjonen når finansieringen fra Bufdir tar slutt

	Antall	Andel
Ja	25	42
Nei	4	7
Vet ikke	30	51
Totalt	59	100

Det er kun 7 prosent som svarer nei, mens 42 prosent svarer klart ja på spørsmålet om losfunksjonen vil fortsette etter at prosjektmidlene fra Bufdir tar slutt. Halvparten (51%) vet ikke. I kommentarene fra de som svarer nei, fremgår det at kommuneøkonomi er et hinder. Blant de som svarer ja, går det frem at målet er å videreføre ordningen, på en eller annen måte. Noen nevner et ønske om å videreføre funksjonen i ordinært driftsbudsjett, andre at funksjonen skal inngå i kommunens ungdomssatsning. Noen nevner at funksjonen vil fortsette, men i noe endret form, enten fordi den må tilpasses de økonomiske rammene, eller også fordi erfaringene i prosjektperioden tilsier at det er nødvendig med noen endringer. Blant de som svarer vet ikke, er det flere som peker på usikkerhet med hensyn til økonomi. Noen svarer at funksjonen vil fortsette, men uten tilsvarende prosjektorganisering – den er tenkt implementert i andre ungdomsrettede tverrfaglige satsninger. Noen nevner at losfunksjonen er kostnadskrevende og at bortfall av midler vil kunne innebære at de ikke kan opprettholde tilbudet på samme nivå og at antallet loser må reduseres.

Vi intervjuet også kontaktpersonene fra de sju losfunksjonene som inngikk i den kvalitative delen av studien om deres tanker om veien videre for losfunksjonen i deres kommune eller bydel. Fire kommuner var omtrent halvveis i prosjektperioden på intervjutidspunktet, mens den femte kommunen hadde et drøyt halvår igjen med finansiering. Alle disse kommunene hadde ambisjoner om å videreføre los-arbeidet i en eller annen form etter endt prosjektperiode. Dette var fordi kontaktpersonene opplevde losfunksjonen som nyttig og at den dekket et behov i kommunen. I en kommune var det allerede bestemt at stillingen som los skulle fortsette. Her hadde losene fått tilbud om fast ansettelse i det de startet opp i stillingen som los. I de fleste tilfellene hadde derimot kontaktpersonene et ønske

om videreføring, men om dette lot seg gjøre var blant annet avhengig av kommuneøkonomien, som for flere var stram. Kontaktpersonene fortalte at de ville argumentere for midler fra kommunebudsjettet. Uavhengig av finansiering var imidlertid både kontaktpersoner og loser opptatt av å videreføre tenkingen fra losfunksjonen.

Endringer i losfunksjonen

I et prosjekt blir gjerne veien til mens man går. Nye arbeidsmetoder testes ut, og det gjøres justeringer basert på de erfaringene man tilegner seg. I intervjuene med kontaktpersonene i kommunene var vi derfor interessert i å kartlegge om kommunene hadde foretatt endringer i losfunksjonen underveis eller fra første til andre periode med tilskudd. Blant kommunene som var i andre tilskuddsperiode, hadde flere justert losens målgruppe, mandat og organisering. Et par kommuner hadde nedjustert aldersgruppen losen skulle ha som sitt nedslagsfelt. Mens de i første periode rettet innsatsen mot elevene i ungdomsskolen og videregående skole, jobbet de nå med barneskoleelever og overgangen til ungdomsskolen. Dette skyldtes bl.a. tilbakemeldinger fra skolene som ønsket seg mer hjelp og råd til å håndtere skolefraværet de observerte blant de yngre elevene. Basert på erfaringer og behov, var det derfor kommuner som hadde inkludert barneskoleelever i losens målgruppe underveis i en tilskuddsperiode. Ved å komme tidligere på banen håpet kommunene å kunne snu uheldig utvikling på et lavere nivå, før skolefraværet økte og etablerte seg som en varig praksis for elevene. Andre hadde justert på losens mandat. Fra å jobbe på et organisatorisk nivå med å rådgive skolene, skulle losene nå i større grad konsentrere seg om individuelle unge. I vårt utvalg finner vi også eksempler på kommuner som i en ny runde med tilskudd hadde delt stillingen mellom flere loser. Det var for sårbart med enslige loser, var deres erfaring

Poengene vi har trukket fram fra de kvalitative intervjuene med kontaktpersoner i de syv casene går også i igjen i kommentarene som ble skrevet inn av kontaktpersoner fra de andre tiltakene i det elektroniske spørreskjemaet. Flere av de som er inne i første periode viser for eksempel til at det å få til godt arbeid opp mot systemnivå kan være utfordrende, og det er utfordrende å få til en god balanse mellom systemrettet og individrettet arbeid. Flere skriver blant annet at de ønsker å få til enda bedre samarbeid med andre hjelpetjenester, fritidssektoren, veiledning til personale i skolesektoren, men også med overordnet nivå i kommunen/bydelen. Blant de som primært jobber mot ungdomsskolen, er det flere som skriver at de ønsker å utvide losfunksjonen til å omfatte også barnetrinnet og videregående skole. I en kommentar fra en kommune som er inne i andre tilskuddsperiode, skriver kontaktpersonen:

Kommunen registrerte at elever som hadde stort skulefråver/skulevegring vart stadig yngre, samtidig som talet på elever med slike vanskar aukar. Med bakgrunn i evaluering etter første tilskottsperioden for Lostenesta 2015–2018, såg vi behovet for å sette inn supplerande tiltak/losteneste for yngre aldersgrupper enn 14–23 år, for tiltaksperiode 2018–2021. Kommune har no prøvd ut ei utvida Losteneste knytt til seksjon Skule. Det

har blitt lagt vekt på at elevar i risikograppa vert fanga opp tidleg. Erfaringa vår er at vi kan sjå fråværsproblematikken starte tidleg i barneskulen. Vi vurderte det slik før den nye tiltaksperioden, at det ville bli mindre sårbart å ha ei Losteneste som har ein Los i 60% stilling knytt til skulekontoret, og to mindre stillingar knytt til dei to største barneskulane. Dei små stillingane knytte til skulane vil bli kombinerte med miljøarbeidarstillingar for kvar av dei to som er tilsette der. Denne organiseringa gjer at vi kan bygge eit team som har større fleksibilitet, er tett på fleirtalet av dei yngste i risikosonen og som kan samarbeide i saker som er komplekse og særleg utfordrande. Kommune vidarefører frå skuleåret 2021–2022 Lostenesta i 60 %. I tillegg vidarefører vi Ambulerande team, der det i skuleåret 2020–2021 har blitt utvida med ein miljørettleiar og ein fagarbeidar.

Som vi ser av kommentaren, så kommunen behov for å utvide ordningen også til dem som var yngre enn 14 år. De har også rettet seg mer mot skolen enn det de opprinnelig gjorde, da både på overordnet nivå (skolekontoret) og mot enkelt-skoler. De har videre valgt å splitte opp losfunksjonen i en større stilling (60%) som skal jobbe mer overordnet, og to mindre stillinger koplet til enkeltskolene. Det er flere av kommunene som kommenterer at stillingen som los lett kan bli en ensom jobb. I denne kommunen synes de å ha løst dette ved å kople losene til større team bestående av flere loser i mindre stillinger, og ved å knytte losene til andre som også jobber rettet mot ungdom. Denne organiseringen mener de bidrar til økt fleksibilitet og bedrer muligheten for å jobbe sammen om elever med mer komplekse utfordringer.

Oppsummering

Formålet med Los-ordningen er å forebygge frafall fra skolen. I svarene fra kontaktpersonene i kommunen går det frem at frafallet har gått ned i den perioden losfunksjonen har vært operativ i kommunen. De fleste oppgir at losstillingen utgjør fra én til tre fulltidsstillinger i kommunen, men i nær en tredjedel av kommunene utgjør losfunksjonen bare en deltidsstilling. Både i kommentarer til spørreskjemaet og i intervjuer fremheves betydningen av at losen inngår i et faglig fellesskap for å unngå at losen står alene. Langt de fleste svarer at losens arbeid skal rette seg mot både system- og individnivå. Noen svarer imidlertid at losen primært skal jobbe individrettet.

Kommunene støtter opp om målsettingene Bufdir har formulert i sine retningslinjer for tilskuddsordningen. Så nær som alle mener at det å øke elevers trivsel og tilstedeværelse i skole- og opplæringssituasjon er viktige mål med losfunksjonen. Det samme er målene om å yte hjelp som elevene opplever er tilpasset deres behov og ressurser, og at denne hjelpen skal være koordinert og oversiktlig. På spørsmålet om økt faglig fungering er det noe under halvparten som svarer at dette er veldig viktig. Dette vurderes altså ikke som like viktig som de andre målene formulert i retningslinjene for tilskuddsordningen. Kommentarene til de åpne spørsmålene i spørreskjemaet gir informasjon om årsaken til dette. Her får vi inntrykk av at informantene mener ungdommene som omfattes av losfunksjonen

ofte har mer grunnleggende problemer som må tas tak i først. Det viktigste blir derfor å øke elevenes mestring og trivsel for å øke skolenærværet, mens dette på sikt også kan øke deres faglige prestasjoner. På spørsmål om målene er oppnådd, er de fleste litt forbeholdne, i det de mener at de ikke i stor grad, men til en viss grad har oppnådd målene.

Det kontaktpersonene også vurderer som særlig positivt med tilskudd fra Los-ordningen, er at det har gitt dem mulighet til å prøve ut nye metoder for å forebygge frafall, og for å få til bedre samarbeid mellom ulike tjenester. På spørsmål om losfunksjonen ville blitt gjennomført dersom tilskuddet hadde blitt tildelt på en annen måte, svarer over halvparten at den kun ville ha blitt delvis gjennomført eller gjennomført på en annen måte. Litt under halvparten mener den ikke ville blitt gjennomført i det hele tatt. Når tilskuddet tar slutt, er det tildels stor usikkerhet om losfunksjonen vil fortsette. Hovedbegrunnelsen for dette er kommuneøkonomi. En annen utfordring flere kommenterer er å få til gode samarbeidsrutiner med andre tjenester og opp mot systemnivå. Flere mener imidlertid at arbeidsmetodene som prøves ut gjennom losfunksjonen skal forsøkes videreført inn i kommunenes øvrige forebyggende ungdomsarbeid.

5 Losene og deres erfaringer

I dette kapitlet retter vi søkelyset mot losene. Basert på informasjon fra spørreundersøkelsen og intervjuer vil vi komme inn på hva som kjennetegner de som jobber som loser, hvilken utdanning og arbeidserfaring de har og hvor lenge de har jobbet som los. Vi vil så berøre spørsmål som angår deres erfaringer med jobben som los, for eksempel opplevd frihet til å utforme jobben, opplevelse av faglig støtte og behovet for retningslinjer for jobben som los. Vi ser også på noen av de samme tingene som vi presenterte på kommunenivå, som hvor i det kommunale organisasjonskartet losen har sin tilknytning, hvem som er målgruppen for losens arbeid, og hvordan ulike kriterier for måloppnåelse vektlegges og vurderes. Det er flere grunner til at vi gjør dette. En grunn er at vi vil se om variasjonen i utvalget av loser likner variasjonen i utvalget av kommuner og bydeler, siden vi vet at det er stor variasjon med tanke på for eksempel stillingsprosent og tjenestetilknytning. En annen grunn er at vi bruker noen av disse kjennetegnene til å se om det forklarer variasjon i for eksempel hvor mange de følger opp og arbeids-betingelser, slik som stillingsprosent, og i tydelige retningslinjer for hvordan funksjonen skal fylles.

Hva kjennetegner losene?

I dette avsnittet skal vi se nærmere på losenes kjønn, alder, utdanning, tidligere arbeidserfaring og hvor lenge de har jobbet som los. Tabell 5.1 gir en oversikt over hvordan losene som besvarte vår spørreundersøkelse fordelte seg på disse variablene. De fleste av de som besvarte spørreskjemaet vårt var kvinner, og det samme gjaldt for de fleste av dem vi intervjuet. Både de kvantitative dataene og intervjudataene indikerer altså at det er en overvekt av kvinner som innehar losfunksjonen, noe Backe-Hansen mfl. også fant i 2014.

Tabell 5.1 Bakgrunnskjenne­tegn for losene som har besvart spørreundersøkelsen (N=88)

	Antall	Andel
<i>Kjønn</i>		
Kvinne	58	66 %
Mann	30	34 %
<i>Aldersgruppe</i>		
18–30 år	5	6 %
31–40 år	32	36 %
41–50 år	35	40 %
51–60 år	14	16 %
61–70 år	2	2 %
<i>Høyeste fullførte utdanning</i>		
Master/5-årig fra høyskole/universitet	23	26 %
Bachelor/3-årig fra høyskole/universitet	51	58 %
Mindre enn 3-årig høyskole/universitet	7	8 %
Videregående skole	5	6 %
Annet	2	2 %
<i>Hva slags utdanning (N=81)</i>		
Barnevernspedagog	18	22 %
Lærer	14	17 %
Pedagogikk	13	16 %
Sosionom/sosialarbeider	10	12 %
Barnehagelærer	4	5 %
Psykologi	4	5 %
Sykepleier/Helsesykepleier	3	4 %
Annet	15	19 %
<i>Jobbet med utsatt ungdom tidligere?</i>		
Ja	76	86 %
Nei	12	14 %
<i>Hvor lenge har du jobbet som los?</i>		
0–5 måneder	8	9 %
6–12 måneder	18	20 %
1–2 år	27	31 %
2–3 år	11	13 %
3–4 år	9	10 %
Mer enn 4 år	15	17 %

Majoriteten av losene er mellom 31 og 50 år. På spørsmål om hvor lenge de hadde vært ansatt i stillingen, svarte nesten en av tre (30 %) at de hadde jobbet ett år eller kortere som los, mens en tilsvarende andel hadde jobbet mellom ett og to år. Blant de resterende 40 prosentene hadde i overkant av halvparten jobbet mellom to og fire år, mens de resterende hadde jobbet i mer enn fire år som los. Også de kvalitative dataene viste variasjon. I disse dataene hadde imidlertid en noe større andel (8 av 15 intervjuede) startet som los i «annerledesåret» 2020, og hadde dermed relativt kort fartstid.

De fleste losene har utdanning utover videregående: over halvparten på bachelornivå, og nær en av fire på masternivå, mens de resterende har videregående med eller uten tilleggsfag. De vanligste utdanningene blant losene er barnevernspedagog/sosionom, men også pedagogikk- eller lærerutdanning er relativt vanlig. Andre utdanninger losene oppga var barnehagelærer, sykepleier og psykologi, men også annen type utdanning. På spørsmål om de har tatt kurs utover utdanningen som de mener er nyttig i arbeidet som los, så har 69 prosent svart at de har det (ikke vist i tabell). Majoriteten av disse har etterutdanning eller kurs relatert til arbeid med «sårbare» unge, som: ungdomsveileder, psykososialt arbeid blant barn og unge, spesialpedagogikk eller diverse kurs (bl.a. Traumebasert omsorg (TBO), Circle of Security (COS), rusomsorg, barnesamtalen og motiverende intervju). I intervjuene med losene går det frem at alle hadde minimum 3-årig høgskole- eller universitetsutdanning. Halvparten hadde også en eller flere videreutdanninger, der utdanning innenfor familierapi eller sosialpedagogikk utgjorde de to vanligste. I likhet med det spørreskjemaedataene viser, var det også blant de som ble intervjuet vanligst at losene hadde pedagogisk eller sosialfaglig utdanning, noe også Backe-Hansen mfl. fant i den første evalueringen i 2014.

Både i spørreskjemaet og intervjuene ble losene spurt om tidligere yrkeserfaring. Begge datamaterialene viser at langt de fleste hadde erfaring fra å jobbe med barn og unge før de ble ansatt som los. Det yrket flest loser har jobbet i, var lærer (61%). En av tre har også erfaring fra prosjektrettet arbeid mot unge, og en tilsvarende andel har jobbet i barnevernet (ikke vist i tabell). Mellom 11 og 22 prosent har også erfaring fra arbeid innen voksenpsykiatri, psykisk helse for barn og unge, PPT (Pedagogisk-psykologisk tjeneste), NAV, enslige mindreårige flyktninger, ungdomsklubb, frivillig ungdomsarbeid og bofellesskap. Andre typer arbeidserfaring blant losene er bakgrunn fra familievernet, familietjenesten, skolehelsetjenesten, oppfølgingstjenesten, utekontakten og sykehus. Også intervjuene viser at losene hadde relevant arbeidserfaring for losfunksjonen, flere av dem fra mer enn én type arbeid. Dette inkluderte erfaring fra barnevernsarbeid, skolesektoren, prosjektarbeid rettet mot ungdom, barnehage, PPT og ungdomsklubb. Flere hadde arbeidserfaring fra kommunen de nå var los i. De som er ansatt som loser har derfor mye praksis fra områder som er relevant for rollen som los, noe som også var tilfelle i den første evalueringen av los (Backe-Hansen mfl., 2014).

Som fremstillingen viser, var losene erfarne fagpersoner, noe som kan være en fordel når man skal jobbe i en fristilt prosjektstilling der arbeidsoppgavene er

dynamiske i den forstand at losene skal jobbe på mange ulike arenaer og gjerne både mot enkeltungdommer og systemet rundt dem, og ofte utenom ordinær arbeidstid.

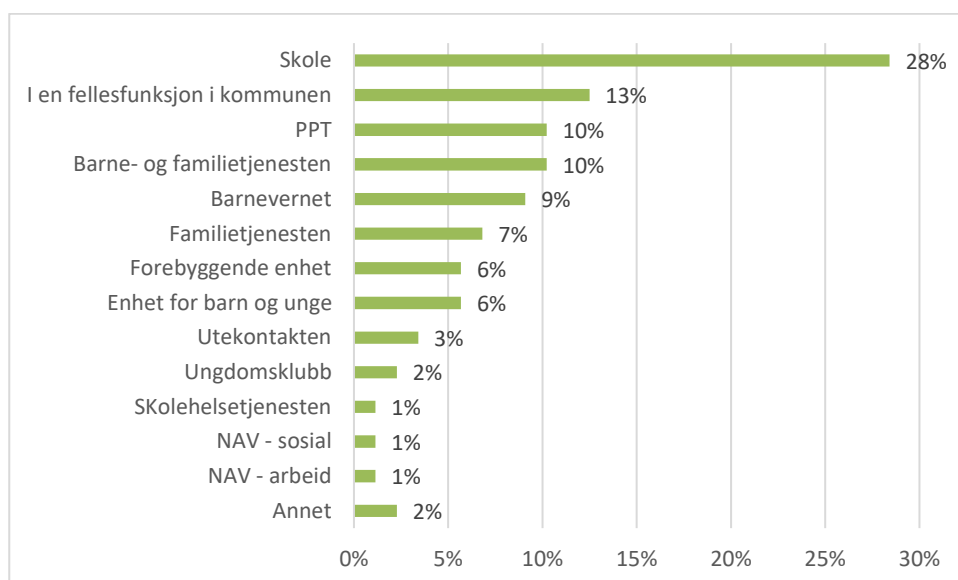
Organisatoriske sider ved losfunksjonen

Som beskrevet i kapittel 4, står den enkelte kommune eller bydel fritt til å bestemme hvordan de skal organisere losfunksjonen i kommunen/bydelen, og hvordan de skal bruke midlene de får tilgjengelig til stillingsressursene.

Stor variasjon i tjenestetilknytning

Vi stilte losene spørsmål om hvilken tjeneste i kommunen eller bydelen deres stilling som los var tilknyttet. Figur 5.1 viser en oversikt over hvordan losene svarer på dette.

Figur 5.1 Losens tjenestetilknytning (N=88)

Det er stor variasjon i hvor losfunksjonen er plassert i tjenestelandskapet i kommunen. Det mest vanlige er å være ansatt i skolen. 28 prosent av losene oppgir dette som sin tjenestetilknytning, og ytterligere 10 prosent oppgir at de er tilknyttet pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT). Det vil si at nesten fire av ti losere er ansatt i tjenester som er direkte rettet mot skolen. Til sammen en fjerdedel av losene som har svart på undersøkelsen er tilknyttet enhet for barn og unge eller en annen fellesfunksjon i kommunen (eksempelvis oppvekst/utdanning eller forebyggende enhet). Mange av losene er også tilknyttet familietjenesten, eller barne- og familietjenesten, i kommunen (til sammen 17 %). Noen er ansatt under barnevernet, mens vi ser at det er sjelden losen er knyttet til NAV eller skolehelsetjenesten. Disse variasjonene i tjenestetilknytning kom frem i dokumentanalysen av søknader til tilskuddsordningen, og vi så det i kapittel 4 for kommunene. Det kommer også frem i det kvalitative materialet.

Data både fra spørreundersøkelsen og intervjuene tilsvarer det man fant i den første evalueringen av los (Backe-Hansen mfl., 2014). De fleste ansvarlige for losfunksjonen vi intervjuet oppga at de hadde lagt funksjonen til en enhet i kommunen/bydelen som arbeidet med målgruppen (ungdom 12–24 år) og/eller med tilgrensende tematikk (skolefraværspromblematikk). På den måten ble det et gjensidig faglig utbytte for losen og tjenestestedet (se også Backe-Hansen mfl., 2014).

Mange jobber deltid som los og mange jobber alene

Losfunksjonen skal delfinansieres av kommunene selv, det vil si at kommunene er forpliktet til å bruke 50 prosent egenfinansiering på tiltaket. Som vi skrev i innledningskapittelet om Los-ordningen, så velger kommunene/bydelene selv om de vil ansette loser i full stilling, eller fordele midlene på flere loser som da i tillegg til å være los vil inneha andre stillinger/arbeidsoppgaver. I kapittel 4 så vi at kommunene brukte stillingsressursene de hadde tilgjengelig ulikt.

På spørsmål til losene om hvor stor stillingsprosent deres stilling som los utgjorde, oppga kun fire av ti at de jobbet i en 100 prosent stilling som los. De resterende jobbet deltid som los, og nesten en tredjedel (28 %) oppga at de hadde mindre enn en halv stilling som los. Blant disse hadde de fleste (76%) minst én annen los i kommunen, noe som bekrefter at det er vanlig å dele opp losfunksjonen på flere personer (Tabell 5.2).

Tabell 5.2 Losenes stillingsprosent og hvorvidt det er flere loser i kommunen, fra spørreskjemaet til losene (N=88)

Stillingsprosent	Andel i stillingsprosent	Andel som har minst 1 kollega
100 %	40 %	46 %
Mellom 50% og 100%	17 %	47 %
50 %	15 %	69 %
Mindre enn 50%	28 %	76 %
Totalt	100 %	58 %

Som vi ser av tabellen, svarer majoriteten (58 %) at det er flere loser ansatt i den kommunen/bydelen de jobber i. Av de resterende er det 37 prosent som svarer at de er eneste los, og 5 prosent som svarer at de ikke vet om det jobber andre loser i kommunen/bydelen (ikke vist i tabellen). At de ikke har slik kunnskap, kan ha sammenheng med at kommunen/bydelen har søkt om tilskudd til ulike losfunksjoner. I intervjustudien kom det for eksempel frem at i en kommune eller bydel var det søkt om en los som skulle jobbe innenfor NAV og en som skulle jobbe opp mot skole. Disse to losene kjente ikke til hverandre, og de jobbet på veldig ulik måte opp mot to forskjellige ungdomsgrupper. At det er 42 prosent av losene i utvalget som ikke har en loskollega i kommunen, viser at det er mange som jobber alene.

Den variasjonen som kommer til uttrykk gjennom de kvantitative dataene, gjenspeiles også i intervjuene med losene. Intervjuene gir i tillegg innblikk i noen

av de vurderingene som ligger til grunn for at kommunene velger å dele losfunksjonen på flere personer. Losens stillingsandel varierte fra 20 prosent til 100 prosent. En kommune som hadde fått bevilget midler til flere fulltidsstillinger hadde ansatt loser i 50 prosent stillinger. Resten av prosentene var fordelt på andre kollegaer på arbeidsplassen som også skulle arbeide med los-oppgaver. I to kommuner delte flere loser en fulltidsstilling mellom seg. Dette skyldtes at kommunene i første periode med tilskudd hadde erfart at det var sårbart med enslige loser. Det gjaldt om det oppstod sykdom, men også fordi losfunksjonen da i større grad ble farget av en persons kompetanse, interesser og samarbeidsrelasjoner. Da kommunene delte stillingen mellom flere, kunne de ansette personer med ulike bakgrunner og erfaringer til å jobbe sammen i et team. Losene kunne da hjelpe hverandre og drøfte saker om skolefravær, som ofte er sammensatte og komplekse. Dermed ble losfunksjonen mindre sårbar, noe også Backe-Hansen mfl. (2014, s. 89–90) fant i den første evalueringen av los. Losene i vårt utvalg som jobbet i team argumenterte for at denne organiseringen bidro til at de i større grad kunne skreddersy hjelpen, ved å matche ungdommen med den losen som passet ungdommens behov og ressurser best. Likeledes kunne loskollegaer ta over oppfølgingen av den unge dersom en av losene av ulike årsaker ikke kom i posisjon til å hjelpe.

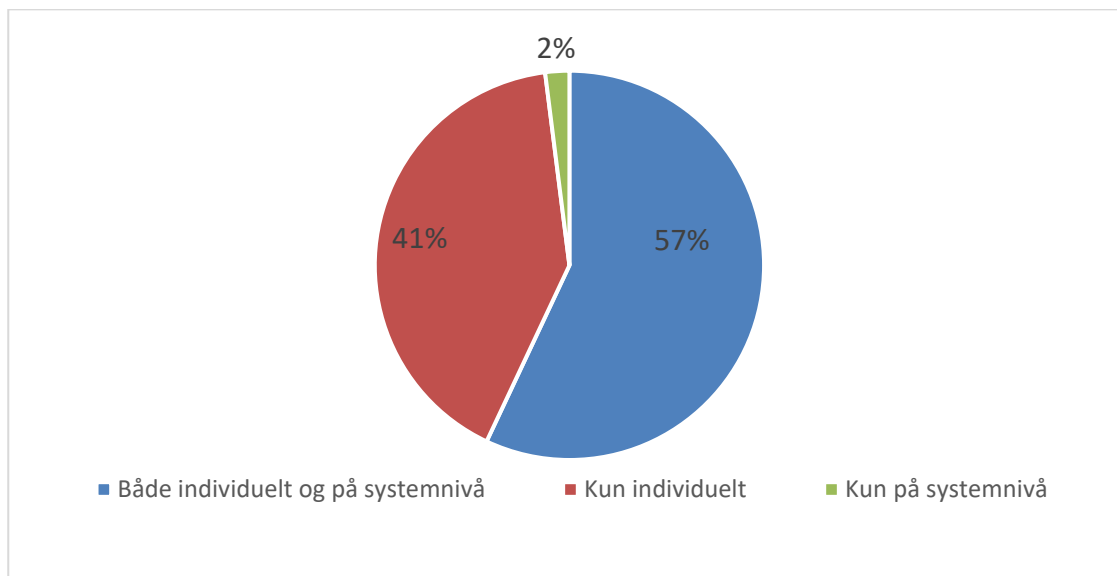
Flere kombinerte deltidsarbeidet som los med en annen deltidsstilling i kommunen, noe losene så både fordeler og ulemper med. Enkelte som jobbet deltid som los ga uttrykk for at de ønsket seg en fulltidsstilling som los for å kunne konsentrere seg om los-arbeidet. Hovedbegrunnelsen var at det var krevende å sjonglere flere arbeidsoppgaver. Andre mente at den kompetansen og de erfaringene de opparbeidet seg i annen stilling var nyttig for dem i utføring av losfunksjonen. Losfunksjonen er, sammenlignet med ordinære stillinger, relativt fristilt. Ved flere steder utviste for eksempel ordinær arbeidsgiver fleksibilitet ved å la losene skyve på arbeidstiden for å delta på møter eller treffe ungdom. Samtidig er det rimelig å anta at de som også hadde annet arbeid i kommunen, som ofte er noe mer rammebelagt, var mindre fristilt.

Hvordan jobber losen?

Individuell eller systemtilnærming til arbeidet med ungdommen

I spørreskjema ble losene spurt om deres arbeid primært var rettet mot enkeltungdommer (individrettet), eller om de jobbet både mot enkeltungdommer og systemet. Å jobbe systemrettet kan både innebære å jobbe mot skoler og mot andre tjenester i kommunen eller mot kommuneledelse, da i form av å lage for eksempel systemer for oppfølging av skolefraværet, skoletrivselsprogrammer og informasjon om skolefraværsproblematikk og om losens funksjon i kommunen. Blant losene som har besvart spørreskjemaet krysset 40 prosent av for at de kun jobbet med ungdom individuelt, mens 57 prosent også jobbet mot systemnivå (Figur 5.2). Bare 2 prosent jobber kun systemrettet.

Figur 5.2 Individuell- eller systemtilnærming til arbeidet med ungdommen (N=88)

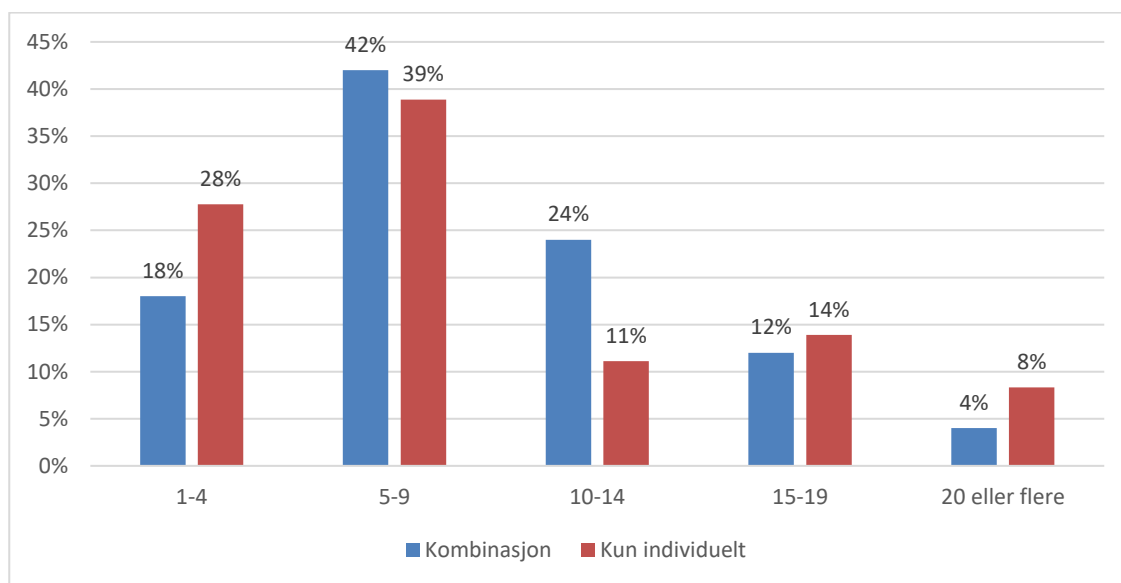

Som vist i kapittel 4 svarte 22 prosent av kontaktpersonene at losfunksjonen i kommunen eller bydelen kun var rettet mot individuell oppfølging, mens resten svarte at losene både skulle jobbe individ- og systemrettet. Når andelen loser som kun jobber individuelt er nesten det dobbelte, så kommer dette blant annet av at kommuner som kun setter søkelys på individuell oppfølging i større grad har flere som er ansatt som loser. Dermed blir andelen i dette utvalget høyere. Vi har også undersøkt om det er en sammenheng mellom arbeidsstedstilknytning og om losene jobber primært mot enkeltindivider, mot systemet eller begge deler. Analysene viser ingen tydelige forskjeller. De få som jobber kun på systemnivå er tilknyttet skolen, men det er også mange av losene som er tilknyttet skolen som jobber kun på individnivå.

Antallet unge losene følger opp

Vi har spurt losene om hvor mange unge de fulgte opp individuelt på undersøkelsestidspunktet, enten de jobber kun mot enkeltindivider eller følger opp individuelt i kombinasjon med at de jobber på systemnivå (Figur 5.3).

Figur 5.3 Antall unge hver enkelt los følger opp individuelt, etter om de kun følger opp individuelt eller om de også jobber på systemnivå (N=86)

De aller fleste losene følger opp inntil 10 ungdommer. Som vi ser av Figur 5.3 så rapporterer en høyere andel av losene som kun jobber individuelt at de følger opp 1–4 unge, sammenlignet med de som også jobber strukturelt mot en eller flere skoler. Det er, ikke overraskende, også slik at de som har en større stillingsprosent som los følger opp noen flere ungdommer enn de som har en mindre prosentstilling (analysene vises ikke her).

I det kvalitative datamaterialet fremgår det at alle de 15 losene som ble intervjuet fulgte opp ungdom individuelt. Antall enkeltoppfølginger per los varierte fra 4 til 20. I snitt fulgte hver los opp 10,5 ungdommer. Dette er litt høyere enn i første evaluering, der vel halvparten av de 23 intervjuende losene hadde ansvar for mellom 6–10 ungdommer hver (Backe-Hansen mfl. 2014). De av losene i vårt utvalg som var engasjert i deltidsstillinger fulgte opp færre unge individuelt. Det samme gjaldt for losene som rettet sin hovedinnsats mot systemarbeid i skolen.

Aldersgrupper som losene følger opp

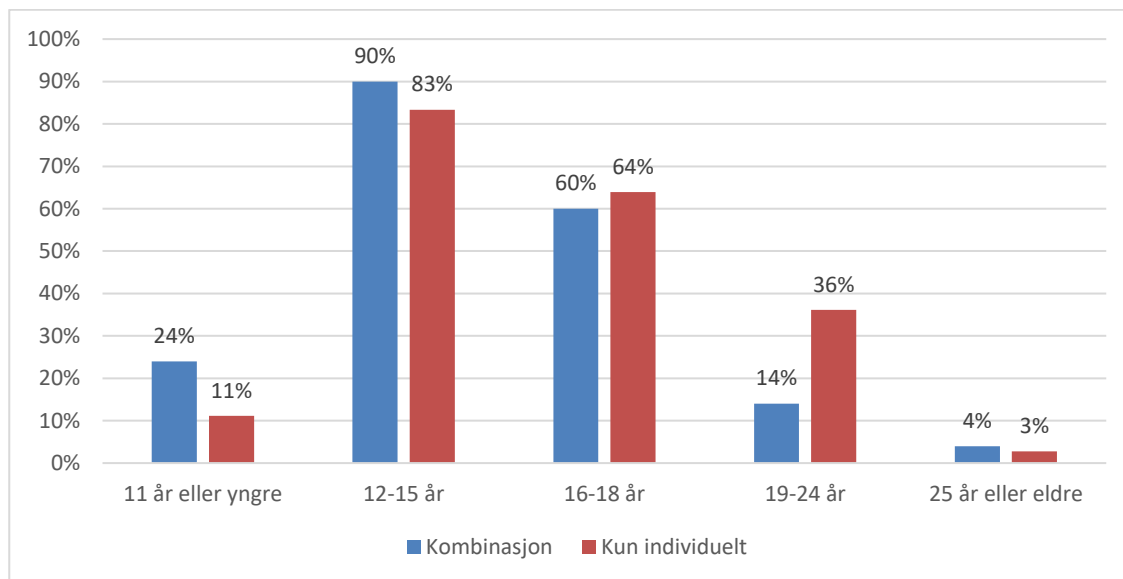
I spørreskjemaet svarte losene som jobbet på systemnivå på spørsmål om hvilke skolenivå de primært jobbet mot, og hvor mange skoler de hadde kontakt med jevnlig. Mange jobber mot flere skoler, og mot skoler på flere nivåer. Nesten alle svarte at de jobbet mot ungdomsskolen (49 av 51). Av de 49 som jobbet mot ungdomsskolen jobbet 12 kun mot ungdomsskolen, mens de 37 andre jobbet mot alle tre nivåer eller mot ett annet nivå – i tillegg til ungdomstrinnet. Når det gjelder antall skoler losene jobbet mot på systemnivå, så viser svarene at 22 prosent jobbet mot én skole, 24 prosent mot to skoler, og 21 prosent mot tre til fem skoler, og 33 prosent jobbet mot flere enn fem skoler.

Vi spurte losene hvilke aldersgrupper ungdommene de fulgte opp individuelt tilhørte (Figur 5.4). 60 av de 86 losene som driver med individuell oppfølging jobber

mot barn og ungdom i flere aldersgrupper. De to yngste av disse to aldersgruppene er elever i barne- og ungdomsskolen, mens de eldste er elever i videregående opplæring. De fleste krysset av for at de følger opp ungdom i ungdomsskolealder (12–15 år). Dette er den vanligste aldersgruppen, både blant losene som jobber kun med individuell oppfølging og blant de som gjør det i kombinasjon med arbeid på systemnivå. Dette resultatet må ses i sammenheng med at de fleste losene jobber mot ungdomsskolen. En del jobber også mot videregående, og som vi ser utgjør ungdom i videregåendeskolealder (16–18 år) den nest største gruppen. Blant de som jobber kun individuelt er det en relativt stor andel som jobber med aldersgruppen 19–24 år, mens blant de som jobber både individuelt og systemrettet er det en høyere andel som jobber med barn som er 11 år og yngre. Blant de som jobber kun mot en aldersgruppe er det mest vanlig å jobbe mot aldersgruppen 12–15 år.

Da vi gikk gjennom søknader fra 2017–2019 i dokumentstudien, var målgruppen fordelt mer eller mindre jevnt mellom henholdsvis barn i alderen 12–16 år og ungdommer i alderen 17–24 år. Aldersgruppene er noe ulike de vi viser i oversikten her, men vi ser at det i praksis har vært en forskyvning mot noe mer søkelys på yngre ungdommer og barn sammenliknet med det som kom frem i søknaden. Dette er en bekreftelse på at mange kommuner og bydeler ser behovet for å starte innsatsen mot frafall på et tidlig tidspunkt i opplæringsløpet.

Figur 5.4 Aldersgrupper hver enkelt los følger opp individuelt, etter om de kun følger opp individuelt eller om de også jobber på systemnivå (N=86)

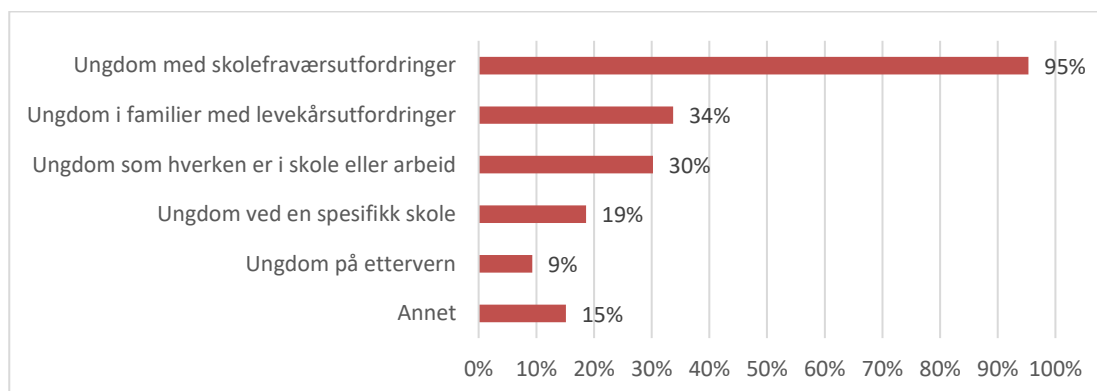

Målgruppen for losens arbeid

Som vist tidligere i kapittelet er losfunksjonen forankret i ulike tjenester (skole, barnevern). Når vi skulle kartlegge hvilke unge losene anså som målgruppe for ordningen, valgte vi derfor å stille en rekke spørsmål for å dekke ulike målgrupper for losens arbeid. Vi ga også mulighet for å krysse av på flere alternativer, da målgruppene kan være overlappende. Seks av ti loser oppgir at de følger opp ungdom i mer enn en målgruppe.

Som vi ser i Figur 5.5, svarer nær alle at deres målgruppe er ungdom med skolefraværsutfordringer. En tredjedel av alle losene følger også opp ungdom i familier med levekårsutfordringer, og en nesten like stor andel følger opp ungdom som hverken er i skole eller arbeid. Ungdom som hverken er i skole eller arbeid er også målgruppen for nesten alle losene som ikke oppgir ungdom med skolefraværsutfordringer som sin målgruppe. Ettervern er et tiltak i barnevernet for unge over 18 år som har hatt barnevernstiltak til de fyller 18 år hvor målet er å gi ungdom hjelp på veien til selvstendighet¹². Dette er en målgruppe særlig for losere som er ansatt i barnevernet.

Figur 5.5 Målgrupper for losens arbeid (N=86)

Erfaringene til de losene vi intervjuet, gir et innblikk i hva som kan kjennetegne unge som står i fare for å falle ut av skolegang eller vurderer å slutte. Av individuelle forklaringer viste losene til at mange av elevene de kom i kontakt med gjerne var av den engstelige, forsiktige typen som hadde en sårbarhet ved seg. De kunne streve fysisk eller psykisk. Flere hadde fått påvist en diagnose, som f.eks. sosial angst, depresjon, oppmerksomhet og konsentrasjonsvansker (ADHD), posttraumatiske stresslidelser (PTSD), autisme eller en læringsvansker. Hjemmeforholdene kunne være preget av manglende struktur, vold eller rus, høyt konfliktnivå, psykisk sykdom hos foreldre eller dårlig økonomi. Det kunne også være snakk om elever som manglet sosialt nettverk, både i og utenfor skolen. Av institusjonelle forklaringer pekte losen på at skolen var for teoritung og lite tilpasset mer praktisk anlagte elever. Det kunne også være tale om manglende tilrettelegging på skolen, prestasjonspress, dårlig klassemiljø preget av mobbing, hyppig lærerbytte og høy vikarbruk som skapte uro i klassen eller dårlige elev-lærer relasjoner.

Losenes tilnærming til og erfaringer med målgruppen

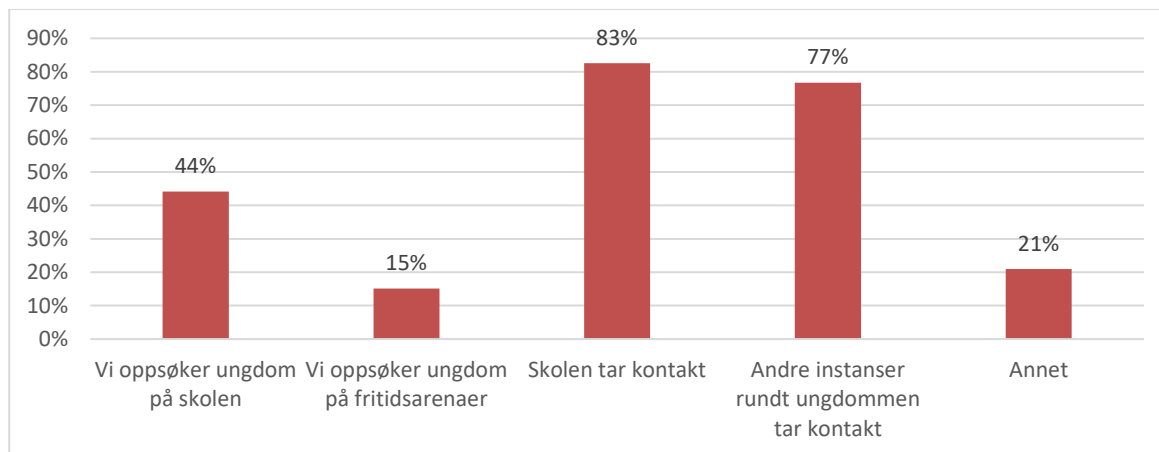
Hvordan rekrutteres ungdom og på hvilke arenaer?

For at ungdom skal komme i kontakt med losfunksjonen, er losere som jobber mot skolen avhengig av at behovet meldes fra skolen eller skolens kontakter, mens de

¹² <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnevern/tiltak-i-barnevernet-for-ungdom-over-18/id670234/>

som jobber på andre arenaer selv kan komme i kontakt med ungdom som trenger oppfølging. Vi spurte losene om hvordan ungdom ble rekruttert både i intervju-studien og i spørreskjema. Mens svarene fra spørreskjemaet (Figur 5.6) er egnet til å si noe om hva som er vanlig, gir intervjuene mer utfyllende informasjon.

Figur 5.6 Hvordan ungdom rekrutteres inn i losfunksjonen i kommunen/bydelen (N=86)

Nesten alle losene krysser av for flere rekrutteringsmåter. Som vi ser av figuren, er det mest vanlig at ungdom blir rekruttert ved at skolen og/eller instanser rundt ungdommen tar kontakt med losfunksjonen. I tillegg er det en del loser som selv oppsøker ungdom på skolen (44 %) eller på fritidsarenaer (15 %).

At dette er de vanligste arenaene for rekruttering, kommer også frem i intervjuene med losene. De som tar kontakt eller 'melder inn' en ungdom, kan være skole-rådgiver, kontaktlærer så vel som helsesykepleier. Måter ordningen organiseres på kan variere fra direkte melding fra melder til los, til mer strukturerte ordninger. Eksempler på strukturerte ordninger er los-team. Dette er team som tar imot ungdommer som skolen har meldt at de er bekymret for og som så starter en samtaleprosess med lærere, foreldre og ungdom. Et annet eksempel er å strukturere inntaket etter et årshjul, som innebærer at skolene og samarbeidsinstanser vurderer kandidater og melder inn disse i bestemte tidsrom. Saker fra skolene kan også komme ad hoc, for eksempel i forbindelse med at losen besøkte skolen. I andre tilfeller kan det være at foreldre som har hørt om losfunksjonen, tar direkte kontakt med losen. Rekrutteringen kan også skje gjennom målrettet arbeid inn mot visse grupper, som unge i levekårsutsatte familier og ungdom i ettervern. Dersom losen arbeider med ettervern, kommer henvendelsen som regel fra saksbehandler i barnevernet. Ifølge loser vi har intervjuet, gjør både avdelingsleder og losen da en vurdering av losens kapasitet, med hensyn til hvor mange han eller hun følger opp og den unges behov. Ungdom rekrutteres også til los via ungdomsklubben, oppsøkende arbeid i ungdomsmiljøet eller via skolen. Et eksempel fra intervjuene er der losen samarbeider tett med oppfølgingstjenesten (OT). De har kommet til en arbeidsfordeling der OT har ansvar for aldersgruppen 17–21 år, og losen har fått ansvar for aldersgruppen 12–16 år. Rekrutteringen skjer via skolen som melder saker til losen på grunn av mye bekymring for elevers

fravær eller mulig rusmiddelbruk. Losen tar da kontakt med ungdommen, og bruker tid på å etablere kontakt og bygge relasjon.

Losens arbeidsoppgaver

En sentral arbeidsoppgave for alle de 15 losene vi intervjuet i den kvalitative delen av studien, var å ha samtaler med ungdommene for å kartlegge utfordringer, blant annet for å kunne tilrettelegge for en bedre skolehverdag og motivere dem til å gjøre en innsats med skole eller arbeid.

Det var stor fleksibilitet med hensyn til hvor disse samtalene fant sted. Det kunne være på skolen, hjemme eller i forbindelse med ulike aktiviteter. Her benyttet noen loser seg av strukturerte kartleggingsverktøy der ulike faktorer knyttet til skole, hjem og fritid ble tematisert. Ved en losfunksjon ble ungdommene jevnlig bedt om å skåre hvordan de hadde det på ulike områder. Andre brukte ulike samtaleteknikker som hadde til hensikt å få ungdommene til å sette ord på sine erfaringer og refleksjoner, for å på den måten få innsikt i bakenforliggende årsaker til skolefraværet. Felles var at kartleggingen hadde et helhetsperspektiv på ungdommenes liv. Mange av losene intervenserte også i ungdommens fritid ved å legge til rette for aktiviteter som fremmet mestring og selvfølelse:

Et nøkkelord for mye av det jeg driver med er mestring. Det er viktig at ungdommene har en eller annen form for mestringsaktivitet i løpet av en uke, der de føler at de er gode til noe.

Flere loser fortalte også om aktiviteter på gruppenivå. En los arrangerte jente- og guttegrupper der et tema hadde vært jobbsøking og utforming av CV. Et annet sted arrangerte losen aktiviteter i et boområde der flere av familiene hadde levekårsutfordringer. Her hadde los fått i stand en fritidsklubb for ungdommene, der noen av ungdommene hadde blitt ansatt som fritidskonsulenter med delansvar for å arrangere aktiviteter. Dette ga positivt utbytte på flere plan:

Det gir gevinst for ungdommene selv som får sin første deltidsjobb, og bedre økonomi. Også får det gevinst for barn og ungdom som bor i området, fordi det blir satt opp aktiviteter. Det gir gevinster for familien som helhet, at det kan øke inntekt. Og ikke minst, at jeg da følger dem. Det blir jeg som er lederen til de vi har ansatt, og jeg har da utviklingssamtaler og medarbeidersamtaler med dem, og da er det fokus på det med å gå på skolen og videre utdanningsvalg, og det står i kontrakten [mellom los og ungdom] at de skal være et godt forbilde og en god rollemodell.

Noen loser anså det også som sin rolle å informere ungdommene om tilbud eller aktiviteter i nærområdet, og å hjelpe dem med å ta kontakt med disse:

Jeg tenker av og til at min rolle er å være et kompass for den enkelte ungdom. Hvordan jeg kan få dem i kontakt med de instansene som er. Min rolle er ikke å tilby det samme, men i stedet vær en brobygger inn til det som finnes.

Det var også losere som gjorde transportoppdrag, selv om noen sa eksplisitt at de ikke ønsket å bli en som hentet elever som ikke møtte til undervisningen. En los hadde erfart at skolene trodde losfunksjonen kunne bistå dem med å få unge på skolen, noe som ikke var uproblematisk når losen ikke kjente ungdommen fra før:

Jeg tror skolene opplevde at de skulle få hjelp til å få barna på skolen, så de kontaktet meg for å høre om jeg kunne reise og hente barn som ikke ville på skolen. Jeg så fort at det ble kronglete og det var ikke det som var behovet, fordi hvis man skal kjøre et barn så må man bygge en relasjon, og det er ikke gjort i en fei.

I et annet tilfelle kjørte losen en godt kjent ungdom til et arbeidstiltak, og brukte tiden i bilen til å motivere ungdommen for arbeidsdagen.

Noen steder jobbet losene strukturelt med å bevisstgjøre og veilede skolene om skolefravær. Det kunne omfatte å revidere eller utarbeide rutiner for skolens arbeid med skolefravær, systematisere rutiner for fraværregistrering, utarbeide samtalemaler som skolene kunne bruke i møte med ungdom og familier eller være en drøftingspartner for skolepersonalet.

Losen var også forventet å samarbeide tett med ungdommens hjem og bistå den unges foresatte med å understøtte ungdommens skolegang. Det kunne gi seg utslag i samtaler og veiledning, eller at losen deltok på skolemøter sammen med foresatte som en drøftingspartner. Vi finner også eksempler der foresatte var den fremste samarbeidspartneren, mens det var mindre kontakt med den unge, noe som kunne bero på ungdommens ønske om å ikke stikke seg ut blant de andre jevnaldrende. I andre tilfeller bestod arbeidet i å bedre relasjonen mellom ungdom og foresatt.

Losene var også i mange tilfeller ungdommens «advokat» i møte med system som skole, NAV, barnevern eller Lånekassen. De kunne eksempelvis bistå med å fylle ut søknader om stipend eller annen økonomisk støtte til skoleutstyr eller fritidsaktiviteter, eller kommunisere den unges behov for tilrettelegging på skolen. Losene deltok på møter med skole eller NAV for å diskutere den unges oppmøte og sosiale og faglige progresjon, samt bistod med informasjon om ungdommen slik at tiltakene som ble iverksatt var forenlige med ungdommens behov og forutsetninger, slik at man startet «på rette trinn i trappa», som en uttrykte det:

I starten av skoleåret har jeg ofte invitert meg med på møtene med ungdommene. Jeg har spurt om det ikke er lurt at jeg er med, sånn at jeg har anledning til å være deres «advokat» med tanke på rettighetene deres og for å avklare forventningene fra starten, slik at man jobber på rett plass.

Det var også tilfeller der los hadde vært med i møter med skolen fordi det hadde oppstått konflikter mellom ungdommen eller hjemmet og skolen. Da kunne losen være med å mekle slik at begge parter lettere forstod den andres intensjoner og reaksjoner:

Vi har ofte møter sammen med kontaktlærer og ungdom for at skolen skal forstå ungdommens mønster og atferd. Da får de en fin og gjensidig forståelse for hvorfor læreren må være den med pekefingeren og hvorfor ungdommen sitter med hetta over hodet og ikke følger med. Det å få skole og ungdom til å snakke sammen og forstå hverandre er noe vi ofte gjør.

Jeg hører at det er noen foreldre som synes det er veldig greit at losen er der, spesielt i de tilfellene der samarbeidet mellom hjem og skole har blitt litt dårlig. Losen kan være en nøytral part som er med og kan mekle. Losen kan snakke foreldrene sin sak, slik at skolen forstår dem, og vice versa.

I tråd med formålet til Los-ordningen ser vi at losene er et bindeledd til det øvrige hjelpeapparatet. Der ungdommen viste seg å ha behov for mer spesialisert hjelp enn det losfunksjonen kunne hjelpe til med, brukte losen sin systemkunnskap til å «lose» ungdommen til riktig instans. Det kunne f.eks. være ungdom som trengte hjelp fra psykolog, BUP, PPT eller barneverntjenesten. Vi ser også eksempler på at losen motiverte ungdommen til å akseptere hjelpetilbudet, noe som også kunne innebære å følge dem til avtalene eller være med på timene. Nedenfor gir vi eksempler på sistnevnte:

Senere denne uka skal jeg bli med en gutt til BUP. Jeg har vært med flere ungdommer på samtaler som de har hatt hos BUP, fordi de synes det er trygt.

En ungdom møter jeg ukentlig sammen med barneverntjenesten. Det er en ganske kompleks og stor sak med en ungdom som ikke ønsker å snakke om hjemmesituasjon sin. Først sa ungdommen ja til å møte meg, så brukte jeg mye tid på å motivere ungdommen til å komme i kontakt med barneverntjenesten. Vi ble enige om en løsning der jeg, ungdommen og ungdommens saksbehandler møtes ukentlig og går tur, spiser en matbit, baker sammen, gjør aktiviteter og prater i etterkant av aktiviteten.

En viktig del av losen sine arbeidsoppgaver var å samarbeide med andre hjelpeinstanser. Det innebar blant annet å gjøre losfunksjonen kjent for resten av hjelpeapparatet og etablere samarbeidsrelasjoner. Noen steder var det sendt ut skriftlig informasjon om losfunksjonen til tjenestene. I andre tilfeller hadde los invitert seg inn på skolene eller inn i tverrfaglig samarbeidsfora for å presentere losfunksjonen, og hadde i kjølvannet av besøkene mottatt flere henvendelser om aktuelle ungdommer. Et par loser hadde også deltatt på foreldremøter på skolen. Både loser og kontaktpersoner hadde inntrykk av at losfunksjonen var kjent blant relevante tjenester, selv om noen var usikre på hvor godt informasjonen hadde forplantet seg nedover og til den enkelte profesjonsarbeider.

Flere loser understreket hensiktsmessigheten av å ha en kontaktperson i de ulike tjenestene som NAV, inntakskontoret eller oppfølgingstjenesten. Når man hadde det, gikk det raskere å få bistand eller å få svar på spørsmål losen måtte ha. I noen kommuner hadde enheten losen tilhørte alt et etablert samarbeidsnettverk som losen kunne benytte seg av. Andre loser var i større grad nødt til å identifisere og

etablere disse samarbeidsrelasjonene på egenhånd. Det var vanlig at losene deltok i ansvarsgruppemøter som kom i stand rundt individuelle ungdommer. Her kunne så mange som 10–12 personer være representert. Det var ikke alltid den unge ønsket å si så mye i disse møtene, og da ble ofte losen den unges talsperson. Det samme gjaldt hvis ungdommen ikke ønsket å være med på møte i det hele tatt:

Da blir vi fort noen stykker, og da er ofte ungdommen ikke til stede. Da blir jeg deres talsperson. Dette er ofte på kontoret og det er ofte mange, noe som ikke er fordelaktig for ungdommen. Hvis de ikke liker kontorer og mennesker så er det uheldig å ta dem med dit. Det er mot sin hensikt.

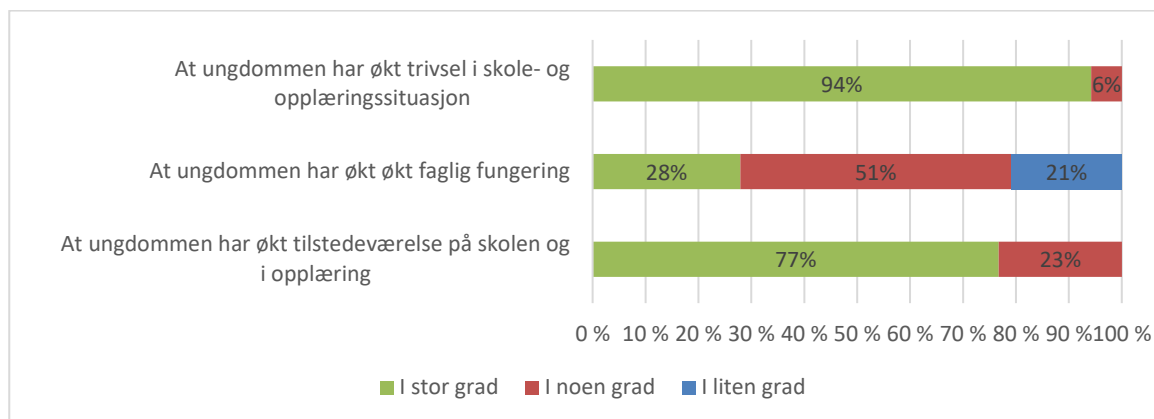
Blant losene var det også noen som møtte fast i konsultasjonsteam, tverrfaglige team eller faggrupper. Disse teamene eller faggruppene består av ulike fagfolk som jobber i eller inn imot skole, eller de kan være en del av oppvekstsektoren som barne- og familietjenesten i kommunene. Yrkesgrupper som jobber inn imot skole, barnevern, oppsøkende team og helse kan da være representert. I disse teamene diskuterer man gjerne arbeidsfordeling og mulige tiltak overfor barn, ungdom og/eller familien som vurderes å trenge ekstra støtte.

Som vist i dette underkapittelet kan det å være los innebære å ivareta en rekke ulike funksjoner. De kan være igangsetter/entreprenør for aktiviteter som er viktige for ungdommene, de kan være en «los i livet» eller rollemodell, de kan fungere som los i jungelen av tjenester som er rettet mot ungdom, som en type bakkemannskap som på mange måter ligner på foreldrerollen (f.eks. vekking, hente og bringe), de kan ha en terapeutisk funksjon både overfor ungdom og familien, og de kan fungere som talsperson/advokat, det vil si en som jobber i kulissene på systemnivå.

Hva legger losene vekt på i jobben som los?

I Bufdir sin kravspesifikasjon til de som søker om midler gjennom Los-ordningen er det satt noen krav om hva losfunksjonene skal bidra til, blant annet at kommunene skal bidra til en tettere oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang. I tillegg forventes det at funksjonen skal bidra til bedre samordning av kommunale tjenester til ungdom som trenger det. Det overordnede målet er å forebygge frafall og fremme skolenærvær. Som nevnt har Bufdir i sitt rundskriv formulert tre kriterier for måloppnåelse for Los-ordningen på individnivå og tre kriterier på systemnivå (Bufdir 2020). På samme måte som i spørreskjemaet til kontaktpersonene for tiltakene i kommunen stilte vi også losene spørsmål om hvor mye de vektla disse seks kriteriene i sitt arbeid som los.

Figur 5.7 Hvordan losene vektlegger kriteriene for måloppnåelse i sitt arbeid på individnivå (N=86)

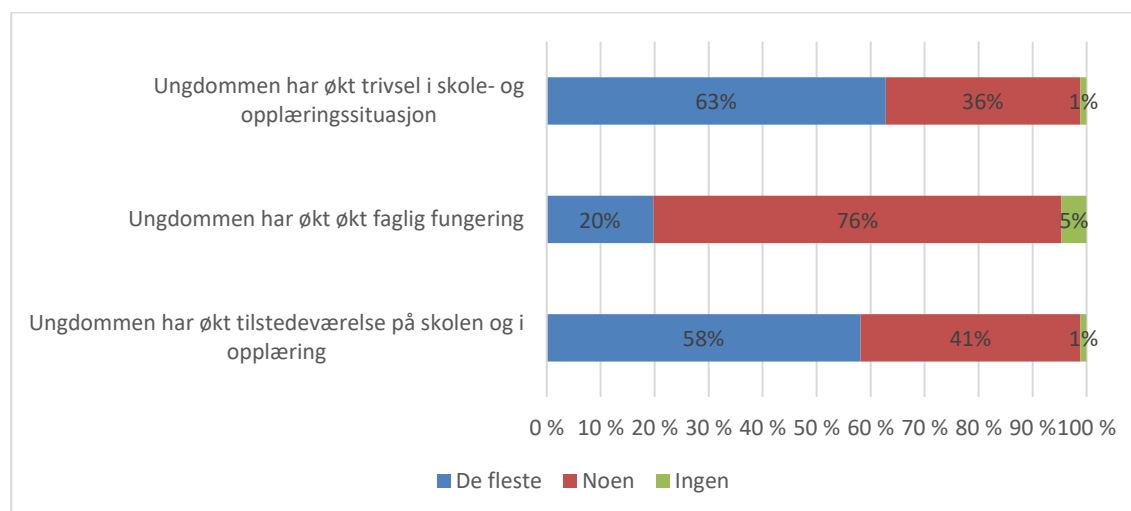
Som vi ser av figur 5.7 svarer nesten samtlige losere at de i stor grad legger vekt på kriteriet som handler om at ungdommene skal få økt trivsel i skole- og opplærings situasjonen. Majoriteten, 77 prosent, vektlegger også i stor grad økt tilstedeværelse i skolen, og det er ingen som svarer at det i liten grad er viktig. Når det gjelder spørsmålet om vektleggingen av økt faglig fungering viser svarene på den annen side at dette ikke er noe majoriteten av losene vektlegger i stor grad. Kun tre av ti svarer at dette noe de legger stor vekt på i sitt arbeid som los, og to av ti svarer at de i liten grad legger vekt på økt faglig fungering i sitt arbeid som los. Disse resultatene samsvarer i stor grad med det de ansvarlige i kommunene og bydelene vektla med hensyn til målsetting med losfunksjonen (kapittel 4). Også blant disse var det færre som krysset av for at økt faglig fungering (økt innsats og egenarbeid, bedre karakterer og oppnådd formell kompetanse) var noe de la stor vekt på i arbeidet (43%), mens de to andre målene på individnivå ble vurdert som svært viktige av de fleste. Disse resultatene reflekterer en vektlegging av motivasjonsarbeid og økt mestring som grunnlag for å forebygge frafall og øke skolenærvær, og på sikt økt faglig fungering. Dette indikerer at losene oppfatter at det er en årsakskjede der trivsel og tilstedeværelse anses som nødvendige komponenter for å oppnå økt faglig fungering. Det kan ha sammenheng med at det faglige ikke er deres spesialkompetanse, men også at losenes rolle i større grad er å være opptatt av å utgjøre en forskjell gjennom å støtte unge individuelt på andre arenaer enn skolen, for eksempel på fritidsarenaen eller hjemme. Når vi ser på hvordan losere med lærerutdanning svarer på spørsmålet om viktigheten av faglig fungering, ser vi at 54 prosent svarer at økt faglig fungering er et svært viktig mål, mot 28 prosent i hele utvalget samlet. Ingen av losene med lærerbakgrunn vurderer at faglig fungering ikke er et viktig mål. Losere med lærerutdanning utgjør bare 16 prosent av de som følger opp ungdom individuelt, så det er ingen stor gruppe, men det viser likevel at faglig kompetanse påvirker hvordan man vurderer viktigheten av å øke faglig fungering.

Gjennom de kvalitative intervjuene med losere fikk vi mer innsikt i hva losene selv tenker er viktige målsetninger, hvordan de jobber for å nå målene, og hvorfor måloppnåelse noen ganger kan være utfordrende - selv når de opplever at de har

klare mål for arbeidet sitt. Når det gjelder mål på individnivå ga losene blant annet uttrykk for at det å involvere de unge i målformuleringen var viktig. Det vil si at målene for oppfølgingen burde ta utgangspunkt i ungdommenes egne ønsker og behov. Noen steder ba losen ungdommen om å skrive ned målene, for å på den måten øke eierskapet til prosessen. Enkelte mente dette hadde betydning i perioder der ungdommens motivasjon stagnerte, fordi da kunne de minne ungdommen på hva de hadde ønsket å oppnå for seg selv. De oppsatte målene kunne være av en langsiktig, overordnet karakter, eller et delmål på vei mot noe større. Eksempler som ble gitt var konkret formulert, som å øke oppmøte på skolen, delta i undervisningen, forbedre karakterer eller komme inn på en bestemt skole eller utdanningslinje.

Vi var videre interessert i å undersøke hvordan losene vurderer måloppnåelsen for de ungdommene de jobber med.

Figur 5.8 Hvordan losene vurderer måloppnåelsen for ungdommene de jobber med på individnivå (N=86)

Som figuren viser, mener over halvparten av losene at de fleste ungdommene har økt sin tilstedeværelse på skolen og trives bedre på skolen, sammenlignet med situasjonen før de ble med i losfunksjonen. Det er langt færre som mener at *de fleste* av ungdommene fungerer bedre faglig enn de gjorde før. Likevel er det også slik at flertallet av losene svarer at det er *noen* av ungdommene som har økt sin faglige fungering. Dette peker i retning av at losene gjennom sitt arbeid i større grad opplever at de lykkes med å øke de unges skolenærvær og trivsel, enn med å forbedre skoleprestasjonene deres direkte. Hvordan dette kan arte seg fikk vi også eksempler på i intervjuene. Flere beskrev eksempler der enkeltungdom hadde økt oppmøte og interessen for skolen etter at de ble med i losfunksjonen:

Nå sitter han og gjør mye skolearbeid, og har fått firere. Det er karakterer han aldri har hatt før. Så han har gode sjanser til å komme seg over til videregående skole på en god måte.

Han har tilbud om skole to ganger i uken på et sted utenom skolen, for eksempel på biblioteket i byen eller lignende. Det har vi fått til. Han er tilbake til undervisning etter tre–fire uker, men til én time i uken. For ham er det et kjempeskritt i riktig retning.

For noen ungdom var det andre ting enn skolerelaterte mål som var aktuelle på kort sikt. Det skyldtes at ungdommen hadde en del utfordringer og behov som måtte løses først, som de også fant var tilfelle i første evaluering av Losprosjektet (Backe-Hansen mfl., 2014). Her kunne målet være å gjøre ungdommen klar for skole neste skoleår, slik følgende sitat illustrer:

Noen ganger må du jobbe med litt andre ting for at ungdommen skal bli i stand til å mestre skole. Jeg vil ikke konkludere med at hvis ikke alle ungdommene er i et dagtilbud så har man ikke oppnådd målet. Det tenker jeg blir veldig instrumentelt. Det kan være ungdommer som for eksempel har store psykiske utfordringer eller det er mange andre ting de må rydde opp i livet før de kan være i stand til å følge opp noe. Det betyr ikke at man ikke jobber godt i saken. Målet kan for eksempel være å gjøre ungdommen klar til å begynne på skolen fra neste år.

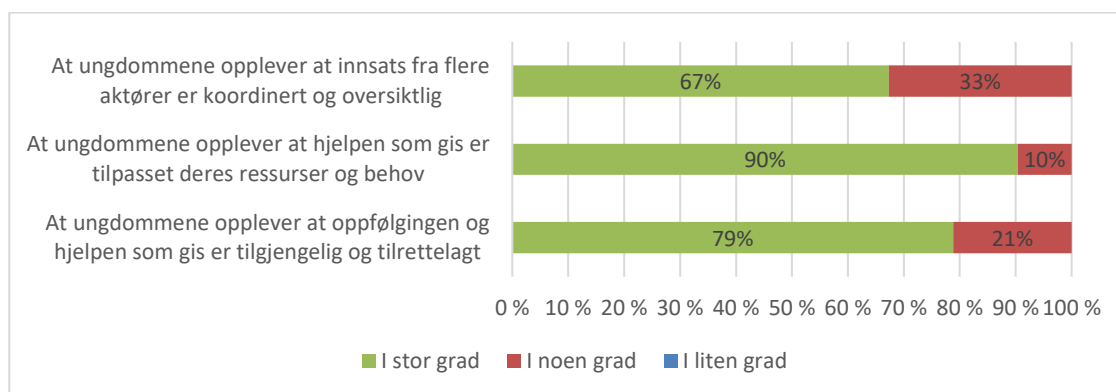
Flere loser refererte også til at los-elevene hadde god statistikk for gjennomføring av videregående opplæring:

Statistisk sett så er det ikke ungdommene som er med i los som faller utenfor, det er noen andre. Los ser ut til å virke for dem som er med i los. Det forekommer selvfølgelig unntak, men med nærsyn gir det mening hvorfor det ikke går for dem som ikke får det til.

Som disse kommentarene indikerer, så varierer vurderingen av suksess ut fra der de unge befinner seg. For noen unge handler det om å få hjelp og støtte i skolearbeidet, og for dem kan det å møte jevnlig på skolen og oppnå økt faglig fungering vurderes som en suksess. For andre kan det å få hjelp til alternative læringsarenaer og det å i det hele tatt møte på skolen en gang iblant, vurderes som et stort fremskritt. For andre igjen kan det handle om «grunnmursarbeid», i den forstand at de unge får assistanse til å bearbeide de problemene de har slik at de på sikt kan komme tilbake til en opplærings situasjon.

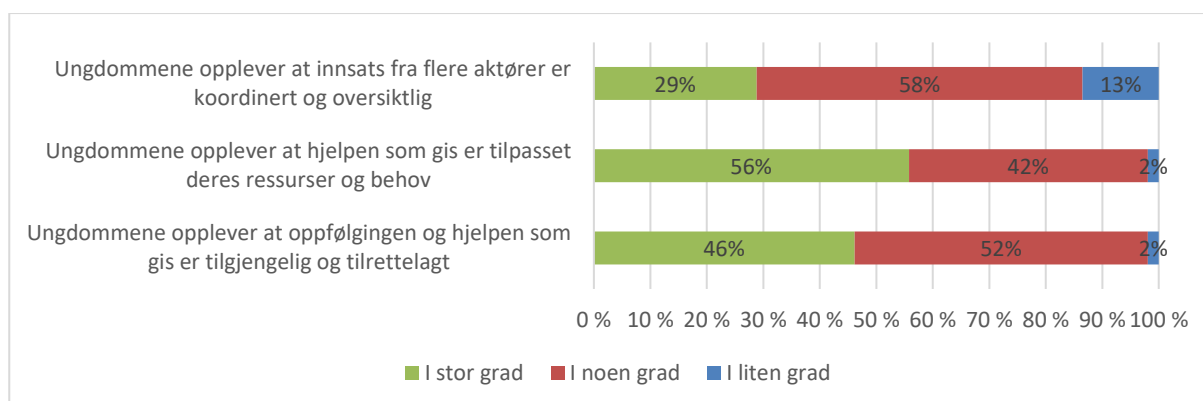
De losene som i spørreundersøkelsen svarte at de også jobbet systemrettet fikk spørsmål om hvordan de vektla kriterier for måloppnåelsen for de unge med hensyn til om oppfølgingen og hjelpen var tilgjengelig og tilrettelagt, tilpasset de unges ressurser og behov, og om de unge opplevde innsatsen fra andre aktører som koordinert og oversiktlig. Dette var mål de fleste svarte at de i stor grad la vekt på (Figur 5.9).

Figur 5.9 Hvordan losene vektlegger kriteriene for måloppnåelse i sitt arbeid på systemnivå (N=52)

Vi stilte videre spørsmål til losene om hvordan de vurderte måloppnåelsen på systemarbeidet. Som vi ser av Figur 5.10 mener nær alle at de i stor grad (56%) eller i noen grad (42%) har oppnådd målet om å gi ungdommene hjelp som er tilpasset deres ressurser og behov. Også når det gjelder målet om å gi oppfølging og hjelp som er tilgjengelig og tilrettelagt, mener nær alle at de har oppnådd dette målet, selv om andelen som svarer at de i stor grad har oppnådd dette er noe lavere (46%). Det målet som færrest opplever at de lykkes med i stor grad (29%) er å få til en koordinert og oversiktlig innsats fra flere aktører. En grunn til at de opplever det slik kan være at de to første målene i større grad er avhengig av losens arbeid, mens målet om koordinert innsats med andre aktører i større grad vil avhenge av andre aktørers arbeid og deres forpliktelse til å bidra inn i losens arbeid.

Figur 5.10 Hvordan losene vurderer måloppnåelsen for sitt arbeid på systemnivå (N=52)

Både i det kvantitative materialet og i intervjumaterialet var det en del losfunksjoner med kort fartstid og dermed også en del av losene som hadde relativt kort fartstid i stillingen (jfr. Tabell 5.1). En del har derfor startet opp rundt tiden skolene stengte ned på grunn av koronaviruset, noe som førte til forsinkelser i planlagte aktiviteter. Dette er forhold som kan ha gjort det utfordrende å vurdere virkningene av losfunksjonen for informantene.

Tre grunner til at losen opplever at de ikke lykkes

I intervjuene kom det i hovedsak frem tre grunner når losen ikke lykkes med å hjelpe ungdommene: 1) ungdommen trenger mer enn et lavterskeltiltak, 2) ungdommen manglet motivasjon og vilje, og 3) manglende relasjon og personkjemi mellom los og ungdom. Dette samstemmer med hva Backe-Hansen mfl. (2014) fant i den første evalueringen av Losprosjektet. Det første punktet viser til ungdom som hadde mer omfattende utfordringer enn det losfunksjonen kunne hjelpe til med, og at ordningen med los derfor ikke var rett eller tilstrekkelig «medisin» for dem. Som eksempler ble det vist til ungdom med store psykiske utfordringer, der et lavterskeltilbud som los ikke var tilstrekkelig:

I år erfarte vi at en elev vi tok med fra en skole viste seg å ha en psykisk lidelse og hadde fått en diagnose. Nå viser det seg at hun sliter veldig mye på skolen, så vi ser at hun er en litt for vanskelig kandidat for los [...] Vi har hatt en vi ikke kunne ta med, som var i barnevernet og som det var så mye med at det ble en for stor utfordring for oss å jobbe med. [...] noen elever må vi tenke «er de egentlig kandidater?» [...] Det blir så mye skolefravær. Det blir så mye følge til legen. Det blir så mange andre ting enn det å følge dem slik at de får en god overgang til skolen og klarer å være på skole.

Enkelte steder reflekterte losene over om ungdommene skolene hadde meldt inn til losen hadde behov for mer og spesialisert hjelp enn det losfunksjonen kan tilby:

Mitt inntrykk er kanskje at man i år har truffet litt skjevt med tanke på hvem som er med. Det er fordi jeg tenker at det en stor del av dem som har alvorlige og sammensatte problemer, både alvorlige psykiske lidelser og veldig store problemer som involverer juss og politi. Jeg tenker at vi kanskje er i grenseland, og kanskje over grensen for hvem som hører til i dette opplegget. De elevene som ikke så har mange andre utfordringer enn det å komme i gang tenker jeg faller godt innenfor, men de som har posttraumatisk stress-syndrom og hallusinasjoner tror jeg egentlig burde vært en annen plass.

Når losene opplever at de får henvist unge med for store og sammensatte utfordringer, så kan det indikere at deres rolle og kompetanse er uklar for skolen. Det kan også være at skolene kommer for sent på banen i den forstand at ungdommenes utfordringer får utvikle seg før de oppsøker ekstern hjelp. Det flere av losene var opptatt av, var viktigheten av at ungdommene ble henvist til dem så raskt som mulig. Som en sa:

De fleste barna jeg jobbet med i høst, har vi lykkes med at de nå for det meste er på skolen. Der kom samarbeidet med oss i gang tidlig.

Dersom losen derimot ble koblet inn i saken for sent, etter at skolefraværet hadde fått etablert seg som et større og mer fastlåst problem, kunne losene oppleve at de kom til kort og at utfordringene fordret spesialisthjelp:

Vi opplever det som problematisk at vi kommer inn i situasjonen når den allerede har satt seg litt og det allerede har vært mye fravær. En del av disse sakene har vært vanskelig å påvirke, så da har det handlet mer om å hjelpe til med å henvise videre til BUP eller kommunepsykologen.

Når det gjelder det andre punktet, at ungdommen manglet motivasjon og vilje, så kunne det være tale om at ungdommen ikke var motivert for hjelp og kontakt med losen, noe som er en viktig forutsetning i et frivillig tiltak:

Det er noen som ikke vil hjelpes, og når jeg snakker med ungdom sier jeg alltid at jeg kan ikke gi dem motivasjon, jeg kan gi dem en mulighet, men det er deres valg hvordan de vil utnytte den.

Det er et frivillig tiltak. De som ikke nyttiggjør seg, som ikke ønsker min kontakt, ikke svarer på telefon eller ikke ønsker å treffe meg, så er det et valg som den enkelte må bære. Jeg stryker dem ikke ut av listen min umiddelbart av den grunn, fordi noen trenger mer tid enn andre, men da vil det bli større fokus på de som faktisk ønsker kontakt, hjelp og støtte.

Den tredje grunnen var som nevnt manglende relasjon og personkjemi mellom los og ungdom. Dette kunne handle om tilfeller der losen ikke fikk bygd den relasjonen og tilliten til ungdommen som krevdes for å komme i posisjon til å veilede og hjelpe den unge til å snu uheldig utvikling:

[...] i så tilfelle er spørsmålet om det er jeg som ikke oppnår god nok relasjon med enkelte som gjør at man er usikker på om man får noe bevegelse.

Som disse funnene indikerer er det flere og sammensatte årsaker til at losene ikke alltid oppnår de fastsatte målene med alle de unge som de er kontakt med. Samtidig viser det hvordan vurdering av måloppnåelse må forstås ut fra den unges utgangspunkt og problemomfang.

Losenes arbeidsbetingelser

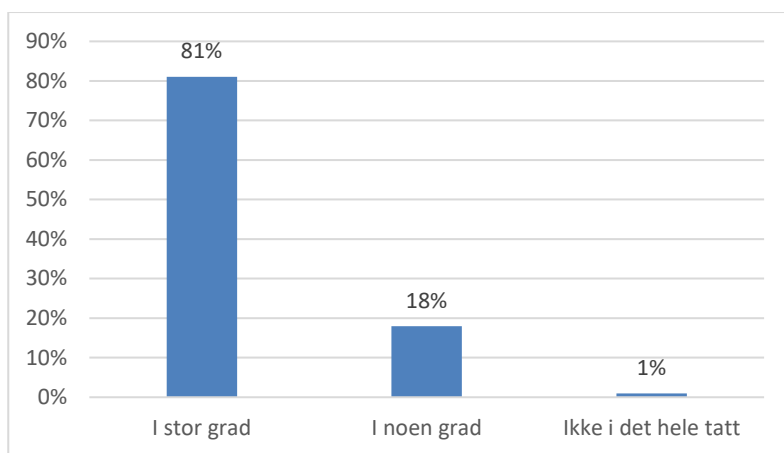
I de foregående bolkene har vi sett på hva som kjennetegnet los-medarbeiderne, organisatoriske sider ved los-stillingene, hvem de definerer som målgruppe for sitt arbeid, og målsettinger i arbeidet. I denne bolken kommer vi nærmere inn på deres arbeidssituasjon og synspunkter på hvordan losfunksjonen fungerer i deres bydel/kommune. For å besvare disse spørsmålene har vi både i spørreundersøkelsen og intervjuene spurt losene om aspekter vi tenker er viktige for deres opplevelse av arbeidssituasjonen, blant annet på bakgrunn av funn fra den forrige evalueringen. I den forrige evalueringen der de intervjuet 23 losere, fant de at den friheten og fleksibiliteten som Losprosjektet ga rom for var noe mange satte pris på. Samtidig var det flere som opplevde at de hadde for lite tid til å utføre jobben slik de mente var forventet og de selv ønsket. I spørreundersøkelsen stilte vi derfor losene spørsmål om opplevd frihet og tillit i arbeidet, om de opplever å ha tilstrekkelig tid til å utføre losfunksjonen, om de opplevde faglig støtte, om de har

fått tydelige retningslinjer å forholde seg til og om de ønsker retningslinjer. Vi har også undersøkt en rekke aspekter ved ordningen i kommunene og hvordan losene opplever disse.

Faglig autonomi

Faglig autonomi har sammenheng med opplevd tillit og frihet til å utforme arbeidet etter eget skjønn, noe den forrige evalueringen viste var noe losene satte pris på (Backe-Hansen mfl. 2014). Vi stilte derfor losene spørsmål om de opplevde å ha tillit og frihet til å utforme jobben etter eget skjønn (Figur 5.11).

Figur 5.11 I hvilken grad opplever losene at de har tillit og frihet i jobben som los? (N=88)

Som vi ser av resultatene, mener majoriteten av losene at de opplever stor grad av tillit og frihet til å utforme jobben etter eget skjønn. Losfunksjonen er prosjektorganisert og gir mulighet for å prøve ut ulike måter å jobbe med problemstillingen skolefravær på. Også intervjumaterialet viste at samtlige loser opplevde å ha et vidt faglig handlingsrom. De erfarte å ha stor tillit fra leder til å utforme og tilpasse arbeidet etter eget faglig skjønn. Losene hadde også stor fleksibilitet i valg av arbeidsmetodikk, arbeidssted så vel som arbeidstid. Eksempelvis sa flere at de kunne velge å arbeide ettermiddager, kvelder eller helger om det var behov for det. Mange loser anså dette som kjærkomment av flere årsaker. For det første var det nødvendig med individuell tilpasning, ettersom ungdommenes behov og ressurser var ulike:

Jeg tenker at losfunksjonen er strukturert slik at man skal finne den passende veien inn til hver enkelt ungdom, og det er ulikt fra individ til individ. Jeg tenker at noen går man og klatrer med de tre første gangene man møtes, og noen sitter man og venter på i sofaen i stua til de kommer ut av rommet. Det er så fint at man kan kombinere både det å være hjemme, og det å være på skolen, og at det ikke er låst i arbeidssted og tid.

Det varierer veldig fra elev til elev, fordi de er så forskjellige. Du kan ikke ha en fast fremgangsmåte, sånn jobber jeg, fordi de er veldig forskjellig. Noen går jeg jeg tur med, jeg kan være med på cafe, kan være på skolen, jeg har vært hjemme hos noen, jeg har hilst på hunden og jeg har kjørt mødre. Jeg har gjort mye rart. Så det er en allsidig jobb.

Losene mente også at det ville vært kunstig å utelukkende ha aktiviteter og samtaler innenfor en normal kontortid som sammenfaller med skoletiden:

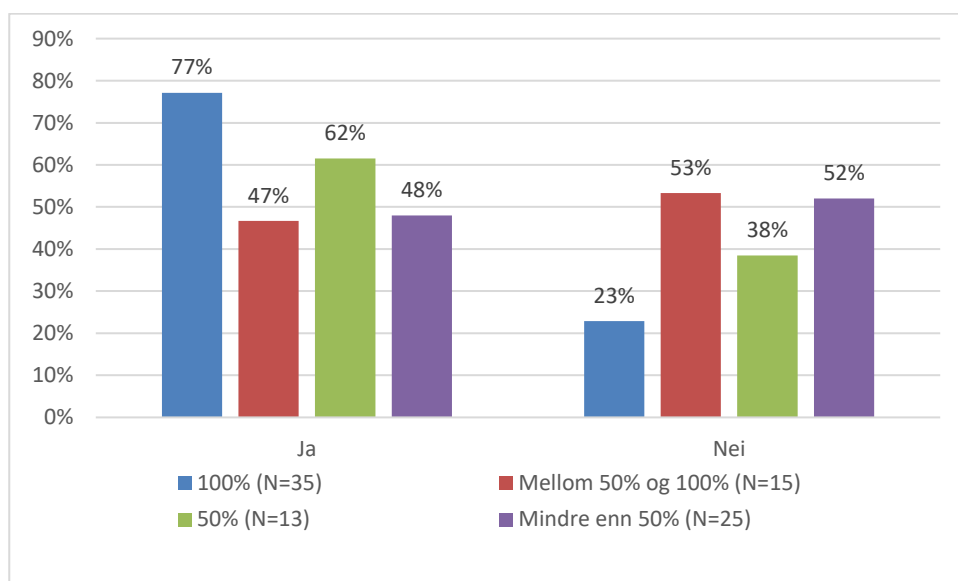
Arbeidsoppgavene våre er ekstremt allsidige og varierte. Det er ingenting som ligner på noen ting, men det er også en fleksibilitet, og det må du ha, fordi ungdommen ringer ikke mellom åtte og fire, det kommer når det kommer det.

Det var også et poeng at los kunne stille opp for ungdommene der de var, på kort varsel om «det brant», eller trå hurtig til om ungdommen viste motivasjon og interesse for hjelp, da det ikke var gitt at den var likedan uken etter.

Tid er en knapphetsfaktor i losarbeidet

Den forrige evalueringen av los fant at losene opplevde at tid var en knapphet med tanke på å utføre et så godt arbeid som mulig (Bache-Hansen mfl. 2014). Frihet og fleksibilitet i kombinasjon med en stilling som ofte utgjør mindre enn 100 prosent og som kan ha uklare føringer for hva man skal gjøre og hvordan, kan tenkes å bidra til en opplevelse av at man ikke får gjort alt man ønsker i jobben. Vi stilte losene spørsmål om de opplevde å ha tilstrekkelig tid til å utføre jobben som los.

Figur 5.12 Opplevelse av tilstrekkelig tid til å gjøre jobben som los, etter stillingsprosent (N=88)

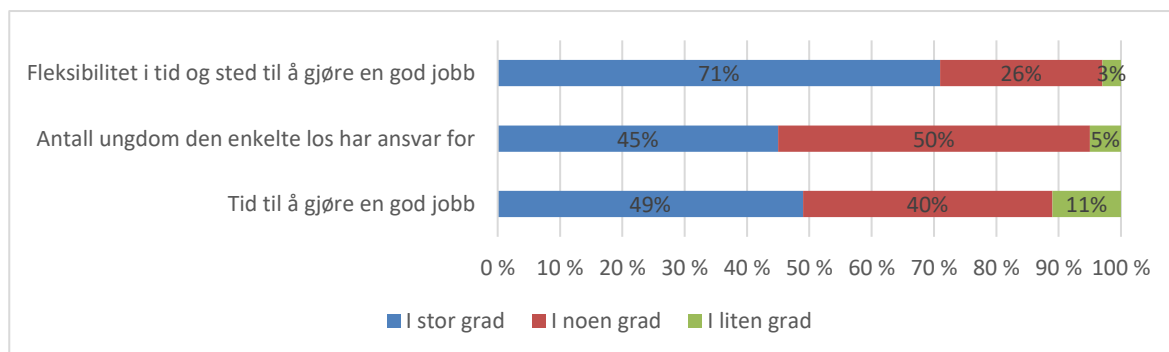
Totalt er det seks av ti (61%) som opplever å ha tilstrekkelig tid til å gjøre jobben som los. Figur 5.12 viser at den største andelen som opplever å ha tilstrekkelig tid finnes blant losere i 100 prosent stilling. Analysene viser imidlertid at det også i denne gruppen finnes flere (23 %) som opplever at de ikke har tilstrekkelig tid til å gjøre jobben som los. Blant losere i mindre stillingsbrøker er det opp mot halvparten som svarer «nei» på dette spørsmålet om de har tilstrekkelig tid tilgjengelig. Det å kunne jobbe fleksibelt og være tilgjengelig i jobben som los er også avhengig av

store nok stillingsbrøker. En av losene beskriver problemet med små stillinger i en kommentar:

Jeg ønsker større frihet og mer tid. 20% av en 100% stilling er ikke nok i løpet av én uke til å gjøre jobben grundig nok for de elever som trenger det. Det er heller ikke nok frihet til å kunne ta ting på sparket om det trengs.

Som vi har vist mener majoriteten av losene at de opplever stor grad tillit og frihet til å utforme jobben etter eget skjønn, og 61 prosent mener å ha tilstrekkelig tid til å gjøre jobben som los. Dette bildet endrer seg imidlertid noe når vi spør losene om hvor godt losfunksjonen i kommunen/bydelen fungerer når det gjelder *tid til å gjøre en god jobb* (Figur 5.13) Vi stilte også spørsmål om hvor godt losfunksjonen i kommunene/bydelen fungerer når det kommer til *fleksibilitet i tid og sted til å gjøre en god jobb*, et spørsmål som fanger opp muligheten til å utforme jobben etter eget skjønn. På begge disse spørsmålene er det en noe lavere andel som mente at losfunksjonen i kommunene/bydelen i stor grad fungerte godt sammenliknet med hvordan de svarte i Figur 5.11 og Figur 5.12.

Figur 5.13 Hvor godt fungerer losfunksjonen i kommunen/bydelen når det kommer til... (N=88)

Det er grunn til å tro at spørsmålene om hvor godt losfunksjonen i kommunen/bydelen fungerer, i større grad fanger opp arbeidsbetingelsene losene jobber under, enn spørsmålene om tilstrekkelig tid og frihet og tillit til å utføre jobben. Slik vi tolker forskjellen mellom svarene på spørsmålene over er at mange losere opplever at de gjør en god jobb under de forutsetningene som foreligger, samtidig som de kunne gjort en enda bedre jobb dersom losfunksjonen i kommunen/bydelen fungerte bedre og det var mer tid tilgjengelig.

Ønsket om bedre tid kan ha sammenheng med antallet unge som losene har ansvar for. Under halvparten (45%) mener losfunksjonen fungerer godt i kommunen/bydelen med hensyn til antallet ungdom de har ansvaret for, mens halvparten (50%) mener den i noen grad fungerer og fem prosent mener losfunksjonen i liten grad fungerer på dette punktet. I kommentarer i spørreskjemaet er det flere som skriver at måltallet for hvor mange unge losen forventes å ta ansvar for, ikke står i forhold til hvor tidkrevende arbeidet med hver enkelt ungdom er. For eksempel:

Det er meningen at jeg skal ha 15–20 ungdommer i porteføljen, men med den tette oppfølgingen jeg gir, blir antallet ofte lavere enn det, og mer ca. 14–16. Hvor mange man følger opp avhenger helt av hva slags oppfølging som blir gitt, og for mange trengs ekstra, og mye, oppfølging i en periode. Jeg som los strekker meg langt for å ha tett kontakt og å være tilgjengelig for ungdommene, også utenfor arbeidstid (når det er nødvendig).

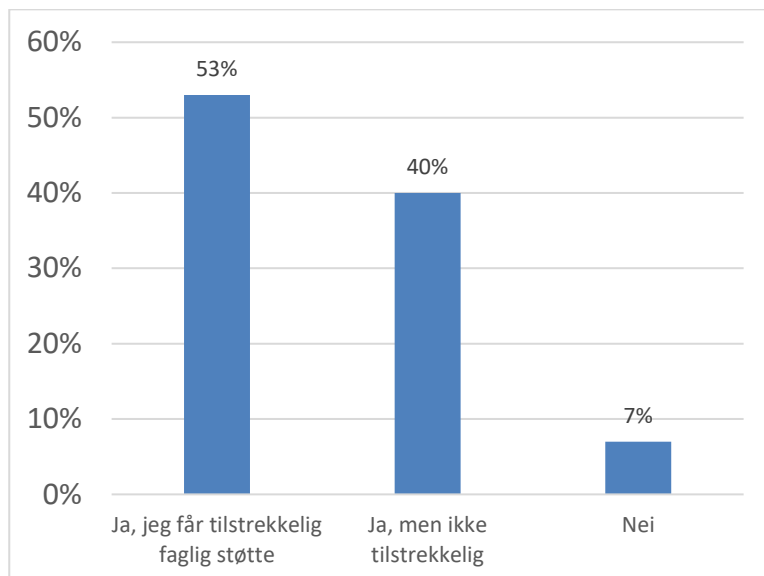
I intervjumaterialet fremgår det at losene var opptatt av å ha fleksible arbeidsvilkår med et vidt spillerom til å tilpasse arbeidet inn mot den enkelte ungdom. De trekker også fram muligheten til å bruke god tid til å bli kjent med ungdom, gjerne på deres arenaer utenom vanlig kontortid, og at dette gir et spesielt godt utgangspunkt for å bygge gode relasjoner til ungdommen. En god relasjon til ungdommen ble vurdert som helt avgjørende for å klare å motivere og veilede dem til å ta gode valg. Denne typen relasjonsetablering krever imidlertid at losene har tid og anledning til å gjøre et slikt arbeid, noe det synes som om en del mener at det ikke alltid er rom for med den måten ordningen fungerer på i deres kommune/bydel.

Faglig støtte i losarbeidet

Arbeidet som los kan oppleves som ensomt, særlig hvis man ikke har andre i samme funksjon å støtte seg til. En måte å forhindre at jobben oppleves som ensom er å få tilstrekkelig faglig støtte, enten av andre loser man jobber sammen med, loser i andre kommuner/bydeler eller fra kolleger eller leder. I intervjuene var det flere loser som påpekte at skolefraværssaker ofte er tung materie. Det var derfor en fordel å ha kollegaer man kunne drøfte disse ofte sammensatte og komplekse sakene med. Det kunne være seg med los-kollegaer i teamet eller kollegaer som jobbet med lignende tematikk eller målgruppe. Vi stilte også losene spørsmål om de opplevde å få faglig støtte i sitt arbeid som los og om hvem de fikk støtte fra i spørreskjemaet.

Som vi ser av Figur 5.14 opplever litt over halvparten av losene at de får tilstrekkelig faglig støtte i arbeidet som los, mens 39 prosent opplever å få utilstrekkelig støtte. En liten andel, 7 prosent, opplever å ikke få støtte. Vi stilte både de som får tilstrekkelig støtte og de som får utilstrekkelig støtte (N=82) spørsmål om hvem de fikk støtte fra. De kunne krysse av på flere alternativer (Tabell 5.3).

Figur 5.14 Faglig støtte i arbeidet som los (N=88)

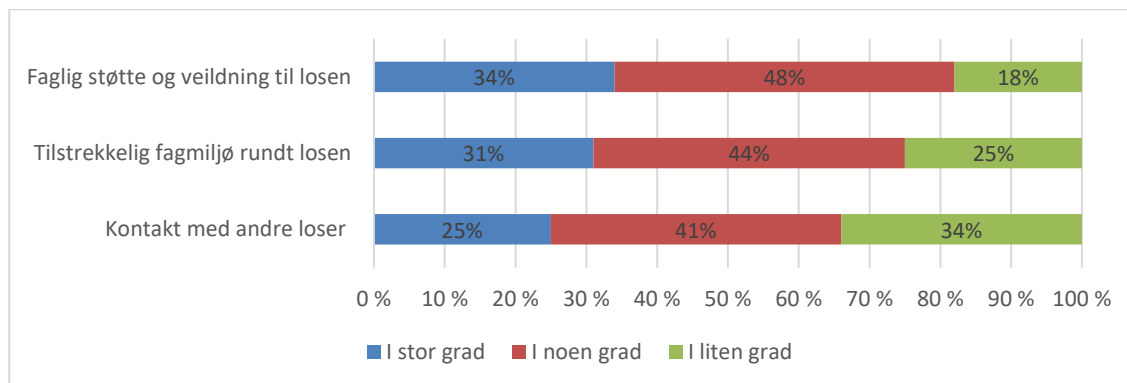
Tabell 5.3 Hvem losene får faglig støtte fra (N=82)

	Andel
Fra de andre losene i kommunen	41 %
Fra loser i andre kommuner	10 %
Fra koordinator i kommunen	22 %
Fra kollegaer under andre tjenesteområder i kommunen	60 %
Fra andre kollegaer	60 %
Annet	12 %

Som tabellen viser oppgir fire av ti loser (41 %) at de får faglig støtte fra andre loser i kommunen, mens en av ti oppgir loser fra andre kommuner som støtte-spillere. Losene kunne krysse av på flere alternativer, og analysen viser at til sammen halvparten (41 av 82) av losene får støtte fra andre loskollegaer i egen eller en annen kommune. Analysene viser videre at alle de som opplever å få utilstrekkelig støtte, svarer at de får støtte av noen.

Vi stilte også losene spørsmål om hvor godt de mente losfunksjonen i kommunen/bydelen fungerte når det kom til kontakt med loser i egen eller annen kommune.

Figur 5.15 Hvor godt fungerer losfunksjonen i bydelen når det kommer til... (N=88)

Resultatene indikerer at majoriteten, inkludert de som oppgir å få støtte fra andre losere, ønsker at kontakten og tilretteleggingen for slik kontakt kunne fungert bedre i kommunene/bydelene enn den gjør per i dag. Bare en av tre opplever at dette i stor grad fungerer godt. Losene fikk også spørsmål om de syntes losfunksjonen i kommunen fungerte godt med hensyn til faglig støtte og veiledning av losene, og om fagmiljøet rundt losen var tilstrekkelig. Resultatene viser at det er en relativt stor andel som verken synes veiledning til, eller fagmiljøet rundt, losen fungerer optimalt i kommunen/bydelen. Særlig er det mange som synes at kontakten med andre losere er mangelfull.

For å få en større innsikt i hva faglig støtte og veiledning kan innebære og hva losene eventuelt savner, har vi gått igjennom kommentarer fra losene på et åpent spørsmål om hva de tenkte kunne gjøre ordningen bedre. 57 av 88 valgte å besvare dette spørsmålet, hvorav 30 svar omtaler temaer vi har kategorisert under paraplyen kollegastøtte. Kollegastøtte innebærer et ønske om økt grad av kontakt med andre losere, både i egen kommune/bydel og i andre kommuner/bydeler. Det handler da om ønsket om mer og bedre samarbeid med andre losere for å få tips og innspill, og om et sted de kan dele erfaringer. Men det kan også handle om mer støtte fra den som er ansvarlig for losfunksjonen i kommunen/bydelen (kontakt-personen), som en los skriver:

Større grad av kontakt med andre losere for tips, innspill osv. Obligatorisk veiledning/kontakt med en ansvarlig som kan fungere som støtte og sparringspartner for los, særlig i de kommuner der det er kun én los. Tilbud/tips om faglig påfyll gjennom kurs, samlinger, fagdager osv.

En del av de som jobber alene som los skriver at de ønsker seg flere kollegaer som også er los, slik at de har noen å samarbeide med, og noen av de som ikke har full stilling som los ønsker økt stillingsprosent:

Det er flere ting, men først og fremst et større og bedre fagmiljø. Om man hadde vært 2 losere som kunne samarbeidet f.eks. hadde utgjort mye. Det er mange elever med behov, og en person klarer ikke å dekke alt. Videre hadde relasjonsbygging med andre instanser vært viktig, sånn at man hadde fått til enda bedre samarbeid rundt ungdommene.

Flere gir også uttrykk for et ønske om økt kompetanse koblet til losfunksjonen, noe som indikerer at støtte fra kolleger som ikke er los ikke er tilstrekkelig for den funksjonen de skal utføre.

Friheten som jeg opplever at los-funksjon-begrepet gir til å tilpasse behovet på den enkelte skole er god ting. Samtidig hadde det vært fint med mulighet til å ta et kurs, ha nettverk med andre som jobber med det samme o.l. for meg som er eneste los i kommunen.

I tillegg til å uttrykke et ønske om økt kompetanser er det flere som kommer med forslag til hvordan det kan gjøres både i kommunen/bydelen, men også regionalt/nasjonalt, for eksempel ved tettere samarbeid med andre loser, kursing, erfaringsutveksling, en plattform for å utveksle maler, skjemaer, gode verktøy og idéer.

Kommentarene indikerer at det særlig er de som ikke har kollegaer som jobber som los som etterlyser los-kolleger eller erfaringsutveksling med loser i andre kommuner eller bydeler. Dette kan handle om å snakke om det man står oppe i til daglig, men også om konkrete verktøy (maler, skjemaer, veiledere) de kan bruke i hverdagen, og kurs. I denne forbindelse er det også noen som kommenterer at losens arbeid bør koordineres fra sentralt hold, gjerne lagt til rette av Bufdir. Behovet for verktøy og koordinering var noe som også ellers ble nevnt av dem som hadde andre los-kollegaer i sitt område.

Mer tilrettelegging for Los-ordningen samarbeid og utveksling av suksessfaktorer. Hva fungerer hos oss? Kanskje det samme kan fungere andre steder. Utarbeide en Los-ordningen – "ABC"? brukerhåndbok/veileder. Muligheter for flere samlinger. Jeg håper at Los-ordningen FUNKSJONEN får fortsette :) Jeg føler at jeg får være med på å gjøre en forskjell for ungdommen og deres foresatte!

Når jeg startet i stillingen som ungdomslos i mars i år, tok jeg selv initiativ og oppsøkte loser i andre bydeler fordi jeg manglet drøftingspartnere. Med dette ble jeg en del av et Los-nettverk fra [byen]. Vi har møttes ett par ganger på 6 måneder. Jeg mener Los-ordningen trenger et felles grunnlag. Bufdir bør samordne, og legge til rette for faste treffpunkter for loser fra ulike [deler av byen]. Kanskje en gang i måneden.

Gjennom intervjuene med loser kom det frem at *opplæring* i los-funksjonen først og fremst besto av samtaler med avdelingsleder og kollegaer på arbeidsplassen/i teamet. Samtalene handlet om å definere hva mandatet skulle bestå i og hvordan funksjonen kunne utøves. Dette var mer løse rammer og veiledning, enn konkrete anvisninger for arbeidet, og flere loser påpekte at veien hadde blitt litt til underveis i prosjektet. Noen mente det ikke hadde vært noen form for opplæring utover at de visste hvordan losfunksjonen var tenkt brukt. For å få et bedre grep om hvordan de kunne gå frem i arbeidet som los, benyttet losene ulike tilnærminger. En metode var å lese seg opp på fagstoff om skolefravær og følge seminar på internett. I kommuner der det var andre loser tilsatt, var en opplæringsmetode å være med

mer erfarne los-kollegaer og lære av dem, en annen var å gi nye loser tilgang til mer etablerte kollegers kartleggingsverktøy og fagkunnskap. I de kommunene der man ikke har erfaring med losfunksjonen, er det å dra på studiebesøk til andre kommuner med erfaring en kilde til kunnskap om hvordan man kan arbeide som los. Det var også flere loser i vårt utvalg som var med i digitale los-fora på tvers av kommuner. Her ble tips og erfaringer delt, noe losene understreket som nyttig – særlig i oppstartsfasen.

I den grad losene benyttet seg av spesifikke metodikker og verktøy var disse ofte basert på kompetanser losene hadde med seg fra tidligere arbeidsforhold eller utdanning. Det kunne være kognitiv terapi, veiledningspedagogikk eller motive-rende intervju. Få loser hadde blitt introdusert for bestemte metoder som arbeidstedet forventet at de brukte i los-arbeidet, selv om noen også refererte til slike. Alle losene opplevde å ha stor tillit fra leder til å utøve arbeidet etter eget faglig skjønn. Det å kunne tilpasse arbeidet inn mot den enkelte ungdom var både verdsatt og helt nødvendig ifølge losene, ettersom sakene er sammensatte og ungdommene forskjellige.

Tydelige retningslinjer, er det behov for det?

Som tidligere vist gjennom funn fra intervjustudien og noen av kommentarene fra losene i spørreskjema, så innebærer losfunksjonen en stor grad av frihet. Forrige evaluering (Backe-Hansen mfl. 2014) viste også at faglig autonomi var noe losene satte pris på. Losfunksjonen er en dynamisk stilling, der losene i stor grad står fritt til å velge hvordan de skal gå frem for å nå målene med funksjonen. Et spørsmål er om det er en motsetning mellom denne friheten og det å ha tydelige retningslinjer for hva de skal gjøre. For å få et innblikk i dette spørsmålet ble losene spurt i spørreskjema om; 1) de har fått tydelige retningslinjer, 2) om de som har det er fornøyd med å ha tydelige retningslinjer og, 3) om de som ikke har tydelige retningslinjer er fornøyd med det (Tabell 5.4)

Tabell 5.4 Retningslinjer i jobben som los, i prosent (N=88)

	Ja	Nei	N
Har du fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben som los skal utføres?	47	53	88
Du har tydelige retningslinjer for hvordan jobben som los skal utføres, er du fornøyd med det?	95	5	41
Du har ikke fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben som los skal utføres. Er du fornøyd med det?	53	47	47

Svarene fra losene viser at omtrent halvparten av losene har fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben skal utføres. Vi har sett nærmere på tallene for å finne ut om losens opplevelse av tydelighet i retningslinjer for jobben varierer med hvor i tjenesteapparatet de er ansatt, og om de jobber individrettet, systemrettet eller en kombinasjon. Våre analyser (som ikke gjengis her) gir ingen indikasjon på at dette er tilfelle.

Videre ser vi av svarene at nær alle (95 %) som opplever at de har fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben skal utføres, er fornøyd med dette. Blant de som *ikke* opplever at de har fått tydelige retningslinjer, fordeler svarene seg i to omtrent like store grupper. Noe over halvparten er fornøyd med ikke å ha tydelige retningslinjer, mens noe under halvparten ikke er fornøyd med dette. Analysene viser dermed at 31 prosent¹³ av losene ikke har et ønske om å ha tydelige retningslinjer for hvordan losfunksjonen skal utføres. Majoriteten (70%) er fornøyd med at de har tydelige retningslinjer eller skulle ønske at de hadde det. Også blant informantene i intervjudataene var det både loser som var for og imot tydelige retningslinjer. Et argument mot retningslinjer var en bekymring for at for mye styring av arbeidet kunne bidra til å innskrenke deres faglige frihet, som en sa:

Arbeidet som los er veldig variert, og veldig stor fleksibilitet. Man må ikke få for mange prosedyrer og rutiner på dette her, fordi da er det en fare for at vi mister mye av det.

På den annen side var det også loser som savnet tydeligere retningslinjer og mandat. For eksempel var det noen som etterspurte en lokal funksjons-beskrivelse som gjorde rede for hva losarbeidet skulle bestå i og hvordan det skulle utøves, samt kriterier for oppfølging og evaluering:

Det har ikke vært noen tydelige føringer for hvordan dette skal gjøres og gjennomføres, og hva vi egentlig skal måles på eller følge opp. Jeg kunne godt tenkt meg litt tettere oppfølging [fra ledelsen].

Som et eksempel viste noen til at det var uklart hvor stort fravær eleven måtte ha før skolene kontaktet los. Det finnes per nå ikke nasjonale retningslinjer for når skolene skal melde bekymringsfullt fravær videre. Det kan resultere i ulik praksis lokalt, fra skole til skole, og fra lærer til lærer. Et annet eksempel handlet om at enkelte loser var usikre på hvilket handlingsrom lovverket ga dem til å utøve losmandatet. For noen var det også knyttet uklarheter til intern organisering og ressursbruk. Det var tilfeller der det var personer som var tilknyttet losarbeidet, men som ikke disponerte en klar stillingsprosent til losarbeidet. Det skapte usikkerhet både for den enkelte som skulle strukturere arbeidshverdagen sin og for resten av kollegiet når det gjaldt å fordele ansvar og oppgaver seg imellom.

Felles for losene i intervjumaterialet som etterspurte tydeligere retningslinjer for utførelse av arbeidet, var at de alle jobbet mot systemnivå, i tillegg til at de fulgte opp ungdom individuelt. Våre funn kan indikere at mens frie tøyler og faglig autonomi var kjærkommet blant losene som arbeidet med enkeltungdom, har loser som arbeider inn mot skolene eller andre samarbeidspartnere et større behov for

¹³ To loser som har fått tydelige retningslinjer, men er ikke fornøyd med det, samt 25 personer som ikke har fått tydelige retningslinjer, og er fornøyd med det. Dette blir til sammen 27 personer. Disse utgjør 31 prosent av hele utvalget.

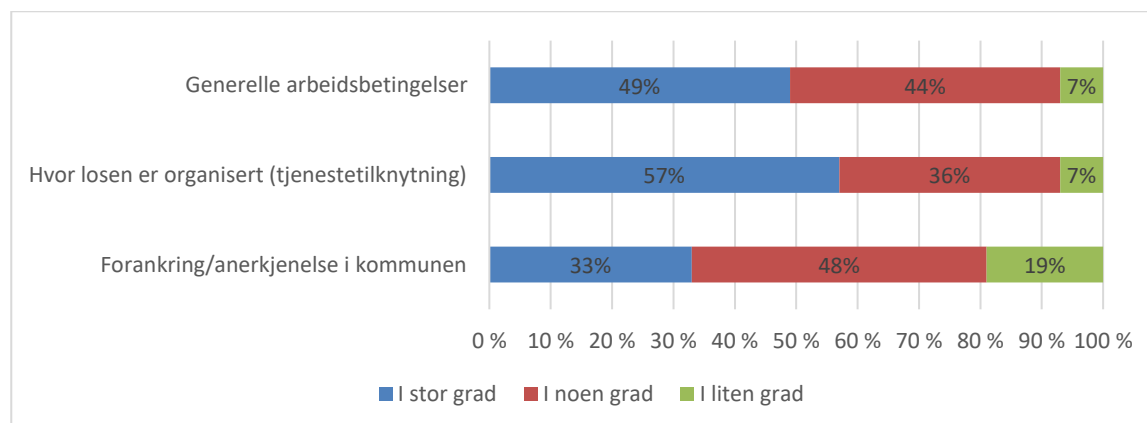
klare linjer for hvordan dette systemarbeidet skal gjøres, for eksempel retningslinjer for når skolene skal kontakte losene med det de mener er bekymringsfullt fravær.

Kommunal tilknytning og arbeidsbetingelser

Som vist tidligere, er stillingen som los tilknyttet en rekke ulike tjenester. Losene ble spurt om hvor godt losfunksjonen i kommunen/bydelen fungerte når det kom til hvor losen er organisert (tjenestetilknytning). Over halvparten av losene mener det tjenestestedet de er plassert under er hensiktsmessig, men som vi ser i Figur 5.16 er det også en god del som mener den organisatoriske tilknytningen ikke fungerer optimalt. I spørreskjema ba vi om kommentarer til spørsmålet om hvordan de synes losfunksjonen fungerte i kommunen/bydelen, og 21 valgte å skrive en kommentar. De fleste kommentarene er positive, for eksempel at ordningen som helhet fungerer godt og i tråd med intensjonene, at kommunen er kommet godt i gang med forankring av funksjonen og ser behov for den og at losen har fått i gang et godt og tett samarbeid med andre instanser. De få som skriver om organisering er opptatt av at det å jobbe alene som los kan være krevende. Det flere bemerker er at losen bør jobbe i tverrfaglige team eller samarbeid med andre. Dette kan være med andre loser (der det er flere), og med andre støttefunksjoner for eksempel i familieenheten.

Betydningen av samarbeid kom også frem i intervjuene med loser. Det å ikke lykkes med å etablere et godt samarbeid til sentrale samarbeidsinstanser rundt ungdommen, opplevdes som hemmende for losens arbeid med ungdommene. Et godt samarbeid innebar blant annet å ha en klar ansvarsfordeling mellom skole, los, elev og hjem. Losens erfaring var at det kunne oppstå utfordringer dersom ikke skolen «eide» problemet eller alt ansvaret for ungdommen falt på losen. Likeledes var det utfordrende dersom samarbeidsinstansene ikke var lydhøre for ungdommens behov og ikke baserte arbeidet sitt på disse.

Figur 5.16 Hvor godt fungerer losfunksjonen i kommunen/bydelen når det kommer til... (N=88)

Losene fikk også spørsmål om hvor godt losfunksjonen fungerte i kommunen/bydelen når det kom til de generelle arbeidsbetingelsene. Rundt halvparten av losene synes de generelle arbeidsbetingelsene i stor grad fungerer, og få har

krysset av for at de generelle arbeidsbetingelsene fungerer i liten grad. De forholdene som blir pekt på i kommentarene og som kan knyttes til de generelle arbeidsbetingelsene er lønn, blant annet at denne ikke står i forhold til arbeidsinnsatsen og den ugunstige arbeidstiden. Noen kommenterer også hvordan de som loser gjør et stort arbeid for å få på plass en velfungerende funksjon som de ikke opplever blir anerkjent av kommunens ledelse, for eksempel ved at ledelsen ikke prioriterer å videreføre arbeidet. Andre kommenterer at ledelsen i liten grad har tenkt igjennom hvordan losfunksjonen skal fungere, da særlig når det gjelder forankring og samarbeid med andre tjenester.

De to siste punktene angår spørsmålet om losenes opplevelse av forankring og anerkjennelse i kommunen. Som vi ser av svarene i Figur 5.16 er det bare en av tre som opplever at losfunksjonen er godt forankret og anerkjent i kommunen/bydelen. I det åpne spørsmålet om hva som kan forbedres med losfunksjonen, var flere nettopp opptatt av at losfunksjonen burde formidles og forankres på en bedre måte i organisasjonen og at flere blant potensielle samarbeidspartnere fikk kunnskap om ordningen.

Losens opplevelse av egen rolle og virkning av arbeidet

Flere beskriver los-arbeidet med termer som meningsfullt og interessant. Dette gikk også igjen i den forrige evalueringen av Losprosjektet (j.fr Backe-Hansen mfl., 2014, s. 108). Losene i vår intervjustudie syntes gjennomgående at det var både viktig og riktig å satse på tidlig forebygging av skolefravær. Flere erfarte at skole og andre instanser satte pris på losfunksjonen og at de var lydhøre for losens innspill. Noen argumenterte med at losfunksjonen har samfunnsøkonomisk nytte og refererte til tall på hva det koster samfunnet at unge mennesker faller utenfor skole og arbeidsliv. Enda flere viste til eksempler der de hadde erfart at arbeidet hadde hjulpet individuelle ungdommer med å endre kurs og nå skolerelaterte mål eller få en bedre hverdag. Det at losfunksjonen ga mulighet til å følge opp ungdom tett og fleksibelt var et fortrinn få tjenester hadde, pekte noen på. Flere loser omtalte seg også som en koordinator i tjenestelandskapet, der de bidro med å holde motet og troen på de unge oppe blant de andre instansene.

Oppsummering

Losene er en ganske sammensatt gruppe både når det kommer til alder og utdanning, men de fleste har erfaring fra å jobbe med barn og unge fra før de ble ansatt som los. Flere hadde lang arbeidserfaring fra kommunen de nå var los i, og har derfor mye praksis fra områder som var relevant for rollen som los.

Det er stor variasjon i hvor losfunksjonen er plassert i tjenestelandskapet i kommunen eller bydelen, men den største andelen er ansatt i tjenester som er direkte rettet mot skolen. For mer enn halvparten av losene i utvalget vårt er stillingen som los en deltidsstilling, gjerne i kombinasjon med en annen stilling i samme kommune eller bydel. Enkelte som jobbet deltid som los ga uttrykk for at de ønsket seg en fulltidsstilling for å kunne konsentrere seg om losarbeidet. Hovedbegrunnelsen var at det var krevende å sjonglere flere arbeidsoppgaver.

Andre mente derimot at den kompetansen og erfaringene de opparbeidet seg når de hadde en annen stilling i tillegg var nyttig for dem i utføring av losfunksjonen.

Arbeidet som los kan oppleves som ensomt, særlig hvis man ikke har andre i samme funksjon å støtte seg til. En måte å forhindre at jobben oppleves som ensom er å få tilstrekkelig faglig støtte, enten av andre losere man jobber sammen med, losere i andre kommuner/bydeler eller fra kolleger eller leder. Både spørreskjema- og intervjudataene fra losene gir inntrykk av at mange losfunksjoner har et forbedringspotensial på dette området, da en relativt stor andel opplever at de får utilstrekkelig eller ingen faglig støtte i losarbeidet.

De fleste losene opplevde stillingen som los som en fleksibel stilling, og mange fremhever handlingsrom i tid, sted og metode som viktig for å kunne gjøre en god jobb som los. Losfunksjonen ga mulighet til å følge opp ungdom tett og fleksibelt, og flere pekte på at dette var et fortrinn losfunksjonen hadde sammenliknet med andre tjenester. Samtidig var det flere som ønsket seg tydelige(re) retningslinjer for hvordan jobben som los skulle utføres.

Nesten alle losene jobber med individuell oppfølging av ungdom, men noen gjør det i kombinasjon med systemrettet arbeid mot skoler og andre tjenester i kommunen. Målgruppen for Los-ordningen er 12–24 år¹⁴, men de fleste jobber med oppfølging av ungdom på ungdomsskoletrinnet, gjerne i kombinasjon med andre aldersgrupper. Selv om Los-ordningen har som målsetning å være et bidrag til at flere unge gjennomfører videregående opplæring, er dette en anerkjennelse av at økt gjennomføring på dette nivået henger sammen med det som skjer tidligere i opplæringsløpet. De fleste opplever at jobben de gjør som los gjør en positiv forskjell for ungdommene, og at losfunksjonen i kommunen har relativt høy grad av måloppnåelse på de fleste kriteriene Bufdir har satt som kriterier for Los-ordningen. Kort oppsummert er disse kriteriene at de unge gjennom kontakt med losen skal a) øke sin tilstedeværelse på skolen, b) få bedret sin faglige fungering og c) losen skal hjelpe dem slik at de trives bedre på skolen og i opplærings-situasjonen. Kriteriene på systemnivå handler om at losen skal jobbe opp mot andre instanser på en slik måte at de unge opplever d) at den oppfølgingen og hjelpen de får er tilgjengelig og tilrettelagt, e) at hjelpen er tilpasset deres ressurser og behov, og f) at hjelpen fra de aktørene som er inne i bildet er koordinert og oversiktlig. Mens losene i stor grad slutter opp om disse kriteriene, og mener at de har relativt høy grad av måloppnåelse på disse, legger losene i mindre grad vekt på økt faglig fungering i sitt arbeid som los. Disse resultatene samsvarer i stor grad med det de ansvarlige i kommunene og bydelene vektla med hensyn til deres målsetting med losfunksjonen (kapittel 4). Disse resultatene reflekterer en vektlegging av motivasjonsarbeid og økt mestring som grunnlag for å forebygge frafall og øke skolenærvær, og at man tror dette på sikt vil gi økt faglig fungering.

¹⁴ Fra 2021 er aldersgruppen endret til 10–24 år.

Det kan også ha sammenheng med at det faglige ikke er losenes spesialkompetanse.

I tilfeller der losen ikke lyktes med å hjelpe ungdommene ble det i hovedsak pekt på tre grunner: 1) manglende relasjon og personkjerne mellom los og ungdom, 2) ungdommen manglet motivasjon og vilje, og 3) ungdommen hadde behov for noe mer enn et lavterskeltiltak.

Noen unge som får tilbud om oppfølging fra los, kan allerede ha utviklet så store utfordringer at det å få los ikke er tilstrekkelig for å hjelpe dem tilbake til skolen. Los kan da være et av flere tiltak, samtidig som det understreker viktigheten av å starte innsatsen tidlig før problemene blir mer omfattende. Som påpekt av majoriteten av losene så er relasjonsarbeid sentralt i losfunksjonen, og i vurdering av måloppnåelse må det derfor tas hensyn til at deltagelse fra ungdommenes side er frivillig – de må selv ville delta og ha ønske om endring.

6 Samarbeid med andre tjenester

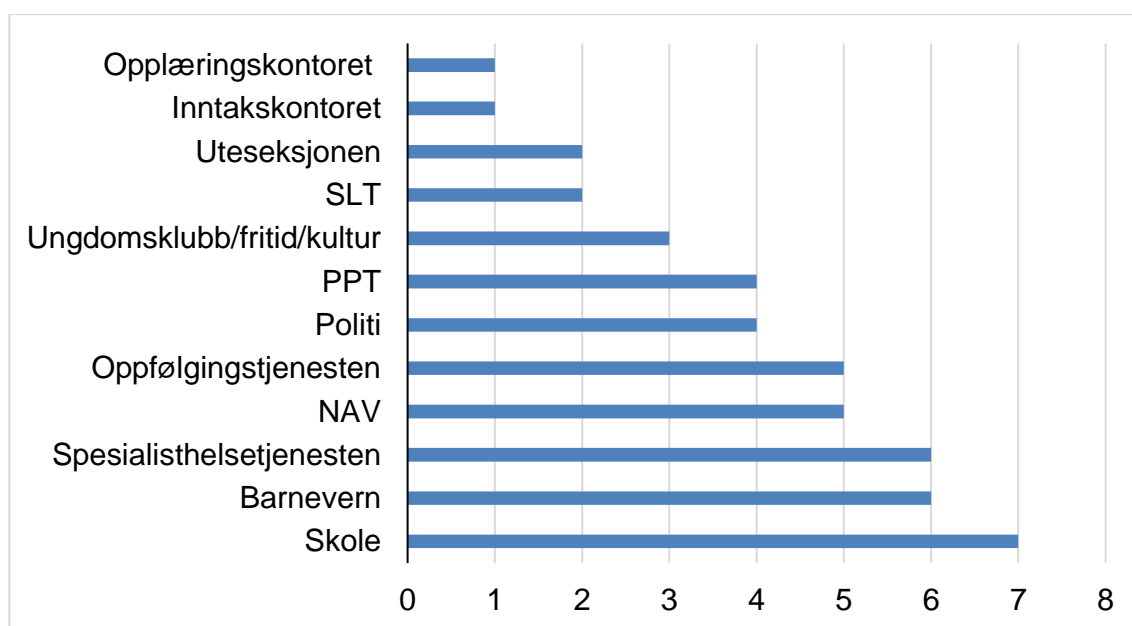
I dette kapitlet ser vi nærmere på hvordan losfunksjonen samspiller med andre relevante hjelpetilbud til målgruppen. For å besvare dette spørsmålet, bruker vi intervjuene med losere og samarbeidsinstanser som kilder.

Aller først gir vi en kort presentasjon av losens samarbeid med tjenesteapparatet. Da handler det om hvem losen samarbeider med, hvordan samarbeidet kom i stand, hva det samarbeides om og hvordan dette foregår. Deretter tar vi for oss hvilke behov samarbeidsinstansene mener losfunksjonen dekker, samt deres innspill til forbedringer.

Losfunksjonens samarbeidspartnere

Basert på intervjuer og søknadsteksten til Bufdir, illustrerer Figur 6.1 hvilke instanser og tjenester som de syv lokale losfunksjonene vi har brukt som caser i evalueringen samarbeidet med. Losfunksjonen hadde en rekke samarbeidspartnere, og antallet i hver enkelt losfunksjon strakk seg fra 3 til 10. Skole var en sentral samarbeidspartner for alle losfunksjonene, og inkluderte barneskole, ungdomsskole og til videregående skole. Det var også vanlig at losen samarbeidet med barneverntjenesten, spesialisthelsetjenesten, NAV og oppfølgingstjenesten. En del samarbeidet også med politi, PPT og fritids- og kulturtilbud. Litt færre nevnte SLT-koordinator (Samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet) og uteseksjonen, og kun ett tiltak samarbeidet med inntakskontoret eller opplæringskontoret. I tillegg til de overnevnte instansene nevnt i Figur 6.1, kom lokale kompetansetilbud (3), konfliktrådet (1), samt religiøse foreninger, menigheter og kirker (1).

Figur 6.1 Losens samarbeidspartnere i case-kommunene, antall (N=7)

Av de syv lokale losfunksjonene gjorde vi intervjuer med 13 samarbeidspartnere fra fire funksjoner i fire kommuner. I tillegg intervjuet vi en som var ansatt på inntakskontoret i kommunen. Presentasjonen under baserer seg på intervjuer med loser i alle de 7 lokale losfunksjonene og de 13 samarbeidspartnerne.

Etablering av samarbeidsrelasjoner

Det var stor variasjon i hvordan samarbeidsrelasjoner kom i stand. Enkelte steder var det et formalisert samarbeid mellom losfunksjonen og de øvrige instansene. Her forelå det bestemte prosedyrer for hvordan kontakten og samarbeidet skulle være. I andre kommuner eksisterte det en samarbeidsavtale mellom tjenesten som losen sognet til, og enkeltinstanser. Avtalen ble da etablert forut for at losfunksjonen kom i stand, og gjaldt også uavhengig av dette. Noen loser opplevde å bli ansatt i en enhet som allerede hadde et godt utbygd samarbeidsnettverk som losen kunne innlemmes i. Andre steder brukte losen den innledende prosjektiden til å identifisere og bygge samarbeidsrelasjoner til nøkkelpersoner i øvrige instanser. Det kunne også være tilfelle at samarbeidet med andre instanser var mer ad hoc og etter behov i enkeltsaker. Som vi allerede har illustrert, hadde flere loser arbeidserfaring fra kommunen de var los i. I slike tilfeller hadde losen ofte allerede opparbeidet en samarbeidsrelasjon til aktuelle instanser i forbindelse med sin tidligere jobb, som de nå høstet fruktene av i los-stillingen.

Hva samarbeider de om?

Samarbeidet med de andre instansene kunne bestå i at los-medarbeideren satte ungdommen i kontakt med aktuelle hjelpetilbud, som spesialisthelsetjenesten eller barnevernet, og motiverte ungdommen til å ta imot hjelp. Flere loser fulgte ungdommen til avtaler ungdommen hadde hos ulike hjelpeinstanser, og det var eksempler på at de var med ungdom på disse timene. Losen kunne dessuten ha en rolle i å informere skole, eller ulike opplærings- og arbeidsrettede tiltak ungdommen var i kontakt med, om ungdommens behov slik at det kunne legges bedre til rette. Losen ble gjerne med i møter med skolen eller NAV for å sørge for at de unge fikk sine rettigheter oppfylt, og at forventninger og krav som ble stilt til ungdommen på skolen eller i arbeidstiltaket var realistiske. Det kunne også være tale om samarbeid på systemnivå der losen jobbet med skolens rutiner og veiledet skolepersonalet i hvordan håndtere og forebygge skolefravær. Endelig kunne samarbeidet bestå i at losen tok kontakt for å forhøre seg om status på søknader om bostøtte, stipend eller dekning av fritidsaktiviteter, eller skoleplass.

Hvordan samarbeider de?

Samarbeidsformen varierte. For det første kunne det være snakk om et generelt samarbeid om målgruppen. Noen av de intervjuede losene var med i tverrfaglige konsultasjonsteam eller faggrupper der saker ble diskutert og unge i målgruppen identifisert. En annen variant var samarbeid om enkeltungdom. Losene ble ofte invitert inn i ansvarsgruppemøter som oppstod rundt individuelle unge. I slik møtevirksomhet bidro gjerne los med informasjon om den unge som førte til at samarbeidsinstansene kunne tilpasse hjelpen bedre:

Vi kan sette inn så mye bedre tiltak hvis instansene sitter på en del av den informasjonen som jeg har, som kanskje forklarer hvorfor ungdommene ikke klarer å møte på de ulike tingene, men hvis man legger om litt og tenker kreativt så kanskje man kan få det til likevel [...]

På ansvarsgruppemøtene ble gjerne alle involverte representanter invitert, og det var ikke alltid ungdommen ønsket å si så mye på disse møtene der mange deltok. I slike tilfeller ble losen ofte ungdommens talsperson. Det samme gjaldt hvis den unge ikke ønsket å delta på møte i det hele tatt:

Jeg ringer alltid ungdommene et par dager før møte og sier «er det noe som du vil si som du ikke vil si selv, som du vil jeg skal si, eller hva synes du er greit at jeg sier, eller viktig at jeg sier?», fordi det er mange som ikke har lyst til å snakke selv, eller som ikke har lyst til at vi skal snakke om den tingen, og da kan jeg heller snakke med læreren etterpå.

I tillegg til avtalte møter var det også vanlig at losen samarbeidet med instanser sporadisk etter behov i enkeltsaker. Dette kunne foregå over telefon eller e-post.

Hvordan oppleves samarbeidet?

Som tidligere tematisert var losene opptatt av at et samarbeid med andre tjenester er en avgjørende faktor for å lykkes med los-arbeidet:

Det er veldig hemmende dersom man ikke får til et godt samarbeid med skolen som man skal samarbeide med. Det er kjempeviktig. Det er de som bestemmer hva de ønsker å prøve ut eller ikke.

Det stemmer overens med hva den første evalueringen av Losprosjektet fant (Backe-Hansen mfl., 2014). I vårt intervjumateriale finner vi at både losere, kontaktpersoner og samarbeidspartnere beskrev gode samarbeidsrelasjoner til de øvrige. Mens noen nøyde seg med å beskrive samarbeidet som godt, ga andre mer utfyllende beskrivelser. Gjennomgående for disse beskrivelsene er at de opplever at det er lav terskel for å ta kontakt, man har jevnlig møtepunkter, gjensidig kjennskap og en tydelig avklaring av hverandres roller og ansvar. Her eksemplifisert fra en los:

Jeg synes det er et kjempebra samarbeid. Vi møtes jevnt og trutt og fordeler roller, sånn at man ikke går over og gjør dobbeltarbeid. At man er bevisst på hvem som gjør hva. Så det korte svaret er at det er et kjempe-godt samarbeid blant våre samarbeidspartnere.

Omvendt kunne det by på utfordringer om roller og ansvarsområder var uavklart, som var tilfelle for noen av informantene. Da kunne det handle om at losen erfarte at skolen ikke tok ansvaret for elevens skolegang, men overlot dette til losen eller at det var uavklart hvem som skulle ha koordineringsansvaret. På samme måte kunne det oppstå vansker dersom det ikke var enighet om målene og arbeidsmetodene.

Flere loser beskrev at skolene satte stor pris på deres tilstedeværelse og innspill og at andre instanser så med et positivt blikk på losfunksjonen. Samtidig spiller personfaktorer inn. Losens samarbeidserfaringer kunne ikke overraskende variere fra skole til skole og fra instans til instans, der noen aktører opplevdes som mer interessert i samarbeid enn andre:

Det er stort sett godt og greit, men det varierer fra skole til skole. Vi har systemer og så har vi personer.

Også samarbeidspartnerne peker på at personfaktorer spiller inn, ved at noen loser var lettere å samarbeide med enn andre:

Det er veldig forskjellig fra los til los. Jeg tror det er en veldig usikker rolle for dem også.

Personkjemi kan, slik sitatene over indikerer, ha betydning for hvor godt samarbeidet fungerer mellom enkeltparter. Det å ha eller få til ulike former for formelle samarbeidsrelasjoner kan muligens avhjelpe utfordringene som kan oppstå mellom enkeltpersoner. Dette fordi partene da kan ha flere samarbeidspartnere å spille på, og de ulike partens rolle i samspeillet kan bli mer avklart ved en større grad av formalisering.

Losfunksjonen dekker et behov i kommunen

12 av de 13 samarbeidspartnerne vi intervjuet mente at losfunksjonen slik den var innrettet lokalt, dekket et behov i kommunen. En av samarbeidsinstansene var derimot usikker på om losfunksjonen dekket et behov. Denne instansen, som var mer forbeholden, hadde imidlertid få erfaringer med losfunksjonen i kommunen, men kommenterte i intervjuet at los dekket et behov så lenge funksjonen fungerte i tråd med intensjonene. 12 av 13 mente også at losfunksjonen burde bli permanent. Dette begrunnet de blant annet med at behovet for denne støttefunksjonen var kontinuerlig og at det tok tid før et prosjekt fikk etablert både arbeidsmetoder og samarbeidsrelasjoner.

Når vi spurte informantene om hvilket behov samarbeidsinstansene mente losfunksjonen dekket i kommunen, var det i hovedsak tre områder dette gjaldt. De var opptatt av at losen skulle: 1) være en støtteperson for individuelle unge i overgangen fra ungdomsskole til videregående skole, 2) ha mulighet til å følge opp tett på flere arenaer i ungdommens liv, og 3) fungere som et bindeledd til tjenesteapparatet.

En støtteperson i overgangen mellom skoler

At los kunne fungere som et bindeledd mellom ungdomsskole og videregående opplæring ble av flere trukket frem som verdifullt. En skolerådgiver på ungdomsskolen pekte på at selv om det var et formalisert samarbeid på skolenivå, kunne overgangen likevel kjennes utrygg for enkelte ungdom. For disse ungdommene kunne det være utslagsgivende at losen, som kjente ungdommen godt, hjalp til

med å følge opp oppmøte på den nye skolen. Dette kunne skje ved at de informerte skolen om hvilke utfordringer ungdommen stod i, og at losen var en generell støtteperson som bidro til at overgangen forløp bra. Intervjupersonene som hadde bakgrunn fra videregående skole fremhevet på sin side at det var nyttig å få tidlig informasjon om hvilke utfordringer ungdommene stod i, slik at de kunne tilrettelegge for den unge fra første skoledag.

Tett oppfølging av hele ungdommens liv

Flere samarbeidspartnere fremholdt at det store fortrinnet med losfunksjonen var den muligheten losen hadde til å følge ungdommene tett opp på flere arenaer. Dette hadde ikke det ordinære hjelpeapparatet like stort handlingsrom til å gjøre:

Vi har egentlig ikke lov til å gå og banke på dørene hvis ikke vi får tak i ungdommene, så da er det utrolig fint å kunne ha en som kan gjøre det og skape dialog.

Samarbeidsinstansene erfarte at losen av den grunn ofte fikk en annen og tettere relasjon til ungdommene enn de selv klarte, og at ungdommene kunne betro seg til losen om ting de strevde med:

Losen kan følge opp på fritiden etter skoletid, de er litt tilgjengelig hele døgnet. De kan dra hjem til elever. Følge dem til skolen hvis de f.eks. sliter med å komme seg på skolen. Kan ta dem med til fritidstilbud og fritidsklubben. Noen elever vil ikke prate så veldig åpent om problemene sine. De jobber litt miljøterapeutisk. «Kom på fritidsklubben og få gratis pizza og litt kakao», også nærmer de seg elevene på en sånn måte at man etter hvert kommer inn på det som kanskje er problemet. Vi har brukt los med tanke på elever der det er bekymring for rus, men der eleven ikke selv vil innrømme at det er det. De har hatt veldig gode resultater med at ungdom har betrodd seg til los om disse problemene, selv om de ikke har villet sagt noe til elever, foreldre eller skole.

Denne informasjonen kunne losen, etter samtykke fra ungdommen, bringe videre til instansene den unge var i kontakt med, slik at hjelpen som ble satt inn ble mer treffsikker og tilrettelagt.

Det var også et poeng at skolene ga losen informasjon som var nyttig for losens arbeid med ungdommen, for som en informant påpekte så har ikke losen full oversikt over hva som foregår på skolen og de mulighetene som finnes i opplæringsløpet. Det var f.eks. ikke alltid like enkelt å innfri ønsker om klassebytter fordi det kunne frembringe uheldige sosiale dynamikker som losen ikke så. Når skole og los samarbeidet godt fikk man et bredere bilde av eleven og av mulighetsrommet:

En los vet gjerne mye om eleven, vet gjerne mye om psykisk uhelse, konflikter i hjemmet og den type ting, men så vet de gjerne ikke om alt som skjer her på skolen. Den biten ser vi. Så derfor er det viktig å ha et godt samarbeid med losene. Det er kjempeviktig. Så vi har en helhetlig forståelse av eleven.

Et bindeledd til øvrig hjelpeapparat

Det tredje behovet samarbeidsinstansene mente losfunksjonen dekket, handlet om at losen ble et bindeledd til tjenesteapparatet. Informanter fra samarbeidsinstansene ga flere eksempler på at losene motiverte ungdommer til å ta imot hjelp de hadde fått tilbud om:

Jeg tenker at losen er veldig flink til å sette elever i kontakt med det hjelpeapparatet de bør ha kontakt med, men som de ikke vil ha kontakt med. Motivere dem til å ta imot hjelp fra barnevern, BUP og likende. [...] i noen tilfeller så er eleven allerede i BUP, fordi dette er de tyngste tilfellene, men det er foreldrene som går og prater med BUP, fordi eleven vil ikke. Eller det er en barnevernssak, men de henlegger, fordi at eleven vil ikke. Da kan ofte losen være med å påvirke eleven i riktig retning med tanke på å motta den hjelpen han eller hun trenger fra hjelpeapparatet, og få ungdommen til å skjønne at de her er her for deg, og hva de kan. Og være den trygge personen som kan følge hit og dit. Være elevens talsperson. Være med i møter med barnevernet.

Det er de overgangene som er ekstremt sårbare, så akkurat det å sette inn støtet med tanke på å sikre de overgangene. Det er ikke bare overganger oppover i systemet, fra ungdom til voksen, men også på tvers av tjenestene.

Tydligere mandat, ansvarlinjer og oppgavedeling

Selv om flere fremholdt at de var fornøyde med samarbeidet med losfunksjonen, var det også noen som hadde innspill til forbedringer. Dette gjaldt losens mandat, samt roller og ansvarsfordeling i samarbeidsrelasjonen.

Noen av samarbeidsinstansene mente losenes mandat med fordel kunne vært tydeligere. Dette gjaldt blant annet hva som er los-medarbeideren sine arbeidsoppgaver, en avgrensning av hvilke ungdommer losen primært skal jobbe med, hvordan skolene og andre instanser kan benytte seg av losen og hvordan de bør gå fram for å starte et samarbeid:

Funksjonen kunne vært mer tydeliggjort. [...] at man kunne fått tydeligere informasjon "hvordan ta kontakt med", og "hva gjør losen". Jeg har lett for å ringe hvis jeg lurer på noe, men det er det ikke alle som har, så hvis man ikke er helt sikker så kanskje det ender med at man ikke tar kontakt. I denne aktuelle saken så var det også den foresatte selv som delvis kjente til prosjektet og hadde hørt om det, og vi ble sammen enige om at det kunne være noe.

Hvis los skal fortsette, så bør skolene få beskjed om arbeidet, nærmest litt sånn arbeidstid, deres arbeidsoppgaver i forhold til våre arbeidsoppgaver. At vi blir informert sikkerlig om hvordan vi skal bruke dem, og hvordan de skal brukes i forhold til elevene.

Uklarheter gjaldt også skillet mellom arbeidet og ansvarsområdene til loser som var i prosjekt finansiert av Bufdirs tilskuddsordning og andre typer av losfunksjoner

i kommunen/bydelen. Dette kunne forekomme i kommuner og bydeler med flere losfunksjoner enn de som var finansiert av tilskuddsordningen. En av informantene vi intervjuet kjente dessuten ikke til los-begrepet i det hele tatt. Det kan ha sammenheng med at losfunksjonen som rekrutterte unge ikke nødvendigvis brukte los-begrepet eller presenterte seg som los utad. Av intervjuene med losene kommer det imidlertid frem at de generelt var opptatt av å gjøre funksjonen kjent for relevante tjenester. Dette skjedde gjennom skriv med informasjon eller at losene hadde vært ute og informert hos andre tjenester i kommunen som det var relevant å samarbeide med. Både los og kontaktpersonene for losfunksjonen i kommunene/bydelene trodde aktuelle instanser kjente til losfunksjonen, selv om noen var usikre på hvor godt informasjonen hadde forplantet seg nedover i systemet og til den enkelte profesjonsarbeider. Våre funn kan indikere at det er behov for å informere mer om losfunksjonene. Dette kan både gjelde mer overordnet informasjon om ordningen fra de som er kontaktpersoner i kommunene/bydelene, og informasjon fra de som jobber som loser.

Flere av samarbeidspartnerne trakk frem at roller og ansvar i samarbeidet med losfunksjonen kunne vært bedre avklart. Spørsmål som «Hva skal losen gjøre og ha ansvar for, og hva skal samarbeidsinstansene på sin side gjøre?» ble tatt opp i intervjuene. Dette var ifølge informantene viktig å avklare for å unngå dobbeltarbeid eller at «man gikk i beina på hverandre», noe det kunne være særlig stor risiko for om det var mange instanser involvert.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi brukt informasjon fra de kvalitative intervjuene med loser og samarbeidspartnere til å se nærmere på hvordan losfunksjonen spiller sammen med andre relevante hjelpetilbud til ungdom i målgruppen.

De fem vanligste samarbeidspartnerne for losene er skolesektoren, barnevern, NAV, oppfølgingstjenesten og spesialisthelsetjenesten. Det var stor variasjon i hvordan samarbeidsrelasjoner kom i stand og hva de samarbeidet om. Enkelte steder var det et formalisert samarbeid mellom losfunksjonen og de øvrige instansene, og det var bestemte prosedyrer for hvordan kontakten og samarbeidet skulle være. I andre tilfeller var samarbeidet mer vilkårlig og etter behov i enkelt-saker. I slike tilfeller var samarbeidet mer avhengig av hvilket nettverk hver enkelt av losene hadde opparbeidet seg.

Losene mener selv at samarbeid med andre tjenester er en avgjørende faktor for å lykkes med det arbeidet de skal gjøre. Det er tydelig at også samarbeidspartnerne vi intervjuet opplever at samarbeidet med losfunksjonen er nyttig. Funksjonen dekker et behov i kommunen eller bydelen der andre instanser kommer til kort. Det er særlig tre områder som trekkes fram i denne sammenheng: 1) at los kan være en støtteperson for individuelle unge i overgangen fra ungdomsskole til videregående skole, 2) at losen har mulighet til å følge opp tett på flere arenaer i ungdommens liv samtidig, og 3) at losen fungerer som et bindeledd til tjenesteapparatet. Selv om de fleste samarbeidspartnerne var fornøyde

med samarbeidet med losfunksjonen, var det også noen som hadde innspill til forbedringer. Dette gjaldt losens mandat, samt roller og ansvarsfordeling i samarbeidsrelasjonen.

Det som synes viktig for å få losfunksjonen til å fungere i kommunen, er at formaliserte eller mulige samarbeidspartnere får god eller tilstrekkelig kunnskap om hva losfunksjonen innebærer og hva losen kan bidra med. I denne sammenheng synes det å være viktig at losens mandat eller rolle er avklart, både for losen selv og for samarbeidspartnere, og at hva losen kan eller skal gjøre blir formidlet på en tydelig måte.

7 Brukerperspektiv på losfunksjonen

Los-ordningen er til for brukerne, det vil si ungdom som står i fare for å falle ut av opplæringsløpet. I kapittel 4 og 5 så vi på hvilke erfaringer kommunene og losene hadde med losfunksjonen og i hvilken grad de vurderte den som nyttig for formålet med ordningen. I dette kapitlet ser vi på hva ungdom og foreldre synes om ordningen. Basert på intervjuer med seks ungdommer og fire foreldre fra til sammen fire kommuner og bydeler, beskriver vi hvilke erfaringer de har med losfunksjonen.

Vi intervjuet fem jenter og én gutt i alderen 17 til 20 år. Tre av ungdommene bodde for seg selv. To av disse bodde i leilighet dekket av barnevernet. To bodde med forelder eller besteforelder. Hos den sjette ungdommen var bosituasjonen uavklart. Alle seks hadde valgt et yrkesfaglig studieløp. På intervjutidspunktet gikk fem av dem på videregående skole, og én var lærling. To ungdommer fortalte at de hadde fått tilpasset skoleløpet, slik at de tok ett av skoleårene over to år. En annen ungdom hadde angret på linjevalg på VG1, og gikk derfor trinnet om igjen. En ungdom opplyste om deltidsjobb ved siden av skolen, og en annen hadde sommerjobb på tidspunktet intervjuet fant sted.

Vi intervjuet også fire foreldre til to jenter og to gutter i alderen 11 til 19 år, om deres families erfaringer med oppfølging fra los. Av disse barna/ungdommene gikk en på barneskolen og tre på videregående skole.

Hvor lenge de unge hadde vært i kontakt med losene, varierte en god del. Ungdommene og foreldrene vi intervjuet oppga at ungdommene hadde vært i kontakt med losen fra seks måneder til flere år. Det vanligste var likevel at ungdommene hadde blitt fulgt opp av los i omtrent ett år. Ingen av ungdommene hadde byttet los underveis i oppfølgingen.

Erfaringer med andre hjelpeinstanser

Alle ungdommene vi snakket med hadde erfaringer med ulike hjelpeinstanser. Disse erfaringene inkluderte én til fem hjelpeinstanser, der de fleste hadde vært i kontakt med to eller flere. Det vanligste var at ungdommene hadde vært i kontakt med BUP eller barnevernet. Tilsvarende funn kommer frem av den første evalueringen av Losprosjektet, der bakgrunnen til ungdommene som var med i prosjektet ble kartlagt via spørreskjema til losere. Av de 383 ungdommene losene ga informasjon om, hadde 40 prosent erfaringer fra barnevern og 30 prosent fra BUP (Backe-Hansen mfl., 2014, s. 59). Av ungdommene i vårt utvalg som tidligere hadde vært i kontakt med hjelpeapparatet, men ikke var det på intervjutidspunktet, sa noen at de hadde avsluttet kontakten fordi de mente det ikke hjalp. Når det gjaldt ungdommene som vi har informasjon om fra foreldre, hadde tre av disse

ungdommene ikke hatt kontakt med hjelpeapparatet tidligere. Den fjerde ungdommen hadde tidligere vært i kontakt med BUP, barnevern og kommunepsykolog, men ifølge forelderen hadde ingen av disse klart å hjelpe.

I likhet med den første evalueringen (se Backe-Hansen mfl., 2014), spurte vi også denne gangen ungdommene om de tidligere hadde fått hjelp fordi de hadde hatt det vanskelig på skolen. Én ungdom fortalte om ekstra oppfølging fra en miljøarbeider på videregående. De resterende fem ungdommene i vårt utvalg mente de ikke hadde fått noe særlig hjelp i til å løse problemer knyttet til skolesituasjonen og/eller at hjelpen hadde vært utilstrekkelig. En ungdom beskrev sporadisk hjelp i skoletimene fra én skoleansatt. En annen syntes skolen hadde vært for sen med å fange opp at hen hadde behov for ekstra oppfølging fra skolen. Temaet ble først satt på dagsorden i det ungdommen skulle søke videregående skole i 10. klasse. Av de fire foreldrene som ble intervjuet var det én som fortalte at barnet deres hadde fått oppfølging fra en miljøarbeider på ungdomsskolen, noe som ble opplevd som nyttig. En annen forelder beskrev at barnet var blitt tatt ut i små grupper på skolen, uten at dette opplevdes som virksomt.

Hvordan ble ungdommene introdusert for losfunksjonen og losen?

Intervjuene viser at ungdommene oftest fikk høre om los gjennom barnevernet eller skolen. Ungdommene ble introdusert for tilbudet om los gjennom tjenesten som driftet tiltaket, gjennom saksbehandler i barneverntjenesten, utekontakten eller familietjenesten. De fire foreldrene vi snakket med fortalte at de ble kjent med tilbudet gjennom helsesøster, rådgiver eller avdelingsleder på ungdomsskolen og gjennom kontakter i kommunen. Bare i den lille gruppen av foreldre og ungdom vi har intervjuet var det altså stor variasjon i hvordan de hadde kommet i kontakt med og fått informasjon om losfunksjonen.

Ungdommene fortalte at etter å ha blitt fortalt om tilbudet og hva losen kunne hjelpe dem med, så fikk de treffe losen før de trengte å bestemme seg for om de ville takke ja til tilbudet. Ungdommene opplevde å få god kontakt med losen allerede i første møte, og at de fikk være med å bestemme hva de trengte hjelp til. For ungdommene hadde dette vært en utslagsgivende faktor for beslutningen om å være med i losfunksjonen. Som en fortalte:

Det som var så greit med losen var at når jeg først møtte losen så gikk det utrolig fort, vi bare snakket, det var en helt normal samtale. Det var ikke en utspørring, altså losen spurte litt, men vi hadde bare en vanlig samtale og det var veldig enkelt å snakke med losen og det var sånn jeg fant ut at det var noe jeg hadde lyst til å fortsette med [...] vi kom inn på hva jeg trengte hjelp til og losen spurte meg om hva tenkte i forhold til det her, og jeg fortalte litt om hva som var greia og hva jeg trengte mest hjelp til [...]

Det vi finner på bakgrunn av vårt materiale er at ungdom blir introdusert for ordningen av voksne i ulike posisjoner og som ser at de unge sliter eller kan ha

behov for ekstra støtte. Samtidig som de unge får et tilbud, synes det å være opp til dem selv å bestemme hvorvidt de skal ta imot tilbudet eller ikke.

Hva var årsakene til at ungdommene var med i losfunksjonen? Ved å spørre ungdom hva de selv mente var årsaken til at de er med i ordningen fikk vi også innsikt i hva ungdom og foreldre mente skolefraværet skyldtes. I noen av intervjuene fremgikk det hvordan psykiske vansker hadde bidratt til skolevegring, ved at det ble vanskelig å møte opp på skolen og å konsentrere seg om skolefagene:

Jeg sliter mye med angst, og det gjør at jeg til tider sliter med å komme meg på skolen og være rundt mine medelever.

Jeg sleit mye mentalt. Jeg klarte ikke å fokusere på skole og alt sånt.

Også i den forrige evalueringen av los var det mange av ungdommene som trakk fram helseproblemer – enten psykiske eller fysiske – som årsak til at de var i ferd med å droppe ut eller hadde droppet ut av skole eller arbeid (Backe-Hansen mfl., 2014, s. 63). I denne undersøkelsen var det videre en del av de unge som rapporterte at det å ikke trives på skolen eller bli mobbet var en viktig årsak til fravær (Backe-Hansen mfl., 2014). Ungdom i vårt utvalg har lignende historier og forteller om kombinasjoner av somatisk sykdom og et dårlig klassemiljø preget av mobbing:

Jeg ble syk i syvende klasse, og i åttende klasse ble jeg operert i hodet. Siden den gang har jeg hatt veldig mye fravær på grunn av smerter og ubehag. Jeg var mye borte fra skolen. I tillegg byttet jeg skole i 10. klasse, fordi jeg ikke trivdes på den gamle. På den nye skolen ble jeg utsatt for mobbing, og da ble det enda vanskeligere å være i timene, så da hadde jeg et ganske høyt fravær, spesielt i tiende klasse. Folk var bekymret for at jeg skulle falle utenfor og ikke gå på videregående.

Der unge har fått los som del av ettervern i barnevernet fant vi i vårt materiale at det hersket noe mer usikkerhet om hvorfor de ble fulgt opp av en los. Da kunne forklaringene handle mindre om egne problemer og mer om ressursene rundt – at en bakgrunn med oppfølging og omsorg i barnevernet gjorde at de trengte en ekstra støtteperson i overgangen til voksenlivet:

Jeg er litt usikker egentlig. Jeg tror det er det at da jeg flyttet ut i leilighet så byttet jeg saksbehandler igjen. Etter to eller tre måneder dukket losen opp, fordi jeg egentlig ikke trengte så veldig mye oppfølging, men da skulle losen være en jeg kan sende melding til hvis jeg trenger hjelp med noe. Så det er på en måte min oppfølging.

Som del av ettervernsoppfølgingen av unge, synes los å kunne ha en viktig funksjon i det losen ikke betraktes som en representant for barnevernssystemet. Fordi en del ungdom kan ha dårlige erfaringer med barnevernet kan nettopp denne avstanden ha betydning for ungdommenes motivasjon for å ta imot hjelp:

Det er for at jeg skal ha en å støtte meg på når jeg er ute i ettervern, fordi jeg er ikke er så veldig glad i barneverntjenesten, som betyr at jeg ikke kontakter barneverntjenesten hvis jeg har et problem.

Det vårt materiale viser, er at grunnene til at ungdom er med i losfunksjonen varierer ut fra deres livssituasjon og utfordringsbilde. Noen unge får tilbud om los fordi de sliter med utfordringer i eget liv, det kan være med psykiske så vel som somatiske problemer eller mobbing. Noen har ikke ressurser rundt seg til å håndtere utfordringene, mens andre kan ha behov for mer støtte enn det foreldrene eller ulike instanser hver for seg er i stand å gi. Andre kommer i kontakt med los fordi de trenger støtte og oppfølging som foreldre vanligvis ville ha bistått med.

Hva har losen konkret gjort for ungdommene?

Losens mandat er innrettet mot arenaene skole, hjem og fritid. Med utgangspunkt i denne inndelingen redegjør vi her for hva ungdommene og foreldrene fortalte at losen konkret hadde hjulpet ungdommene med.

Mye av kontakten og hjelpen fra losen har bestått i ulike samtaler. Det samsvarer med hva losene selv fortalte i intervjuene, der samtaler beskrives som et av de fremste verktøyene for å kartlegge ungdommens utfordringer og motivere til positiv endring. Disse samtaleene har hatt ulike formål. Det har vært *motivasjons-samtaler*, der losen motiverer ungdommen til å forfølge mål de har blitt enige om. I andre tilfeller har det vært *oppfølgingssamtaler*, der losen oppdaterer seg på den unges liv og progresjon. Det kunne også være snakk om *støttesamtaler* der losen bidrar med å lytte til og håndtere negative tankemønstre og erfaringer, som en ungdom beskrev:

Vi har snakket om litt forskjellige ting. Vi finner en plass der vi kan møtes, også sitter vi og snakker og finner løsninger på hvordan ting kan bli bedre. [...] Jeg sleit mye med stress, så losen sa at jeg måtte sette meg ned og tenke her og nå, og ikke tenke på fortid eller fremtid.

Det kunne også være tale om temabaserte samtaler der losen og ungdommen jobbet med ulike temaer, der selvhverdelse kunne være eksempel på et slikt tema.

Arbeide mot skolen

Når det gjelder losens arbeid inn mot skolen, så har det for noen handlet om å få råd om ulike læringsstrategier som kan bedre konsentrasjonen om fagene:

[...] jeg sliter fortsatt veldig mye faglig. Jeg klarer ikke å konsentrere meg og sånn i timene. Losen hjelper meg veldig mye med det. Losen kommer med gode tips og råd til hvordan jeg kan prøve å konsentrere meg og få med meg mest mulig. Det er veldig, veldig bra for meg, fordi da slipper jeg å gå rundt og tenke at jeg ikke får det til og bli dratt ned av det. Nå hjelper losen meg med å få meg litt opp.

I andre tilfeller har losen bidratt med å få til tilrettelegging for ungdommene på skolen. Ett eksempel på det var en ungdom med astma som strevde i gymmen. Her snakket losen med læreren slik at det ble gitt et individuelt tilpasset tilbud:

Losen har tatt kontakt med lærer hvis jeg har sagt at det er noe som må endres [...] i gym så sleit jeg mye med at det var så mye fysisk og jeg sliter med astma, så losen snakket med gymlæreren og fikk ham til å gi meg litt mindre oppgaver.

Det kan også handle om tilrettelegging av prøver og innleveringer, eller at losen er med på å diskutere alternative skoleløp sammen med ungdommen og skolen. En ungdom beskrev hvordan det å ha med seg losen i slike møter var til stor hjelp, fordi losen kjente ungdommen best og kunne forklare hva som var resultatet av møtet på en forståelig måte for ungdommen. I dette tilfellet var losens tilstedeværelse avgjørende for at den unge bestemte seg for å ta et tilpasset skoleløp:

Losen har forklart meg det. For hadde jeg reist bort dit og de hadde spurt om jeg ville delt skoleåret på to år, så tror jeg at jeg hadde sagt nei, fordi rådgiveren ikke hadde forklart meg det godt nok. Mens når losen har fått høre det skolen mener jeg burde gjøre på to år, så kan losen forklare meg det på en litt bedre måte, og losen kjenner meg bedre enn skolen, som betyr at losen hjelper meg litt.

For en annen ungdom var det fint å ha med seg losen på møtet om tilpasning, fordi skolen stilte krav om at det måtte være med en voksen, og ungdommen ville ikke ha med seg foreldrene sine. Flere av ungdommene har hatt med seg losen jevnlig på møter med skolen, og noen syntes det ble lettere å forstå og få med seg alt når losen var med:

Det kan være møter som f.eks. videre med skole. Hvis en lærer skal sitte og snakke med meg om det, så liker jeg at det er en annen der også, som kan se det fra et annet synspunkt enn det jeg gjør, og det gjør losen. Så da diskuterer vi litt etterpå, sånn at jeg føler at jeg har fått med meg alt og hvis det er noe jeg ikke har fått med meg, så har losen fått det med seg.

I et annet eksempel hjalp losen til med å videreformidle informasjon til skolen om at det forekom mobbing i klassen. I dette tilfellet opplevde ungdommen at hen ikke kom noen vei på egen hånd, og da var det losen som sørget for at temaet ble tatt opp av skolen:

Det har vært litt mobbing i klassen, og losen har hjulpet til med at det blir tatt videre, fordi vi sleit veldig mye med å få tatt det videre. Så da kontaktet jeg losen for å få hjelp til at det skulle bli tatt opp og at skolen så oss.

Blant de fire foreldrene fortalte en av dem at losen hjalp til med skolearbeidet og sørget for at eleven fikk tilrettelegging av prøver eller av skolesituasjonen dersom det var nødvendig.

Arbeid rettet mot foreldre

Som tidligere beskrevet, hadde alle ungdommene vi intervjuet erfaringer fra andre hjelpeinstanser. Som også Backe-Hansen mfl. (2014) peker på, tyder dette på at losene ofte er nødt til å rette innsatsen mot flere arenaer enn skolen. For ungdom kan foreldrekonflikter hjemme være en delårsak til skoleutfordringene. I slike tilfeller kan losen bistå ungdom med å kommunisere budskapet sitt til foreldrene på en måte som ikke forsterket konflikten:

Jeg sleit litt hjemme med foreldrene mine en periode, og det gikk utover skolen. Jeg snakket med losen om det. For når jeg blir sint så blir jeg lei meg, så jeg klarte ikke å ta opp ting med foreldrene mine uten at det ble grining. Losen foreslo at jeg kunne skrive et brev til dem der jeg forklarte hva som var problemet, og det ordnet opp i mye, fordi da skjønnte foreldrene mine hva jeg mente og det gikk fint. Det ble ikke den kranglingen og at de ikke skjønnte hva jeg mente, fordi jeg ikke klarte å si det.

I vårt materiale fremgår det at losen kan bidra med både emosjonell og praktisk støtte til både forelder og ungdom. Vi har også flere eksempler på at losen har samarbeidet tett med hjemmet når det gjelder organisering av ansvarsgruppemøter og samtaler med ungdommen. Ved flere tilfeller hadde losen veiledet foreldre i hvordan de best kan forstå og håndtere skolevegning og fravær. Gjennom god dialog med foreldrene kan losen også få informasjon om de unge og deres historikk, som kan være viktig for at losen skal kunne tilpasse oppfølgingen på best mulig måte.

Losens arbeid på fritidsarenaer

Vi finner også eksempler på at losen har hjulpet ungdom med aktiviteter i fritiden og med praktiske gjøremål. Dette kan for eksempel handle om å introdusere ungdom for fritidsaktiviteter og å sørge for transport til ulike praktiske ærend:

Losen har hjulpet meg med trening og treningsstudio.

Dette illustrerer hvordan losen kan hjelpe unge som har utfordring med å komme i gang med sosiale aktiviteter.

Egentlig så pleier losen nå som oftest å hjelpe meg med å komme meg fra A til B hvis jeg skal handle eller hvis jeg trenger ved eller sånne ting.

Dette siste sitatet er hentet fra en av de unge som hadde oppfølging fra los som ettervernstiltak og viser hvordan losen kan bistå med oppgaver som foreldre ofte vil hjelpe ungdom som har flyttet hjemmefra med. For ungdom som ikke har egen familie å støtte seg på, vil losen slik sett kunne være en trygg voksen som unge opplever at de kan få nødvendig hjelp og støtte fra på vei inn i voksenlivet.

Losen er tilgjengelig og gir hjelp tilpasset ressurser og behov

Losen forventes å være fleksibel og skreddersy hjelpen til ungdommens behov. I den forbindelse fremhevet mange av losene betydningen av å etablere en god

relasjon til de unge, og at det er viktig å være tilgjengelig for de unge på de unges premisser. I den forbindelse var vi derfor interessert i å finne ut hvilke erfaringer ungdommene selv og foreldrene hadde med losene. Alle de seks ungdommene syntes det var lett å kontakte losen når de lurte på noe eller trengte hjelp. Det at man hadde en god relasjon bidro til at det opplevdes slik:

Det er ganske lett, fordi vi fant en ganske grei tone. Hadde en god tone, og jeg følte meg trygg på losen.

Jeg synes det er veldig enkelt å ta kontakt med losen, men det handler nok også om at vi fort fikk god kjemi og kontakt. Jeg synes det er veldig greit å snakke med losen.

Som sitatene illustrerer, kan det å etablere en god relasjon mellom los og den unge være utslagsgivende for at den unge skal bli trygg på losen, samtidig som det siste sitatet indikerer at det å etablere en god relasjon forutsetter at det er en god kjemi mellom dem. Losenes fleksibilitet med hensyn til tidspunkt de unge kunne ta kontakt med dem kom til uttrykk ved at de unge kunne ta kontakt når de hadde behov for det. Samtaler og treff ble avtalt etter behov. Det gjorde ungdommene oftest ved å ringe eller sende SMS:

[...] jeg kan ringe eller sende en melding hvis jeg trenger å sette opp et møte, og så finner vi en tid.

Min ungdom kan bare sende en melding, så stiller losen opp. (mor)

Ungdommene opplevde også at hjelpen ble tilpasset deres behov, og at de fikk hjelp til det de selv mente de trengte hjelp til:

Jeg har fått hjelp til det jeg trengte å få hjelp til. Jeg trenger fortsatt mer hjelp, men jeg er godt på vei i forhold til det jeg var.

Andre ungdom fortalte at de sammen med losen hadde kommet frem til hvilke mål de skulle jobbe mot. Også tre av foreldrene understreket at det var enkelt å samarbeide med losen som forelder. De kommenterte videre at det var lav terskel for deres ungdom til å kontakte losen og at deres familie hadde fått hjelp som var tilpasset deres behov. Den siste forelderen hadde ikke opplevd slik tilpasset hjelp. Foreldrene hadde forstått det som at ungdommen ville bli fulgt opp tett i hele det treårige skoleløpet, men det viste seg at oppfølgingen kun gjaldt det første året. Los-tilbudet kunne ikke bistå det andre året da den unge sleit på skolen.

Fornøyde med hjelpen, men ordningen bør være fast

I hvert intervju avrundet vi med en åpen del der ungdommene kunne reflektere fritt over losfunksjonen. De kunne blant annet fortelle om det som hadde vært særlig bra og gi innspill til forbedringer. De aspektene ved det å ha en los som ble trukket frem som mest positive av ungdommene, var at losen var lett tilgjengelig, at det var enkelt å ta kontakt og få hjelp, og at losen var en de kunne snakke med om vanskelige følelser og erfaringer. Hovedinntrykket er at de unge var fornøyde med

oppfølgingen de hadde fått på disse punktene. Når de ble spurt om forslag til forbedringer var det dette de ga uttrykk for, at de var fornøyde med ordningen slik den var:

Ikke egentlig, fordi jeg føler at jeg får ganske god oppfølging sånn som det er nå. Så jeg føler ikke at noe trenger å være annerledes nå.

Nei, jeg synes det har vært akkurat som jeg trodde det skulle være, eller egentlig mer også, fordi det har hjulpet veldig mye.

Nei, det her har vært det beste året i løpet av fem år, så jeg er fornøyd.

Også forelderen var fornøyd med losfunksjonen og håpet at den fortsatte:

[...] jeg håper absolutt at dette prosjektet fortsetter, fordi det har virkelig hjulpet og jeg ser hvordan ungdommen min har vokst. Jeg vet ikke hvordan det hadde gått uten å ha den støtten i ryggen.

En ungdom syntes det var viktig at flere ble gjort oppmerksom på losfunksjonen og ble tilbudt hjelp fra los:

Flere folk må få det tilbudet. Det hjelper veldig mye. [...] i starten trodde jeg bare at det var bortkastet tid, men jeg merket fort at det hjalp. [...] Jeg synes det er viktig at flere folk må få vite at det er folk som kan hjelpe.

Et ønske fra en av de unge var at stillingen som los skulle bli fast. Det var en stressfaktor at losen, som var blitt en viktig støtteperson, plutselig kunne forsvinne:

Jeg synes at det burde være faste stillinger. Det burde bli en permanent ordning, og ikke bare være et prøveprosjekt over noen år. Fordi jeg husker at jeg var veldig stresset over at los hadde midlertidig stilling, fordi da tenkte jeg «Okey, men hen kan jo slutte når som helst hvis hen får en bedre jobb eller får fast jobbtilbud». At det ikke var sikkert at jeg hadde losen til jeg gikk ut av videregående. Det stresset meg litt, fordi jeg liker ikke så mye utskiftning av nye folk, og jeg bruker lang tid på å bli kjent med folk. Så det beste hadde vært om los var en fast ordning, og man visste at losen ikke gikk noe sted.

Sitatet illustrerer også betydningen det kan spille for enkelte ungdommer å ha en fast person som følger dem over tid. Dette poenget kom også fram i den forrige evalueringen av los (Backe-Hansen mfl. 2014).

Hvordan opplever ungdommene det å ha en los?

Det er helt sentralt for denne evalueringen å få innsikt i hvordan de unge selv opplevde det å ha en los. Hadde det for eksempel bidratt til økt interesse og motivasjon til å gå på skolen? Dette omfattet blant annet spørsmålet om losfunksjonen bidro til økt deltakelse på skolen, og om det å ha en los bidro til økt

læringsinteresse og utbytte av skolegangen for ungdommene. Slike mer instrumentelle spørsmål kom likevel litt i bakgrunnen når vi intervjuet ungdommene selv. Alle ungdommene opplevde det som positivt å være med i ordningen, og beskrev det med ord som «greit» til «helt fantastisk». Funnet er i tråd med resultatet fra spørreskjemaundersøkelsen til brukere i den første evalueringen. I denne undersøkelsen svarte 98 prosent av de 143 ungdommene som deltok at de var helt eller litt enige i at de var glade for å være med i Losprosjektet (Backe-Hansen mfl., 2014, s. 70).

Flere av de unge vi intervjuet omtalte losen som en trygg voksen de kunne betro seg til:

Det er egentlig ganske koselig, fordi jeg vet at jeg kan si hva som helst til losen uten at det blir spredd eller at jeg blir dømt for det eller noe sånt.

Det er litt sånn at jeg snakker med losen om alt.

Noen fremhevet ikke bare losen som en viktig samtalepartner, men også som en som forstod hva de strevde med, bedre enn foreldrene klarte:

Jeg synes det er utrolig greit, fordi jeg føler det... foreldrene bryr seg jo, men jeg tror ikke de helt skjønner hva som egentlig er greia. Jeg føler at losen forstår hvorfor jeg gjør de tingene jeg gjør. Hvorfor jeg har det sånn som jeg har det. Det er veldig greit å ha en person å snakke med som faktisk forstår deg. Som ikke bare prøver. Det er selvfølgelig greit å ha folk som prøver å forstå deg, men når de faktisk vet hva det er snakk om, så synes jeg det er litt enklere å snakke med dem.

Andre igjen trakk frem at det var fint å ha en som kunne hjelpe når de hadde behov for det, en beskrivelse som tyder på at hjelpen ble opplevd som nyttig.

Foreldrene vi intervjuet hadde litt ulik oppfatning av oppfølgingen fra los-funksjonen. Tre foreldre var fornøyde med tilbudet, og mente også deres barn hadde opplevd tilbudet som nyttig. Oppfølgingen var fleksibel og tilpasset ungdommenes behov. De hadde en oppfatning av at barna deres stolte på losen, og at ungdommen innlemmet losen i det de strevde med. Det at ungdommen nå hadde en fast person som fulgte opp på flere arenaer var helt avgjørende, mente en av foreldrene. Dette var dessuten en ny erfaring for ungdommen, som tidligere hadde erfart hyppig utskiftning av hjelpere der ingen av disse hadde klart å utvikle en tillitsrelasjon. En av foreldrene var derimot skuffet over oppfølgingen og mente det hadde vært for lite informasjon i forkant om hva tilbudet faktisk bestod i, og hva familien kunne forvente seg av hjelp. Der familien så for seg at den unge ville bli gitt regelmessig og systematisk oppfølging fra en dedikert person tilknyttet prosjektet, ble det i stedet tilbudt sporadiske samtaler med en ansatt på skolen, et opplegg skolen selv stod for.

Losens påvirkning på ungdommenes skoledeltakelse

Fem av de unge vi intervjuet fortalte om høyt skolefravær forut for deltakelsen i losfunksjonen. Dette gjaldt også for tre av de fire ungdommene som vi har kjennskap til gjennom å ha intervjuet foreldrene deres. For en ungdom hadde det å få snakke med losen om ting som de opplevde som strevsomt og om strategier for å håndtere mentalt stress, bidratt til å øke interessen for skolen. Det var lettere å konsentrere seg i undervisningen når man fikk hjelp til å håndtere vanskelige følelser og tanker. Ungdommen var mer med i skoletimene, og motivasjonen til å gjøre det bra på skolen hadde økt:

Jeg har egentlig bare hatt det bedre etter at jeg fikk snakket om ting som jeg har slitt med før. Jeg følger mye mer med på skolen enn det jeg gjorde før. [...] Jeg stiller mer til timene, og jeg følger med og sitter ikke bare på telefonen eller hører på musikk. [...] jeg er mer motivert til å gidde å prøve å få bra karakterer og følge med.

I andre tilfeller var det praktiske tips om søvn som bidro til at ungdommen var mer opplagt og konsentrert i skoletimene:

Losen har kommet med mange gode tips når det gjelder søvn. Det å få sove nok, og hvordan jeg kan sove bedre. [...] Jeg er ikke så mye sliten på skolen lenger. Jeg var veldig sliten og orket ikke å gjøre så mye. Så fikk jeg de tipsene, og da var det enklere å komme seg gjennom dagen uten at det ble sånn at jeg måtte gå og sove.

Også en annen ungdom fortalte om økt oppmøte på skolen. Der det før kunne gå flere dager mellom hver gang ungdommen var på skolen var utviklingen nå snudd til at den unge ble rastløs hvis hen ikke var i aktivitet. Ungdommen pekte på hjelp fra losen som årsak til dette:

Ja, mye mer. Før kunne det gå nesten en uke uten at jeg var på skolen. Jeg lå bare hjemme og orket ikke å gjøre noe, fordi jeg var så langt nede psykisk at det gikk ikke an å gjøre noe. Nå klarer jeg ikke å ligge i senga så lenge, nå må jeg opp å gjøre ting. Jeg tror det har mye å gjøre med at jeg faktisk har en støtteperson som hjelper meg mye.

Et par av ungdommene mente de ville droppet ut av skolen om det ikke hadde vært for hjelpen de fikk av losen:

Da tror jeg at jeg hadde droppet ut av skolen for lengst. Det var i hvert fall planen min før jeg ble med i Los-ordningen.

Jeg hadde nok sikkert startet på videregående, men jeg tror jeg hadde droppet ut i løpet av det første eller andre året. Jeg hadde i hvert fall droppet ut det andre året. Muligens også det første året. [...] Jeg hadde garantert droppet ut det andre året hvis det ikke var for losen, fordi da hadde jeg flyttet for meg selv, og hadde ikke så mye oppfølging eller støtte, så da var det fint å ha losen.

Alle ungdommene som hadde fått los fordi de slet på skolen, beskriver at de har hatt en positiv progresjon på skolen etter at de ble med i losfunksjonen. Dette omfattet oppmøte på skolen, tilstedeværelse og deltakelse i skoletimene, motivasjon til å gjøre en innsats med skolearbeidet og til å bli/gjennomføre skolegangen. De fire ungdommene knyttet disse resultatene direkte til oppfølgingen og støtten de hadde fått fra losen. At de unge i stor grad anser losen som nødvendig for progresjonen kan nok også leses som at det her har vært tale om tett individuell oppfølging. De som hadde los gjennom barnevernet, hadde fått hjelp på de arenaer de hadde hatt behov for. Disse ungdommene nevnte ikke noe om at de har fått skolerelatert hjelp. Dette innebærer ikke nødvendigvis at losen ikke har bidratt med oppfølging av skoleaktivitet. Det er mulig at losen først og fremst har arbeidet med skole på systemnivå, som kan være et mindre synlig arbeid for ungdommen. Om det faktisk har vært tilfelle for informantene som hadde los gjennom barnevernet, gir ikke vår empiri grunnlag til å besvare.

Også to av foreldrene vi snakket med hadde merket seg positive endringer i skoledeltakelsen til sine ungdommer etter at de ble med i ordningen. Dette handlet om økt skolemotivasjon, bedre karakterer, mindre skolefravær og skolevegring og økt deltakelse i sosiale aktiviteter på skolen. En tredje forelder mente derimot ikke at ungdommens gode skoleprogresjon kunne tilskrives los-deltakelsen. Det var det i stedet ungdommen selv, med bistand fra foreldrene, som hadde sørget for.

En mer indirekte måte losene kan ha betydning for skolearbeidet, er ved å bidra til at ungdommene blir mer selvstendige og sikrere på seg selv. Også dette ble kommentert som et viktig bidrag fra av noen av foreldrene.

Viktige egenskaper ved losen sett fra et brukerperspektiv

I intervjuene fikk vi vite at alle ungdommene opplevde å ha en god relasjon til losen, og at de kjente seg trygge på losen. Vi spurte derfor ungdommene hva de betrakter som sentralt for at de skulle få tillit til og ha lyst til å være i kontakt med losen. For flere var det viktig at losen evnet å lytte til ungdommenes behov:

Når jeg har møtt losen så opplever jeg at losen faktisk prøver å lytte til hva jeg trenger i stedet for å gjøre det den selv tror. Det er en fin ting.

Sitatet tilhører en ungdom som tidligere hadde erfart at hjelpeapparatet iverksatte tiltak basert på de profesjonelles vurderinger uten at ungdommen var tatt med på råd. Det at losen lyttet var derfor en ny måte å bli møtt på for denne ungdommen. Det å vise interesse for og ta ungdommene på alvor var en gjennomgående oppfordring fra informantene. Det betydde bl.a. at losen behandlet den unge med respekt og ikke inntok en «ovenfra og ned» holdning:

Vær imøtekommende og glad. Ikke ha den der tonen som at du snakker til en 10-åring, fordi det er ikke kjekt å snakke med folk som snakker til deg som om du var et barn. Spesielt når du er i min alder. Det kjenner jeg veldig på selv. Du vil bli snakket til med respekt. Du er på vei ut i voksenlivet, og da er det ikke kjekt å bli snakket til som om du er en 10-åring. Jeg tror at

det er det som er det viktigste, og at du bryr deg. Faktisk bryr deg om hvordan vi har det, og at det ikke bare er noe du sier.

Et annet poeng som synes å være viktig ved losen, er at hun eller han er tilgjengelig uten å være invaderende. Losen må med andre ord mestre balansen mellom nærhet og distanse, og det å gi for lite eller for mye hjelp. For mye kontakt kan oppleves brysomt. Samtidig har ungdommene behov for å vite at losen er der for dem om de skulle trenge det. Det å la ungdommene få være med å bestemme kontaktfrekvensen kan føre til at ungdom i større grad tar initiativet til kontakt, mente denne ungdommen:

Kanskje ikke være så påtrengende, men vise at de er der. At de er der hele tiden, men du trenger ikke å ha kontakt med dem en-to ganger i uka. At du får litt muligheter, fordi da tar kanskje ungdommene mer kontakt selv.

Også jevnlig oppfølging fra losen er noe som fremheves, det vil si at de unge visste at de hadde losen å støtte seg på om ting skulle bli vanskelig. Det kan også innebære at losen tar kontakt i de periodene det går bra med den unge, som en fortalte:

Det som er viktig er at losen har tid, og er omsorgsfull og ydmyk, og sender meldinger regelmessig for å følge opp. Så selv om man i perioder klarer seg bra, så vet man at man har losen der hvis det blir vanskeligere, at man har en å støtte seg på.

Blant foreldrene var det flere som fremhevet betydningen av at personer ansatt i los-stillinger må være omgjengelige, ha evne til å skape tillit og vise forståelse for ungdommene de arbeider med.

Oppsummering

Intervjuene med unge og foresatte viser at de som får los har ulike og sammensatte problemstillinger. Uavhengig av dette, beskriver de hvordan losen klarer å gi en type hjelp som er tilpasset deres utfordringsbilde. De unge har vært i kontakt med en rekke hjelpetjenester tidligere, men opplever at losen bidrar med noe annet enn de har fått av hjelp før. Til forskjell fra tidligere erfaringer med ulike hjelpere opplever de at bistanden fra losen virker. Det som særlig trekkes frem som positivt ved losen er at det er en frivilling ordning: de unge velger selv om de vil ha kontakt, hva slags kontakt de skal ha og hva losen skal hjelpe dem med. Losen beskrives som lyttende og en som de unge får tillit til.

De som har fått los som ettervernstiltak opplever å ha en voksen de kan støtte seg til, noen som kan hjelpe til med praktiske gjøremål og være en emosjonell støtte – ikke ulikt deler av de aktivitetene som vanligvis hører til en foreldrerolle for ungdom i overgangen til voksenlivet. En av informantene fremhevet spesielt at losens uavhengighet til barnevernet var viktig.

De som fikk los på grunn av utfordringer de hadde i skolesammenheng, beskrev hvordan losen hadde hjulpet dem med individuelle utfordringer og gjennom dette bidratt til opplevelse av økt mestring og mer tilstedeværelse på skolen.

8 Oppsummerende diskusjon

Det overordnede målet med Los-ordningen er at flere unge får bedre skoleprestasjoner og at flere unge gjennomfører videregående opplæring. Målgruppen er unge som er i særlig risiko for å havne utenfor opplæringssystemet. Los-ordningen skal bidra til å styrke disse ungdommenes skoletilknytning, trivsel og mestring gjennom tett oppfølging og bedre samarbeid i tjenester og hjelpeapparatet rundt de unge. Formålet med evalueringen har vært å undersøke i hvilken grad og hvordan Los-ordningen bidrar til god oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og til bedre samordning av kommunale tjenester rettet mot målgruppen.

Det våre funn viser, er for det første at måten losfunksjonen fungerer på, ved å tilby en fleksibel og tilrettelagt oppfølging av unge på individ- og systemnivå, bidrar til å øke unges mestringsevne og til å forhindre at unge faller ut av ordinær skolegang. For det andre finner vi at samordning og samarbeid med andre kommunale tjenesteområder er viktig for at losfunksjonene skal fungere godt. For det tredje finner vi at de som er ansvarlige for losfunksjonen i kommuner og bydeler, anser losfunksjonen som nyttig i sitt arbeid med unge som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang.

Om evalueringen

I utlysningen av midler til de lokale losfunksjonene har Bufdir satt som mål at implementeringen av losfunksjonene skal gi resultater på både system- og individnivå (Bufdir 2020). Kriteriene på *individnivå* er at de unge gjennom kontakt med losen skal a) øke sin tilstedeværelse på skolen, b) få bedret sin faglige fungering og c) få økt trivsel i skolen og i opplærings situasjonen. Kriteriene på *systemnivå* handler om at losen skal jobbe opp mot andre instanser på en slik måte at de unge opplever d) at den oppfølgingen og hjelpen de får er tilgjengelig og tilrettelagt, e) at hjelpen er tilpasset deres ressurser og behov, og f) at hjelpen fra de aktørene som er inne i bildet er koordinert og oversiktlig.

Vår gjennomgang av søknader fra kommuner og bydeler som mottok tilskudd i perioden 2014–2019 viste at Bufdir sine kriterier for måloppnåelse for tilskuddsordningen var inkludert i alle kommunenes prosjektbeskrivelser. I mange av søknadene var det imidlertid uklart hva losene i realiteten skulle gjøre for å nå målene. Det var også vanskelig å lese ut av prosjektbeskrivelsene i hvilken grad målene ville bli nådd som en følge av at kommunen mottok tilskudd til los, eller om dette var noe kommunen ville ha løst på annen måte dersom de ikke hadde mottatt et slikt tilskudd. Gjennomgangen tydet videre på et stort mangfold både når det gjaldt måten losfunksjonen og losenes arbeidsoppgaver var utformet på, og antall ungdommer i målgruppen. Dette gjorde det vanskelig å finne felles kriterier å evaluere måloppnåelse opp mot, og det var vanskelig å finne gode sammenligningsgrupper blant andre norske kommuner/bydeler som ikke hadde mottatt tilskudd til

lignende tjenester. Derfor konkluderte vi innledningsvis med at det ville være vanskelig å si noe om måloppnåelse eller effekt av ordningen basert på sammenligningsdata på nasjonalt eller kommunalt nivå. Vi valgte derfor istedenfor å rette oppmerksomheten mot erfaringene til kontaktpersoner og loser i de kommunene og bydelene som hadde fått tilskudd til å opprette en losfunksjon. Dette gjorde vi gjennom en spørreundersøkelse til kommuner og bydeler som hadde aktive losfunksjoner finansiert av Bufdir per 2021. I tillegg valgte vi å gjøre en kvalitativ intervjuundersøkelse i fem kommuner og bydeler med til sammen syv aktive losfunksjoner. Her ble kontaktpersoner og loser, samarbeidspartnere og brukere (unge og foreldre) intervjuet. Grunnen til at vi også valgte en kvalitativ tilnærming var for å kunne inkludere erfaringen til flere aktører, og fordi det gir en mer dyptpløyende kunnskap om losfunksjonene sett fra noen aktørers ståsted. Samlet sett byr disse to fremgangsmåtene på et rikt datamateriale som gir grunnlag for analyse av hvordan ordningen fungerer, hvilke elementer og innretninger av tiltakene som ikke fungerer så bra og hvordan ulike parter ser for seg veien videre for losfunksjonen i sin kommune eller bydel.

Innledningsvis presenterte vi syv problemstillinger vi skulle belyse for å svare ut formålet med evalueringen. Disse handler om kjennetegn ved kommunene og bydelene, hvordan de har utformet losfunksjonen lokalt og hvordan dette har fungert. Videre har vi sett på hva som kjennetegner de som er ansatt som loser, og hvilken erfaring de har med ordningen. Til slutt har vi sett på hvilke erfaringer ungdom og foresatte har med losfunksjonene. I dette avslutningskapittelet sammenfatter og diskuterer vi svarene på det overordnede formålet med evalueringen, som er å undersøke om og hvordan Los-ordningen bidrar i kommunens og bydelenes arbeid med å få til tett oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og om tilskuddsordningen fører til bedre samordning av kommunale tjenester rettet mot målgruppen.

Kommunene og bydelene

Det er et stort antall kommuner som har fått tilskudd gjennom Los-ordningen, og våre analyser tyder ikke på at kommuner som har fått tilskudd skiller seg betydelig fra andre norske kommuner når det gjelder befolkningsstørrelse, levekårsnivå eller frafallsproblematikk. Det ser for eksempel ikke ut til at det har vært kommuner med spesielt stort frafall fra videregående skole sammenliknet med resten av landet som har søkt om og mottatt tilskudd. Det finnes ikke tydelige mål for hvordan losfunksjonen skal gjennomføres lokalt, og hver enkelt kommune eller bydel har gjort litt ulike valg i utformingen av funksjonen. En relativt stor andel av tiltakene har knyttet losfunksjonen til skolen, men utover dette er det stor variasjon i tjenestetilknytning og i hvilken grad man har samlet ressursene og ansatt en los på fulltid, eller delt ressursene på flere loser med mindre stillingsbrøker som jobber i et team. I intervjuene med kontaktpersonene for losfunksjonen i casekommunene fant vi at alle mente at det var viktig at losene hørte til et faglig fellesskap, enten ved å bli koplet opp mot ansatte i andre tjenester som jobbet med tilsvarende målgruppe eller problemstilling, eller i team med andre loser. Det er tydelig at det

har blitt gjort vurderinger av hva som skal være losens funksjon i forkant av etablering av losfunksjonen. Vi finner også at kommunenes/bydelenes intensjon med losen og tenkning rundt hvilke arbeidsoppgaver og måten losen skulle tilnærme seg målgruppen på, i stor grad samstemmer med beslutningen om losens forankring i tjenestelandskapet.

Losene

Losene er heller ingen ensartet gruppe. De har ulik bakgrunn og erfaring, men de fleste har erfaring med å jobbe med utsatt ungdom fra før de ble ansatt som los. De fleste losene er erfarne fagpersoner, noe som kan være en fordel når man skal jobbe i en fristilt prosjektstilling der arbeidsoppgavene er dynamiske i den forstand at losene jobber på mange ulike arenaer og gjerne både mot enkeltungdommer og systemene rundt dem. Ofte jobber losene også utenom ordinær arbeidstid, noe som krever en livssituasjon der de har mulighet til å være fleksible.

Losens stilling er ment å være fleksibel nettopp for å komme i en posisjon til å hjelpe ungdom i målgruppen, og de fleste losene opplevde det som et suksesskriterium at stillingen som los er organisert på denne måten. Handlingsrom, i tid, sted og metode, er viktig for å kunne være til stede på de riktige arenaene, til rett tid og gjøre en god jobb for ungdommene. Losfunksjonen ga mulighet til å tett oppfølging av ungdom også utenom ordinær arbeidstid, og flere pekte på at dette var et fortrinn losfunksjonen hadde sammenliknet med andre tjenester som skulle bistå de unge. Flere losere pekte imidlertid på at det også var forbedringspotensialer. Blant annet ønsket flere å få til mer og bedre tverrfaglig samarbeid, og det var behov for å spre kunnskap om losfunksjonen i kommunen. Dette handlet både om å få til en bedre forankring i kommuneorganisasjonen, og om å få ut mer informasjon om tilbudet til brukerne og mulige samarbeidspartnere.

Samspill med andre tjenester rettet mot målgruppen

I tråd med Los-ordningens intensjon, ser vi at losene er et bindeledd til det øvrige hjelpeapparatet. I noen kommuner er samarbeidet formalisert, mens andre steder er det mer vilkårlig og har kommet i stand etter behov i enkeltsaker. Samarbeidet kan foregå på både systemnivå og individnivå. Samarbeid på systemnivå kan rette seg både mot et generelt samarbeid om målgruppen og om enkeltungdommer. Slikt samarbeid kunne handle om at losen deltok i tverrfaglige faggrupper der man diskuterte oppvekstsvilkår og hvordan tilrettelegge skolen og fritidsaktiviteter mer generelt, men også mer spesifikke diskusjoner om tiltak der unge i målgruppen var identifisert. I samarbeid på systemnivå inn mot skolen kunne losens arbeid handle om å jobbe med skolens rutiner og veilede skolepersonalet i hvordan håndtere og forebygge skolefravær. Samarbeidet rundt enkeltungdommer kunne foregå i form av at losen ble invitert inn i ansvarsgruppemøter som oppstod rundt ungdommen. I slik møtevirksomhet bidro gjerne losen med informasjon om den unge som førte til at samarbeidsinstansene kunne tilpasse hjelpen bedre, og i mange tilfeller optrådte losen som ungdommens «advokat» og talsperson.

Samarbeidspartnerne trekker frem spesielt tre behov som losfunksjonen dekker: 1) at los kan være en støtteperson for ungdommen i overgangen fra ungdomsskole til videregående skole, 2) at losen har mulighet til å bidra med tett oppfølging på flere arenaer i ungdommens liv samtidig, og 3) at losen fungerer som et bindeledd til resten av tjenesteapparatet. De fleste beskriver samarbeidet som godt, men at det var rom for forbedringer. Når samarbeidsrelasjonene ble omtalt som gode var disse preget av en lav terskel for å ta kontakt, jevnlig møtepunkter og gjensidig kjennskap og avklaring av hverandres roller og ansvar. I de tilfellene der samarbeidet ble beskrevet som mer utfordrende, handlet dette om uklarheter om losens mandat, samt roller og ansvarsfordeling i samarbeidsrelasjonen i de kommunene der samarbeidet ikke var formalisert. Dette kunne for eksempel handle om hva losens arbeidsoppgaver er eller skal være, en avgrensning av hvilke ungdommer losen primært skal jobbe med, hvordan skolene og andre instanser kan benytte seg av losen, og om hvordan de skal samarbeide.

Ungdommene

Nesten alle kommunene og bydelene som fikk tilskudd gjennom Los-ordningen har definert ungdom med høyt fravær i skolen som en målgruppe. I tillegg var også andre ungdommer med ulike levekårsutfordringer og ungdom som allerede sto utenfor skole eller arbeid vanlige målgrupper. Gitt disse målgruppene er det ikke overraskende at ungdommene som losene følger opp gjerne har sammensatte utfordringer. Dette kan også inkludere fysiske og psykiske helseplager. Dette til tross, opplever losene at de kommer i posisjon til å bidra med en positiv endring hos de fleste ungdommene. Også gjennom brukerintervjuene med ungdom får vi inntrykk av at oppfølging fra losfunksjonen gjør en forskjell. I tråd med Los-ordningens mandat kan det å ha kontakt med los bidra til økt mestringsopplevelse, bedre fungering og reduserte utfordringer i hjemmesituasjonen, på fritiden og i skolesammenheng. I noen tilfeller bidro losen også med konkrete oppgaver, som transport, vekking om morgenen og leksehjelp. Det vil si at losen fyller mange og ulike typer roller, som samtaleparter, veileder og bakkemannskap, samt at de i noen tilfeller inntar en type «foreldrerolle». Losen kan også ha en rolle som tjenestekoordinator eller brobygger gjennom å assistere unge med å få kontakt med relevante parter i tjenesteapparatet. Rollen som tjenestekoordinator kan også innebære å hjelpe tjenesteapparatet til å koordinere og få på plass tjenester rundt ungdommene. Losen kan også innta rollen som advokat for de unge gjennom å være en støtteperson for unge i møte med skolen og andre hjelpetjenester.

Som tidligere redegjort for, anså losene en god relasjon til ungdommen som en forutsetning for å lykkes med arbeidet. Mange mener også at de oppnår dette. Vi vet mindre om hvordan majoriteten av ungdom som får hjelp av losene opplever relasjonen, men alle de ungdommene vi intervjuet bekreftet at de hadde en god relasjon til losen som fulgte dem opp. Det som ble trukket frem som mest positivt av ungdommene, var at losen var lett tilgjengelig, og at det var enkelt å ta kontakt og få hjelp. Dessuten var de opptatt av at losen var en man kunne snakke med om vanskelige følelser og erfaringer. Hovedinntrykket er derfor at de unge var

fornøyde med oppfølgingen de hadde fått. Som sagt har mange av de ungdommene som får oppfølging fra en los sammensatte utfordringer, og mange hadde allerede før de ble med i losordningen kontakt med flere andre hjelpeinstanser. For mange av disse hadde det en stor verdi å ha en fast person som fulgte dem over tid og som bistod dem i å følge opp kontakten med de andre instansene.

Virkn timer av arbeidet på kort og lang sikt

Flere av kommunene hadde mottatt tilskudd fra Los-ordningen også i tidligere perioder, mens andre av de kommunale losfunksjonene enten var relativt ny-startede eller forsinket i arbeidet på grunn av koronapandemien. Dette påvirker naturligvis i hvilken grad prosjektene kan ha bidratt i kommunens og bydelenes arbeid med å få til tett oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og til bedre samordning av kommunale tjenester rettet mot målgruppen.

Det er bred enighet, både blant losene og kontaktpersonene for losfunksjonen i kommunene og bydelene, om at de fleste av Bufdir sine seks kriterier for mål-oppnåelse er viktige og at de vektlegges i arbeidet som gjøres på lokalt nivå. Ett av målene skilte seg likevel ut. Sammenlignet med de andre målene på individnivå var det litt færre både blant kontaktpersonene i kommunen og losene som opplevde at økt faglig fungering var et viktig mål. Dette målet innebærer en forventning om at ungdom som er inkludert i ordningen legger ned en større innsats i skolen, får bedre karakterer og på sikt oppnår formell kompetanse. En årsak til at akkurat dette målet vektet lavere kan ha sammenheng med at mange av ungdommene i målgruppen sliter på så mange områder at dette målet blir underordnet og oppleves som lite realistisk på kort sikt. I første omgang er det viktigste å bidra til at ungdommene møter på skolen og opplever økt mestring. Dessuten sitter losene sannsynligvis i mindre grad på virkemidler som er direkte rettet mot å heve ungdommenes faglige fungering. De er bedre rustet til å jobbe med motivasjonsarbeid og å legge til rette for økt mestring i hverdagen. Økt faglig fungering oppleves sannsynligvis i større grad som en oppgave for skolene, og noe som kommer etter at losen har bidratt til at ungdommen er til stede på skolen og jobbet med å motivere for innsats i skolearbeidet.

Losene og kontaktpersonenes vurdering av mål-oppnåelse på kriteriene Bufdir har satt på individnivå reflekterer i stor grad hvordan de vektlegger de ulike kriteriene. Mens en overvekt av losene mener at de fleste av ungdommene de følger opp har fått økt trivsel og tilstedeværelse på skolen og i opplæring, er det bare en liten andel som mener at de fleste ungdommene har økt faglig fungering. Dette peker i retning av at losene gjennom sitt arbeid i større grad lykkes med å øke de unges skolenærvær og trivsel enn deres skoleprestasjoner.

I intervjuene med losene kom det i hovedsak frem tre grunner til at losen i noen tilfeller ikke lykkes med å hjelpe ungdommene: 1) ungdommen hadde behov for noe mer enn et lavterskeltiltak, 2) ungdommen manglet motivasjon og vilje, og 3)

manglende relasjon og personkjemi mellom los og ungdom. Dette samstemmer med hva Backe-Hansen mfl. (2014) fant i den første evalueringen av Los-prosjektet. Det første punktet gjelder der ungdommen viste seg å ha mer omfattende utfordringer enn det losfunksjonen kunne hjelpe til med. Det andre punktet viser til at ungdommen ikke var særlig interessert i å få oppfølging fra losfunksjonen, og ikke var interessert i å følge de rådene eller den veiledningen de fikk. Det tredje punktet handler om selve kjernen i det individrettede losarbeidet. Det vil si at en viktig forutsetning for å lykkes i arbeidet er at losen og den unge bygger en relasjon, som derigjennom bidrar til tillit. En personlig relasjon er avhengig av at det er en personkjemi til stede: at den unge liker den voksne som intervensjonerer i deres liv.

På systemnivå ser det ut til at losfunksjonene lykkes bedre med å tilpasse hjelpen til ungdommenes ressurser og behov og gjøre oppfølgingen og hjelpen som gis tilgjengelig og tilrettelagt, mens det å få til koordinert innsats fra flere aktører er mer utfordrende. En grunn til dette kan være at de to første målene i større grad er avhengig av losens arbeid, mens målet om koordinert innsats med andre aktører i stor grad vil avhenge av disse aktørenes arbeid og deres forpliktelse til å samarbeide med losene.

Begrensinger ved intervjustudien

Evalueringen inkluderer dessverre få intervjuer med ungdom. Vi har ikke intervjuet ungdommer i alle de syv lokale losfunksjonene som var med i casestudien, bare i fire av dem. Fra intervjuer med losene fant vi at de fleste opplevde at ungdommene økte oppmøte og den skolefaglige interessen etter at de begynte å få oppfølging fra en los. Vi kan ikke si noe sikkert om slike endringer bare kan tilskrives oppfølgingen fra los. Hvorvidt ungdommen har deltatt i andre tiltak eller det har vært andre faktorer som har spilt inn gir ikke vår empiri grunnlag til å besvare. Vi har heller ikke hatt mulighet til å hente inn «harde» data som eksempelvis ungdommenes karakterer, fravær eller oversikter fra NAV. Noen av losene vi intervjuet refererte til at kommunen, som var i sin andre tilskuddsperiode, hadde en oversikt som viste at mange av ungdommene som hadde fått oppfølgingen fra losfunksjonen var i skole eller arbeid da prosjektet ble avsluttet. Det har imidlertid ikke vært innenfor rammen av denne evalueringen å gjøre en systematisk kartlegging av hvordan det har gått med ungdom som tidligere har fått oppfølging fra en losfunksjon, og hvilken tilknytning de har til skole eller arbeidsliv nå.

Veien videre for Los-ordningen

Mange av kommunene og bydelene som har mottatt midler gjennom tilskuddsordningen har ambisjoner om å videreføre losfunksjonen i en eller annen form etter endt prosjektperiode, fordi de opplever at losfunksjonen dekker et behov i kommunen og er nyttig i arbeidet med målgruppen. Blant de kommunene som svarer nei, fremgår det at kommuneøkonomi er et hinder. På den annen side er det flere blant disse som fremhever betydningen av deltakelse i Los-ordningen. Gjennom deltakelse har de fått kunnskap som de vil bringe med seg i det videre

kommunale ungdomsarbeidet, og ungdommene som er intervjuet i denne studien uttrykker et tydelig behov for en slik oppfølging som losene kan gi. Men det at funksjonen er prosjektbasert og midlertidig kan skape usikkerhet, særlig for ungdommene og deres foreldre.

Gjennom denne evalueringen finner vi ingen grunn til å påpeke behov for endringer i losens arbeid hverken på system- eller individnivå, men vi ser at det i mange tilfeller er rom for forbedringer i losens arbeidsbetingelser. Dette gjelder for det første at losarbeidet for mange bare utgjør en (liten) deltidsstilling. For det andre mangler det et fagmiljø rundt mange av losene, og for det tredje er retningslinjene for hvordan jobben som los skal gjøres uklare i mange av kommunene, og en stor andel av losene opplever dette som en utfordring.

Til det første punktet er det å bemerke at for så mange som seks av ti loser utgjør stillingen som los bare en deltidsstilling. I flere tilfeller bunner dette i et valg om å ansette flere personer som deler på en eller et par stillinger i kommunen. For å unngå at en los skal jobbe alene, deles stillingsressurser opp og man setter sammen en gruppe loser i deltidsstillinger som jobber sammen heller enn å samle ressursene på en person. Dette kan gjøre losfunksjonen mindre sårbar og mer fleksibel. Ulempen med å jobbe deltid som los kan på den annen side være at det for noen er utfordrende å sjonglere ulike arbeidsoppgaver i flere stillinger, og at det er vanskelig å ha nok tid til å gi god og fleksibel nok oppfølging til enkelt-ungdom. Særlig vil dette gjelde i de tilfellene der stillingen som los er svært liten, som for eksempel 20 prosent.

For det andre finner vi at til tross for at kommunene anerkjenner behovet for et faglig fellesskap for losene, og etterstreber dette i utformingen av losfunksjonen i kommunene og bydelene, ser dette ut til å være et svakt punkt for Los-ordningen. En stor andel av losene oppgir at de ikke får (tilstrekkelig) faglig støtte i sitt arbeid som los. Dette er noe både kommunene og Bufdir kan tilrettelegge bedre for. Kommunene og bydelene kan se på tjenestetilknytning og faglig fellesskap lokalt, mens Bufdir kan legge bedre til rette for faglige nettverk for losene på tvers av kommuner.

For det tredje handler arbeidsbetingelsene om losens mandat, rolle og ansvarsfordeling i samarbeidsrelasjonen. Dersom det ikke foreligger retningslinjer for hva funksjonen innebærer og hvordan jobben som los skal gjøres, kan det bidra til uklarhet for både loser, samarbeidspartnere og brukerne (ungdom og foreldre). I denne forbindelse er forankring av losfunksjonen i kommunene viktig, gjennom god informasjon både vertikalt (til kommuneledelsen, unge og deres familier), og horisontalt (til andre kommunale tjenester og til ansatte i skolen). God informasjon forutsetter imidlertid at man bestemmer seg for hva losfunksjonen skal inneholde sett i forhold til andre funksjoner i kommunene som også jobber opp mot unge.

Som vist gjennom funn fra intervjustudien og fra losene i spørreskjemaundersøkelsen, innebærer losfunksjonen en stor grad av frihet og faglig autonomi. Dette er trekk som mange fremhever som forutsetninger for å kunne gjøre en god jobb

som los. Samtidig var det flere som ønsket seg tydelige(re) retningslinjer for hvordan jobben som los skulle utføres. En tydeligere mandatforståelse hos loser og samarbeidspartnere vil også kunne bidra til å optimalisere samarbeid med andre tjenester. Derfor bør nettopp det å finne en god balanse mellom det å ha et tydelig mandat for losfunksjonen og det å gi rom for fleksibilitet og autonomi stå sentralt i en eventuell videreføring av ordningen.

Kriteriene som Bufdir har satt opp på både individnivå og systemnivå kan forstås som individrettet, i den forstand at kriteriene har hovedfokus på enkeltindivider og deres behov for tilpasninger på en slik måte at sentrale sider i den enkeltes liv blir inkludert. Denne evalueringen indikerer at disse målene i stor grad oppnås. Los-ordningen synes å bidra til forebygging og hjelp som er like sammensatt som årsakene til at unge står i fare for å droppe ut av ordinær skole. I tillegg til å rette oppmerksomheten mot det som skjer i skolen, retter losens arbeid seg i stor grad også mot det som skjer utenfor skolen, og både individuelle og systemiske strategier benyttes for å forebygge frafall gjennom skoleløpet.

Summary

This report presents an evaluation of “The Pilot Project” (Los-ordningen). This is a subsidy scheme administered by the Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs (Bufdir). Participating municipalities receive state subsidies to establish or continue ongoing efforts targeting youth aged 12–24, at risk of dropping out of school or work. The Pilot project subsidies contribute to funding of pilots (los) in the municipalities and thereby increasing the personnel resources dedicated to improve coordination of services and enhance close follow-up of youth in the target group. The municipalities have freedom to organize the pilots work as they see fit locally.

The purpose of the evaluation is to examine to which extent and how the pilot function contributes to the municipalities’ work at achieving closer follow-up of young people who are at risk of dropping out of school and improving coordination of municipal services to the target group. The evaluation is based on two main sets of empirical data. Interviews with the municipal contact person for the pilot function, pilots, municipal service partners, as well as the young people and parents in selected case municipalities. Thereafter, we conducted two surveys aimed at the municipal contact person for the pilots’ and all the pilots in active grant municipalities. The data collection took place in the period November 2020–October 2021.

Many municipalities have received grants through the Los scheme. The municipalities can organize the tasks of the local pilot’s work either as system-oriented or geared towards work with individual youth, or as a combination of these two. A characteristic of work at the system level was that they concentrated their efforts on the systems *surrounding* the youth and had less direct contact with individual young people. The municipalities focusing on the system level argued that the systems approach benefited young people more. The systems were often poorly adapted to the youth’s needs, not the other way around. Elsewhere, the pilot’s work was primarily aimed at the individual level. This meant that the pilots worked relationally and closely with individual young people who had high absenteeism and who were at risk of dropping out of school, or for other reasons were in the target group for follow-up from a pilot. In addition to this distinction between a systems or individual approach to work, each municipality made different choices in the design of the pilot function. A relatively large proportion of the pilots’ tasks are related to schools. Among the other municipalities, there is great variation in service affiliation. There is also variation to which extent municipalities pooled the resources and hired a pilot full-time, or divided the resources among several pilots working in part-time positions as a team.

The pilots have different backgrounds and work experience. Most had worked with vulnerable youth before they were hired as pilots. Pilot’s jobs are flexible, so they can acquire a position to help young people in the target group. Many of those who

worked with individuals focused on the importance of having space to maneuver, regarding time, place, and method, in order to do a good job. The pilot function provided the opportunity to follow the youth closely. Several pointed at this advantage pilots had compared with other services in the municipality.

In accordance with the intention of the pilot function, we see that pilots are a link to the other services. Some municipalities have formalized their cooperation. In other municipalities, cooperation is more arbitrary and used when needed in individual cases. In some cases, collaboration is a matter of general coordination regarding the target group. In other cases, it is about cooperation concerning individual youth. Most of the partners we interviewed described the collaboration as good, but there is room for improvement. This applied particularly to clarification of the pilot's mandate, as well as roles, and division of responsibilities in the cooperative relationship in the municipalities that had not formalized collaboration.

Even though pilots often follow up youth with complex challenges, e.g. they have physical and mental health issues, it seems like the pilots still manage to get in a position where they contribute to positive changes for the youth. The interviews with pilots, young people, and parents indicate that the pilot scheme is something many young people can benefit from. In accordance with the Los-ordning mandate, contact with pilots can contribute to an increased coping, better functioning, and reduced challenges at home, in leisure time, and school contexts. Furthermore, we find that the pilot can be useful in coordinating services surrounding young people. The pilot can also be a support for young people when meeting with school and other services. The main impression is that the young people were satisfied with the follow-up they had received. A large proportion of the youth who received follow-up from a pilot have contact with a wide specter of the service system. For many of these youths, having the same person follow them up over time is valuable.

Buudir has identified six criteria for goal achievement in its guidelines for the pilot subsidy. Three are at the individual level and three are at the system level. The municipal contact persons largely support these. Almost everyone believes that increasing students' well-being and presence in school and educational situations are important goals for the pilot function. The same is true of the goals of providing help that students feel are adapted to their needs and resources, and that this help should be coordinated and clear. On the other hand, fewer people believe that increased academic performance is very important. We find similar assessments when we ask the pilots. One reason why this particular goal is considered less important may be due to a recognition that many of the youth in the target group struggle in so many areas that this goal becomes subordinate to helping them attend school and experience increased coping abilities. This reflects the emphasis put on motivational work and increased coping, as a foundation for preventing dropouts and increasing school attendance in the short term and increasing academic performance in the longer term.

At the system level, it seems that the pilot schemes succeed in adapting the help to the youth's resources and needs, and making the follow-up and help provided accessible and facilitated. However, achieving coordinated efforts from several actors is more challenging. One reason for this may be that the first two goals are mainly dependent on the pilot's work, while the goal of coordinated efforts with other actors largely depends on these actors' work and commitment to the pilot's work.

We highlight three main findings. First, the way the pilot function works. By offering a flexible and adapted follow-up to young people helps them increase their coping abilities and prevent young people from dropping out of ordinary education. Second, we find that coordination and cooperation with other municipal services is important for the function of a pilot to work well. Third, we find that those who are responsible for the pilot function in the municipalities consider the pilot function to be useful in their work with youth who are at risk of dropping out of school.

Through this evaluation, we do not find any reason to suggest changes in the pilot's work, neither on the system level nor on the individual level. However, in many cases, we see room for improvements in the pilot's working conditions. This applies particularly to the many pilots whose work as a pilot is a small part-time position, the lack of a professional environment for many pilots, and absence of guidelines for how to do the job as a pilot. Both pilots and their partners would appreciate a clarification of the pilot's mandate towards other partners and services.

Litteratur

- Bakken, A. (2009). Er mannlige lærere viktige for gutters skoleprestasjoner? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 9(2), 25–44.
- Bakken, A. (2019). *Ungdata 2019. Nasjonale resultater*. NOVA-rapport 9/19. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/2252>
- Bakken, A. (2021). *Ungdata 2021. Nasjonale resultater*. NOVA-rapport 8/21. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/2767874>
- Bakken, A., Borg, E., Hegna, K., & Backe-Hansen, E. (2008). Er det skolens skyld? En kunnskapsoversikt om skolens bidrag til kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner (Vol. 4/08). Oslo: NOVA – rapport 4/08 https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013071806157
- Backe-Hansen, E., Løvgren, M., Aarland, K., Aamodt, H. A. og Winswold, A. (2014). *Til god hjelp for mange: Evaluering av Losprosjektet*. NOVA rapport 13/2014. Oslo: Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5073>
- Backe-Hansen, E., Walhovd, K. B., & Huang, L. (2014). Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner: en kunnskapsoppsummering: NOVA-rapport 5/14. Oslo: Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/6437>
- Nilsen og Henningsen (2018). Guttepanikk og jentepress- paradokser og kunnskapskrise. *Tidsskrift for kjønnsforskning* 1–2(42), 6–28. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2018-01-02-02>
- Bufdir (2020). *Regelverk for støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom*. Rundskriv 15/2020. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Eriksen, I., Sletten, M.A., Bakken, A., vos Soest, T. (2017). *Stress og press blant ungdom. Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager*. NOVA-rapport 6/17. Oslo: Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5115>
- Høst, H. (2013). Kan arbeidslivet være et alternativ for skoletrøtte 16-åringer? *Søkelys på arbeidslivet*, 1–2(30), 54–70.
- Lillejord, S.; Halvorsrud, K.; Ruud, E.; Morgan K. Freyr, T.; Fischer-Griffiths, P. & Manger, T. (2015). *Frafall i videregående opplæring. En kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapssenteret for utdanning.
- Markussen, E. og Seland, I. (2012). *Å redusere bortvalg – ikke bare skolens ansvar. En undersøkelse av bortvalg ved de videregående skolene i Akershus skoleåret 2010-2011*. NIFU-rapport 2021: 6. Oslo: NIFU Nordisk Institutt for studier av Forskning og Utdanning.

Nilsson, I. (2010). *Young People Outside the Labor Market. A socio-economic discussion*. Theme Group Youth 2010: 3. Stockholm: The Swedish National Board for Youth Affairs.

https://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/people_outside_0.pdf

Rumberger, R. W. (2011). *Dropping out: Why students drop out of high school and what can be done about it*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Rønningen, G.E. og Bergersen, R. (2000). Når skal man evaluere? Valg av tilnærming. <https://www.forebygging.no/Artikler/2007-1998/Evaluering-av-forebyggende-og-helsefremmende-tiltak/Nar-skal-man-evaluere-Valg-av-tilnarmining/>

Sletten, M.; Eriksen, I. M.; Pedersen, E. og Seland, I. (2019). Grenser for skolens ansvar? Skolelederens perspektiv på mandat i det frafallsforebyggende arbeidet. *Norsk Administrativt Tidsskrift*, 1(96), 19–34.

SSB (2021a) *Gjennomføring i videregående opplæring*. Nettartikkel publisert 14.juni 2021. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Hentet fra

<https://www.ssb.no/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/gjennomforing-i-videregaende-opplaering> (lest 23.januar 2022).

SSB (2021b) Fakta om utdanning 2021 – nøkkeltall fra 2019. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/442056?_ts=176cc50e7d8.

Stufflebeam, D.L & Coryn, C. L. S. (2014). *Evaluation theory, models and applications* (2. utg). San Fransisco: Jossey-Bass.

Sverdrup, S. (2014). *Evaluering: Tilnærminger, modeller og eksempler*. Oslo, Gyldendal akademiske.

Vogt, K. V. (2018). Svartmaling av gutter. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2 (2), 177–193. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2018-01-06>

Wollscheid, Hjetland, Rogde og Skjelbred (2018). Årsaker til og tiltak mot kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. En kunnskapsoversikt. NIFU rapport 2018: 25 <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2567732/NIFURapport2018-25.pdf?isAllowed=y&sequence=1>

Vedlegg

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Spørreskjema til losene

Forskningsprosjektet *Evaluering av tilskuddsordningen «Støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom»* gjennomføres av velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet på oppdrag fra Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. Prosjektet skal belyse ulike aktørers erfaringer med LOS-ordningen.

Dette spørreskjemaet sendes ut til alle som jobber som los i alle kommuner eller bydeler som mottar prosjektmidler fra Bufdir. Det tar 15-20 minutter å svare på spørreskjemaet, og du vil blant annet bli bedt om å svare på spørsmål knyttet til bakgrunnen din, utdanning og tidligere yrkeserfaring, din nåværende stilling som los og din vurdering av måloppnåelsen til losfunksjonen i kommunen. Det er frivillig å delta i spørreundersøkelsen, og det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta.

Målet med undersøkelsen

Hovedformålet med undersøkelsen er å undersøke om LOS-ordningen oppfyller de kriteriene som Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) har satt for ordningen, som er 1) tettere oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og 2) bedre samordning av kommunale tjenester i dette feltet. Så fremt vi har grunnlag i våre funn vil vi komme med forslag til justeringer i LOS-ordningen. Resultatene fra undersøkelsen vil publiseres i en rapport.

Anonymitet

Opplysningene du oppgir i spørreundersøkelsen er anonyme, og kan ikke spores til e-postadressen vi har brukt for å sende deg invitasjon til å delta. Nettskjema lagrer ikke IP-adresse, brukernavn, leveringstidspunkt eller annen informasjon om den som svarer. Nettskjemas interne hendelseslogg vil heller ikke koble svarhendelsen til innlogging eller svarlevering.

Kontaktopplysninger vi har brukt for å sende ut invitasjoner til spørreskjemaene vil slettes 1.juni 2022. Opplysninger på spørreskjemaet vil beholdes på ubestemt tid med tanke på etterprøvbarhet og videre forskning.

Hvem har ansvaret for forskningsprosjektet?

Forskningsinstituttet NOVA har ansvar for å gjennomføre undersøkelsen. Prosjektleder er forsker Tonje Gundersen, mens forsker Therese Dokken er ansvarlig for spørreundersøkelsen. Prosjektet er finansiert av Barne- ungdoms- og familiedirektoratet.

Dersom du har spørsmål til spørreskjemaet eller til studien generelt, ta kontakt med Therese Dokken på e-post (therese.dokken@oslomet.no) eller telefon (90 53 65 72).

Takk for at du deltar i undersøkelsen!

Vennlig hilsen

Therese Dokken
Forsker, NOVA/OsloMet

Tonje Gundersen
Prosjektleder NOVA/OsloMet

Samtykkeerklæring

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. Du samtykker ved å sende inn spørreundersøkelsen.

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

I denne spørreundersøkelsen er vi interessert i å få vite mer om pågående losfunksjoner i kommunen/bydelen som er helt eller delvis finansiert gjennom prosjektmidler fra tilskuddsordningen til Bufdir.

Ulike kommuner bruker ulike stillingsbetegnelser på denne funksjonen. Det de har til felles er at stillingen(e) skal bidra til å løse elever i målgruppen gjennom skolegang og mellom aktuelle instanser i det lokale tjenesteapparatet. I denne spørreundersøkelsen bruker vi "los" som stillingsbetegnelse. Dette inkluderer blant annet "ungdomslos", "skolelos", "barnevernslos", "fraværsteam" og liknende.

Er du ansatt som los i et pågående los-prosjekt finansiert med prosjektmidler fra Bufdir? *

- Ja
- Nei

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Nei» er valgt i spørsmålet «Er du ansatt som los i et pågående los-prosjekt finansiert med prosjektmidler fra Bufdir?»

Dersom du ikke er ansatt som los i et pågående los-prosjekt i kommunen/bydelen nå, kan du lukke spørreskjemaet. Takk for at du deltok i spørreundersøkelsen!

 Sideskift

Side 3

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Er du mann eller kvinne? *

- Mann
- Kvinne

Hvor gammel er du? *

- 18-30 år
- 31-40 år
- 41-50 år
- 51-60 år
- 61-70 år

 Sideskift

Side 4

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Hva er din høyeste fullførte utdanning? *

- Grunnskole
- Videregående skole
- Mindre enn 3-årig høgskole/universitet
- Bachelor/3-årig fra høgskole/universitet eller tilsvarende
- Master/5-årig fra høgskole/universitet eller tilsvarende
- Doktorgrad/PhD
- Annet

Hva slags utdanning har du? *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Doktorgrad/PhD», «Master/5-årig fra høgskole/universitet eller tilsvarende», «Bachelor/3-årig fra høgskole/universitet eller tilsvarende» eller «Mindre enn 3-årig høgskole/universitet» er valgt i spørsmålet «Hva er din høyeste fullførte utdanning?»

Dersom du har flere utdanninger ber vi deg krysse av for den utdanningen som er mest relevant i jobben som los

- Lærer
- Barnehagelærer
- Pedagogikk
- Barnevernspedagog
- Sosionom/sosialarbeider
- Sykepleier/Helsesykepleier
- Psykologi
- Annet

Har du tatt noen kurs, utover utdanningen din, som du synes har vært spesielt nyttige i jobben som los?

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Hadde du erfaring fra å jobbe med ungdom i utsatte posisjoner før du begynte å jobbe som los? *

- Ja
- Nei

Hvor har du jobbet før, og hvor lenge? Oppgi inntil 3 alternativer.

Dersom du har hatt flere enn 3 jobber tidligere, oppgi de 3 du opplever som mest relevante for jobben som los

	Mindre enn 1 år	1 - 2 år	2 - 5 år	Mer enn 5 år
Barnevernstjenesten	☐	☐	☐	☐
Skole	☐	☐	☐	☐
Prosjektarbeid rettet mot unge	☐	☐	☐	☐
Barnehage	☐	☐	☐	☐
PPT	☐	☐	☐	☐
Ungdomsklubb	☐	☐	☐	☐
Frivillig ungdomsarbeid	☐	☐	☐	☐
NAV	☐	☐	☐	☐
Bofellesskap	☐	☐	☐	☐
Oppfølgingstjenesten	☐	☐	☐	☐
Utekontakten	☐	☐	☐	☐
BUP	☐	☐	☐	☐
Psykisk helse for barn og unge	☐	☐	☐	☐
Sykehus	☐	☐	☐	☐
Skolehelsetjenesten/helsestasjonen	☐	☐	☐	☐
Voksenpsykiatri	☐	☐	☐	☐
Rehabilitering av voksne rusmisbrukere	☐	☐	☐	☐
Arbeid med enslige mindreårige	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐

Familietjenesten	☐	☐	☐	☐
Familievernet	☐	☐	☐	☐
Krisesenter	☐	☐	☐	☐
Annet	☐	☐	☐	☐

Side 6

Obligatoriske felt er merket med stjerne *

Hvor lenge har du jobbet som los? *

- 0 - 5 måneder
- 6 - 11 måneder
- 1 år
- 1 - 2 år
- 2 - 3 år
- 3 - 4 år
- Mer enn 4 år

Hvor stor stillingsprosent utgjør din stilling som LOS? *

- 100%
- Mellom 50% og 100%
- 50%
- Mindre enn 50%

Side 7

Obligatoriske felt er merket med stjerne *

Under hvilket tjenestested ligger din stilling som los? *

Her er vi interessert i din tjenestestedstilknytning. Dersom du jobber i team med andre loser, så kan de ha en annen tilknytning.

- Skole
- Forebyggende enhet
- Barnevernet
- Familietjenesten
- Barne- og familietjenesten
- NAV - sosial
- NAV - trygd
- NAV - arbeid
- PPT
- SKolehelsetjenesten
- Utekontakten
- Ungdomsklubb
- Enhet for barn og unge
- I en fellesfunksjon i kommunen, feks tjenesteområde oppvekst/utdanning
- Vet ikke
- Annet

Er det flere som er ansatt som loser i kommunen du jobber i? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Hvor mange er ansatt som loser i kommunen/bydelen, inkludert deg? *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Er det flere som er ansatt som loser i kommunen du jobber i?»
- 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6 eller flere
 - Vet ikke

 Sideskift

Side 8

Obligatoriske felt er merket med stjerne *

I hvilken grad opplever du at du har tillit og frihet til å utforme jobben som los etter eget skjønn? *

- I stor grad
- I noen grad
- Ikke i det hele tatt

Opplever du at du har tilstrekkelig tid til å gjøre jobben som los? *

- Ja
- Nei

Opplever du å ha faglig støtte i ditt arbeid som los? *

- Ja, jeg får tilstrekkelig faglig støtte
- Ja, men ikke tilstrekkelig
- Nei

Hvem får du faglig støtte fra? (Mulig å krysse av flere) *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja, men ikke tilstrekkelig» eller «Ja, jeg får tilstrekkelig faglig støtte» er valgt i spørsmålet «Opplever du å ha faglig støtte i ditt arbeid som los?»

- Fra de andre losene i kommunen
- Fra loser i andre kommuner
- Fra koordinator i kommunen
- Fra kollegaer under andre tjenesteområder i kommunen
- Fra andre kollegaer
- Annet

Dersom du svarte 'Annet' på hvem du får faglig støtte av, vennligst oppgi svaret her

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hvem får du faglig støtte fra? (Mulig å krysse av flere)»

Har du fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben som los skal utføres? *

- Ja
- Nei

Du har svart at du har fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben som los skal utføres. Er du fornøyd med det? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Har du fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben som los skal utføres?»

- Ja, jeg er fornøyd med det
- Nei, jeg er ikke fornøyd med det

Du har svart at du ikke har fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben som los skal utføres. Er du fornøyd med det? *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Nei» er valgt i spørsmålet «Har du fått tydelige retningslinjer for hvordan jobben som los skal utføres?»
- Ja, jeg er fornøyd med det
- Nei, jeg er ikke fornøyd med det. Jeg kunne ønske jeg hadde fått tydelige retningslinjer

 Sideskift

Side 9

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Hvor godt vil du si at losordningen i kommunen/bydelen fungerer når det kommer til...

	I stor grad	I noen grad	I liten grad
Kontakt med andre losere (i egen eller annen kommune) *	☐	☐	☐
Tilstrekkelig fagmiljø rundt losen *	☐	☐	☐
Tid til å gjøre en god jobb *	☐	☐	☐
Antall ungdom den enkelte los har ansvar for *	☐	☐	☐
Faglig støtte og veiledning til losen *	☐	☐	☐
Hvor losen er organisert (tjenestested) *	☐	☐	☐
Fleksibilitet i tid og sted til å gjøre en god jobb *	☐	☐	☐
Generelle arbeidsbetingelser *	☐	☐	☐
Forankring/anerkjennelse i kommunen *	☐	☐	☐

Dersom du har ytterligere kommentarer til hvordan du synes losordningen fungerer i kommunen/bydelen kan du legge det til her

 Sideskift

Side 10

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler? *

Med systemnivå mener vi at du jobber på et mer overordnet nivå, for eksempel med skolens rutiner og veiledning av ansatte ved skolen. Det er ikke begrenset til kommunen/bydelen, det kan også være i andre bydeler/kommuner/fylkeskommunen

- Jeg jobber kun med å følge opp ungdom individuelt
- Jeg jobber kun på systemnivå mot en eller flere skoler
- Jeg gjør begge deler

Hvor mange ungdom følger du opp nå? *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun med å følge opp ungdom individuelt» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»
- 1-4
- 5-9
- 10-14
- 15-19
- 20 eller flere

Hvilke(n) aldersgruppe(r) tilhører ungdommene du følger opp? (Mulig å krysse av flere) *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun med å følge opp ungdom individuelt» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- 11 år eller yngre
- 12-15 år
- 16-18 år
- 19-24 år
- 25 år eller eldre

Hvem er målgruppen for losfunksjonen i kommunen/bydelen? (Mulig å krysse av flere) *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun med å følge opp ungdom individuelt» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- Ungdom med skolefraværsutfordringer
- Ungdom på ettervern
- Ungdom i familier med levekårsutfordringer
- Ungdom ved en spesifikk skole
- Ungdom som hverken er i skole eller arbeid
- Annet

Dersom du svarte "Annet" på målgruppe for losfunksjonen, vennligst oppgi målgruppe her *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hvem er målgruppen for losfunksjonen i kommunen/bydelen? (Mulig å krysse av flere)»

Hvordan rekrutteres ungdom inn i losfunksjonen i kommunen/bydelen? (Mulig å krysse av flere) *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun med å følge opp ungdom individuelt» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- Vi oppsøker ungdom på skolen
- Vi oppsøker ungdom på fritidsarenaer
- Skolen tar kontakt
- Andre instanser rundt ungdommen tar kontakt
- Annet

Dersom du svarte 'Annet' på rekruttering av ungdom, vennligst oppgi svaret ditt her

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hvordan rekrutteres ungdom inn i losfunksjonen i kommunen/bydelen? (Mulig å krysse av flere)»

- i** Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun med å følge opp ungdom individuelt» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

Hva legger du vekt på i jobben som los?

	I stor grad	I noen grad	I liten grad
At ungdommen har økt tilstedeværelse på skolen og i opplæring (oppmøte i tide, redusert fravær) *	☐	☐	☐
At ungdommen har økt faglig fungering (økt innsats og egenarbeid, bedre karakterer, oppnådd formell kompetanse) *	☐	☐	☐
At ungdommen har økt trivsel i skole- og opplæringssituasjon (økt sosial deltakelse, færre konflikter) *	☐	☐	☐

- i** Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun med å følge opp ungdom individuelt» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

Hvordan vurderer du måloppnåelsen for ungdommene du jobber med?

	De fleste	Noen	Ingen
Ungdommene har økt tilstedeværelse på skolen og i opplæring (oppmøte i tide, redusert fravær) *	☐	☐	☐
Ungdommen har økt faglig fungering (økt innsats og egenarbeid, bedre karakterer, oppnådd formell kompetanse) *	☐	☐	☐
Ungdommen har økt trivsel i skole- og opplæringssituasjon (økt sosial deltakelse, færre konflikter) *	☐	☐	☐

Hva slags skole(r) jobber du mot? (Mulig å krysse av flere) *

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun på systemnivå mot en eller flere skoler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- Barneskole
- Ungdomsskole
- Videregående skole

Hvor mange skoler jobber du mot? *

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun på systemnivå mot en eller flere skoler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- En
- To
- Tre
- Fire
- Fem
- Flere enn fem

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun på systemnivå mot en eller flere skoler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

Hva legger du vekt på i ditt arbeid på systemnivå?

I stor grad I noen grad I liten grad

At ungdommene opplever at oppfølgingen og hjelpen som gis er tilgjengelig og tilrettelagt *

At ungdommene opplever at hjelpen som gis er tilpasset deres ressurser og behov *

At ungdommene opplever at innsats fra flere aktører er koordinert og oversiktlig *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg jobber kun på systemnivå mot en eller flere skoler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

Hvordan vurderer du måloppnåelsen i systemarbeidet?

	I stor grad	I noen grad	I liten grad
Oppfølgingen og hjelpen som gis er tilgjengelig og tilrettelagt *	☐	☐	☐
Hjelpen som gis er tilpasset ungdommenes ressurser og behov *	☐	☐	☐
Innsats fra flere aktører er koordinert og oversiktlig for ungdommene *	☐	☐	☐

Hvor mange ungdom følger du opp individuelt nå? *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- 1-4
- 5-9
- 10-14
- 15-19
- 20 eller flere

Hvilke(n) aldersgruppe(r) tilhører ungdommene du følger opp individuelt? (Mulig å krysse av flere) *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- 11 år eller yngre
- 12-15 år
- 16-18 år
- 19-24 år
- 25 år eller eldre

Hvem er målgruppen for individuell oppfølging i losfunksjonen i kommunen/bydelen? (Mulig å krysse av flere) *

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- Ungdom med skolefraværsutfordringer
- Ungdom på ettervern
- Ungdom i familier med levekårsutfordringer
- Ungdom ved en spesifikk skole
- Ungdom som hverken er i skole eller arbeid
- Annet

Dersom du svarte 'Annet' på målgruppe for losordningen, vennligst oppgi målgruppe her

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hvem er målgruppen for individuell oppfølging i losfunksjonen i kommunen/bydelen? (Mulig å krysse av flere)»

Hvordan rekrutteres ungdom inn i losfunksjonen i kommunen/bydelen? (Mulig å krysse av flere) *

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- Vi oppsøker ungdom på skolen
- Vi oppsøker ungdom på fritidsarenaer
- Skolen tar kontakt
- Andre instanser rundt ungdommen tar kontakt
- Annet

Dersom du svarte 'Annet' på rekruttering av ungdom, vennligst oppgi svaret ditt her

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hvordan rekrutteres ungdom inn i losfunksjonen i kommunen/bydelen? (Mulig å krysse av flere)»

Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

Hva legger du vekt på i den individuelle oppfølgingen av ungdom i jobben som los?

I stor grad I noen grad I liten grad

At ungdommen har økt tilstedeværelse på skolen og i opplæring (oppmøte i tide, redusert fravær) *

At ungdommen har økt faglig fungering (økt innsats og egenarbeid, bedre karakterer, oppnådd formell kompetanse) *

At ungdommen har økt trivsel i skole- og opplærings situasjon (økt sosial deltakelse, færre konflikter) *

- i** Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

Hvordan vurderer du måloppnåelsen for ungdommene du følger opp individuelt?

	De fleste	Noen	Ingen
Ungdommene har økt tilstedeværelse på skolen og i opplæring (oppmøte i tide, redusert fravær) *	☐	☐	☐
Ungdommen har økt faglig fungering (økt innsats og egenarbeid, bedre karakterer, oppnådd formell kompetanse) *	☐	☐	☐
Ungdommen har økt trivsel i skole- og opplærings situasjon (økt sosial deltakelse, færre konflikter) *	☐	☐	☐

 Sideskift

Side 12

Obligatoriske felt er merket med stjerne *

Hva slags skole(r) jobber du mot i arbeidet på systemnivå? (Mulig å krysse av flere) *

- i** Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- Barneskole
- Ungdomsskole
- Videregående skole

Hvor mange skoler jobber du mot på systemnivå? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- En
- To
- Tre
- Fire
- Fem
- Flere enn fem

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

Hva legger du vekt på i ditt arbeid på systemnivå?

I stor grad I noen grad I liten grad

At ungdommene opplever at oppfølgingen og hjelpen som gis er tilgjengelig og tilrettelagt *	☐	☐	☐
---	-----------------------	-----------------------	-----------------------

At ungdommene opplever at hjelpen som gis er tilpasset deres ressurser og behov *	☐	☐	☐
---	-----------------------	-----------------------	-----------------------

At ungdommene opplever at innsats fra flere aktører er koordinert og oversiktlig *	☐	☐	☐
--	-----------------------	-----------------------	-----------------------

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Jeg gjør begge deler» er valgt i spørsmålet «Følger du opp ungdom individuelt eller jobber du på systemnivå mot en eller flere skoler?»

Hvordan vurderer du måloppnåelsen i systemarbeidet?

	I stor grad	I noen grad	I liten grad
Oppfølgingen og hjelpen som gis er tilgjengelig og tilrettelagt *	☐	☐	☐
Hjelpen som gis er tilpasset ungdommenes ressurser og behov *	☐	☐	☐
Innsats fra flere aktører er koordinert og oversiktlig for ungdommene *	☐	☐	☐

Kan du kort oppsummere hva som er den viktigste funksjonen din som los?

Har du noen forslag til noe som kan gjøre losfunksjonen bedre?

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Spørreskjema til de i kommunene som er ansvarlige for losfunksjonen

Forskningsprosjektet *Evaluering av tilskuddsordningen "Støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom"* gjennomføres av Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet, på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Prosjektet skal belyse ulike aktørers erfaringer med LOS-ordningen.

Dette spørreskjemaet sendes ut til alle kommuner som mottar prosjektmidler fra Bufdir. Det tar 10-15 minutter å svare på spørreskjemaet, og du vil blant annet bli bedt om å svare på spørsmål knyttet til frafall i videregående skole i kommunen, finansieringen fra Bufdir og hvilke mål dere har med losfunksjonen i kommunen. Det er frivillig å delta i spørreundersøkelsen, og det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta.

Målet med undersøkelsen

Hovedformålet med undersøkelsen er å undersøke om LOS-ordningen oppfyller de kriteriene som Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) har satt for ordningen, som er 1) tettere oppfølging av ungdom som står i fare for å falle ut av ordinær skolegang, og 2) bedre samordning av kommunale tjenester i dette feltet. Så fremt vi har grunnlag i våre funn vil vi komme med forslag til justeringer i LOS-ordningen. Resultatene fra undersøkelsen vil publiseres i en rapport.

Anonymitet

Opplysningene du oppgir i spørreundersøkelsen er anonyme, og kan ikke spores til e-postadressen vi har brukt for å sende deg invitasjon til å delta. Nettskjema lagrer ikke IP-adresse, brukernavn, leveringstidspunkt eller annen informasjon om den som svarer. Nettskjemas interne hendelseslogg vil heller ikke koble svarhendelsen til innlogging eller svarlevering. Kontaktopplysninger vi har brukt for å sende ut invitasjoner til spørreskjemaene vil slettes 1.juni 2022. Opplysninger på spørreskjemaet vil beholdes på ubestemt tid med tanke på etterprøvbarehet og videre forskning.

Hvem har ansvaret for forskningsprosjektet?

Forskningsinstituttet NOVA har ansvar for å gjennomføre undersøkelsen. Prosjektleder er forsker Tonje Gundersen, mens forsker Therese Dokken er ansvarlig for spørreundersøkelsen. Prosjektet er finansiert av Barne- ungdoms- og familiedirektoratet.

Dersom du har spørsmål til spørreskjemaet eller til studien generelt, ta kontakt med Therese Dokken på e-post (therese.dokken@oslomet.no) eller telefon (90 53 65 72).

Takk for at du deltar i undersøkelsen!

Vennlig hilsen

Therese Dokken
Forsker, NOVA/OsloMet

Tonje Gundersen
Prosjektleder NOVA/OsloMet

Samtykkeerklæring

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. Du samtykker ved å sende inn spørreundersøkelsen.

Har dere en losfunksjon i kommunen/bydelen som er helt/delvis finansiert gjennom prosjektmidler fra tilskuddsordningen til Bufdir? *

- Ja
- Nei

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Nei» er valgt i spørsmålet «Har dere en losfunksjon i kommunen/bydelen som er helt/delvis finansiert gjennom prosjektmidler fra tilskuddsordningen til Bufdir?»

Dersom dere ikke har noen pågående losfunksjon i kommunen/bydelen nå kan du lukke spørreskjemaet. Takk for at du deltok i spørreundersøkelsen!

 Sideskift

Side 3

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Er du kontaktperson/ansvarlig for losfunksjonen i kommunen/bydelen? *

- Ja
- Nei

 Sideskift

Side 4

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Denne spørreundersøkelsen handler om losfunksjonen dere har i kommunen/bydelen nå. Har dere hatt liknende losfunksjon med tilskudd fra Bufdir tidligere, med et opphold før dere igjen mottok midler gjennom tilskuddsordningen fra Bufdir? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Hvilket år startet den nåværende losfunksjonen (finansiert med midler fra Bufdir)? *

- 2011
- 2012
- 2013
- 2014
- 2015
- 2016
- 2017
- 2018
- 2019
- 2020
- Vet ikke

Hvilket år tar finansieringen fra Bufdir slutt? *

- 2021
- 2022
- 2023
- 2024

 Sideskift

Side 5

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Hvordan var frafallet fra videregående skole da dere startet losfunksjonen, sammenliknet med gjennomsnittet for resten av landet? *

- Stort frafall
- Middels frafall
- Lite frafall
- Vet ikke

Hvordan vurderer du situasjonen med frafall fra videregående skole skoleåret 2020/2021, sammenliknet med gjennomsnittet for resten av landet? *

- Stort frafall
- Middels frafall
- Lite frafall

Har dere en særlig satsing på ungdom i deres kommune/bydel, utover losfunksjonen? *

- Ja
- Nei
- Vet ikke

 Sideskift

Side 6

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Hvor mange fulltidsstillinger utgjør losfunksjonen til sammen i din kommune/bydel? Dette er kun stillinger som er finansiert helt eller delvis med midler fra Bufdir *

- Mindre enn 1
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6 eller flere

Hvor stor andel av disse stillingene er finansiert med midler fra Bufdir? *

Oppgi total finansiering over alle stillingene under ett. For eksempel, dersom løsfunksjonen i kommunen utgjør 2 fulltidsstillinger, og halvparten av hver av disse stillingene er finansiert med midler fra Bufdir, finansierer Bufdir 50 prosent av stillingene. Velg det alternativet som er nærmest.

- Under 25 prosent
- 25 prosent
- 50 prosent
- 75 prosent
- Mer enn 75 prosent
- Vet ikke

Hvor mange er ansatt i disse stillingene til sammen? *

- 1 person
- 2 personer
- 3 personer
- 4 personer
- 5 personer
- 6 eller flere personer

Har dere løser i kommunen/bydelen som ikke er finansiert med midler fra Bufdir? *

- Ja
- Nei

Hvor mange løser har dere, som ikke er finansiert med midler fra Bufdir? *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Har dere løser i kommunen/bydelen som ikke er finansiert med midler fra Bufdir?»

Under hvilke(t) tjenestested ligger stillingen(e) som los? (Flere alternativer er mulig) *

- Skole
- Forebyggende enhet
- Barnevernet
- Familietjenesten
- Barne- og familietjenesten
- NAV - sosial
- NAV - trygd
- NAV - arbeid
- PPT
- Skolehelsetjenesten
- Utekontakten
- Ungdomsklubb
- Enhet for barn og unge
- I en fellesfunksjon i kommunen, feks tjenesteområde oppvekst/utdanning
- Annet

Dersom du svarte 'Annet' på tjenestested, vennligst oppgi tjenestested

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Under hvilke(t) tjenestested ligger stillingen(e) som los? (Flere alternativer er mulig)»

Hva er begrunnelsen for at losen(e) er organisert under dette tjenestestedet? *

- Tjenestestedet arbeider med målgruppen (ungdom 12-24)
- Tjenestestedet arbeider med liknende problemstillinger
- Annet

Dersom du svarte 'Annet', vennligst oppgi grunnen til at losen(e) er organisert under dette tjenestestedet *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hva er begrunnelsen for at losen(e) er organisert under dette tjenestestedet?»

 Sideskift

Side 7

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Hvem er målgruppen for losfunksjonen i deres kommune/bydel? (Mulig å krysse av flere) *

- Ungdom med skolefraværsutfordringer
- Ungdom på ettervern
- Ungdom i familier med levekårsutfordringer
- Ungdom ved en spesifikk skole
- Ungdom som hverken er i skole eller arbeid
- Annet

Dersom du svarte 'Annet' på målgruppe for losordningen, vennligst oppgi målgruppe her *

- Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hvem er målgruppen for losfunksjonen i deres kommune/bydel? (Mulig å krysse av flere)»

 Sideskift

Side 8

Obligatoriske felter er merket med stjerne *

Det er et mål for tilskuddsordningen at losfunksjon skal gi resultater på både system- og individnivå. Hvor viktige er disse målene for losfunksjonen i deres kommune?

Individ: At ungdommen har økt tilstedeværelse på skolen og i opplæring (oppmøte i tide, redusert fravær) *

- Svært viktig
 - Litt viktig
 - Ikke viktig
-

Individ: At ungdommen har økt faglig fungering (økt innsats og egenarbeid, bedre karakterer, oppnådd formell kompetanse) *

- Svært viktig
 - Litt viktig
 - Ikke viktig
-

Individ: At ungdommen har økt trivsel i skole- og opplæringssituasjon (økt sosial deltakelse, færre konflikter) *

- Svært viktig
 - Litt viktig
 - Ikke viktig
-

System: At ungdommene opplever at oppfølgingen og hjelpen som gis er tilgjengelig og tilrettelagt *

- Svært viktig
 - Litt viktig
 - Ikke viktig
-

System: At ungdommene opplever at hjelpen som gis er tilpasset deres ressurser og behov *

- Svært viktig
 - Litt viktig
 - Ikke viktig
-

System: At ungdommene opplever at innsats fra flere aktører er koordinert og oversiktlig *

- Svært viktig
- Litt viktig
- Ikke viktig

Hvordan vurderer du måloppnåelsen på disse målene for løsfunksjonen i deres kommune/bydel?

Individ: Ungdommen har økt tilstedeværelse på skolen og i opplæring (oppmøte i tide, resultert fravær) *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

Individ: Ungdommen har økt faglig fungering (økt innsats og egenarbeid, bedre karakterer, oppnådd formell kompetanse) *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

Individ: Ungdommen har økt trivsel i skole- og opplæringssituasjon (økt sosial deltakelse, færre konflikter) *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

System: Ungdommene opplever at oppfølgingen og hjelpen som gis er tilgjengelig og tilrettelagt *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

System: Ungdommene opplever at hjelpen som gis er tilpasset deres ressurser og behov *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

System: Ungdommene opplever at innsats fra flere aktører er koordinert og oversiktlig *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

Kan du gi en kort oppsummering av hva som er kommunens/bydelens egne mål med losfunksjonen?

 Sideskift

Side 9

Obligatoriske felt er merket med stjerne *

Følger losene i kommunen/bydelen opp ungdom individuelt eller jobber de på systemnivå mot en eller flere skoler? *

Med systemnivå mener vi at de jobber på et mer overordnet nivå, for eksempel med skolens rutiner og veiledning av ansatte ved skolen. Det er ikke begrenset til kommunen/bydelen, det kan også være i andre bydeler/kommuner/fylkeskommunen

- De jobber kun med å følge opp ungdom individuelt
- De jobber både med å følge opp ungdom individuelt og på systemnivå mot en eller flere skoler

Hvor mange ungdom får individuell oppfølging av losene i deres kommune/bydel? *

Dersom du er usikker på det eksakte antallet, kan du krysse av det du tror er mest riktig

- 1-10
- 11-20
- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51 eller flere

Hva slags skole(r) jobber de mot i arbeidet på systemnivå? (Mulig å krysse av flere) *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «De jobber både med å følge opp ungdom individuelt og på systemnivå mot en eller flere skoler» er valgt i spørsmålet «Følger losene i kommunen/bydelen opp ungdom individuelt eller jobber de på systemnivå mot en eller flere skoler?»

- Barneskole
- Ungdomsskole
- Videregående skole

Hvor mange skoler jobber de mot på systemnivå? *

 Dette elementet vises kun dersom alternativet «De jobber både med å følge opp ungdom individuelt og på systemnivå mot en eller flere skoler» er valgt i spørsmålet «Følger losene i kommunen/bydelen opp ungdom individuelt eller jobber de på systemnivå mot en eller flere skoler?»

 Sideskift

Hva har vært bra med å få midler til losfunksjonen?

Det har bidratt til å styrke et tilbud vi allerede hadde *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

Det har gitt muligheter til å prøve ut nye metoder for å forebygge frafall *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

Det har bidratt til at tjenestene rettet mot ungdom er bedre koordinert *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

Det har bidratt til at tjenestene rettet mot ungdom er mer tilgjengelig for ungdom som har behov for det *

I stor grad

I noen grad

I liten grad

Er det andre ting du tenker at har vært bra med å få midler til losfunksjon?

Intervjuspørsmål til barn og unge

1. Introduksjon
 - a. Presentasjon av studien og rammen for intervjuet
 - b. Informasjonsskriv og samtykke
2. Bakgrunnsinformasjon
 - a. Alder
 - b. Bosisuasjon
 - c. Skolegang/arbeidserfaring
 - d. Kontakt med andre hjelpetjenester
3. Rekruttering
 - a. Hvordan ble du introdusert for Los-ordningen og losen?
 - b. Hva er grunnen til at du fikk en los?
 - c. Har du tidligere fått hjelp i forbindelse med at du har hatt det vanskelig på skolen?
4. Hva er ungdommens opplevelse av å ha en los?
 - a. Hvordan opplever du det å ha en los?
 - b. Har det bidratt til økt interesse og motivasjon for å gå på skolen? (tilstedeværelse, redusert fravær, økt innsats, bedre karakterer, økt trivsel og mindre konflikter?)
 - c. Hva har losen konkret gjort for deg?
 - d. Hva synes du om den oppfølgingen du har fått av losen? Har den vært tilgjengelig og tilpasset dine behov?
 - e. Hva har vært bra, og hva har vært mindre bra? Hva kunne eventuelt vært gjort annerledes?
5. Samarbeidet rundt ungdommen
 - a. Opplever du at losen, læreren din, foreldrene dine og andre tjenester du er i kontakt med, snakker sammen og samarbeider om å hjelpe deg?
6. Avslutning
 - a. Har du noe du vil fortelle som jeg ikke har spurt deg om?
 - b. Spørsmål til studien?

Intervjuguide Foreldre

1. Introduksjon
 - a. Presentasjon av studien og rammen for intervjuet
 - b. Informasjonsskriv og samtykke
2. Kontakt og kunnskap om losen og dennes arbeid
 - a. Hvordan fikk dere kjennskap til los-ordningen?
 - b. Vet dere hva losen kan hjelpe deres barn og familien med?
 - c. Har dere truffet losen?
 - d. Hvor lenge har ditt barn hatt los
3. Hva har losen hjulpet ditt barn med?
4. Har losen bidratt positivt til ditt barns deltakelse på skolen, hvordan?
5. Hva skiller losens arbeidsmåte fra den hjelpen dere eventuelt har mottatt tidligere?
6. Avslutning
 - a. Har du noe du vil fortelle som jeg ikke har spurt deg om?
 - b. Spørsmål til studien

Temaguide til intervju med loser

1. Introduksjon
 - a. Presentasjon av studien og rammen for intervjuet
 - b. Informasjonsskriv og samtykke
2. Kjennetegn ved losen
 - a. Alder
 - b. Hvilken bakgrunn har losen (arbeidserfaring, utdanning mm)?
 - c. Har losen fått opplæring, bruker han/hun en spesiell metodikk?
 - d. Hvordan påvirker Los-funksjonens forankring losenes frihet til å utforme arbeidet?
3. Hva er losenes erfaringer med ordningen?
 - a. Hvordan bidrar losen, med sin bakgrunn og sin metodiske tilnærming, til at *skolen* kan få eleven gjennom opplæringen?
 - b. Hvordan rekrutteres ungdommene og på hvilke arenaer?
 - c. Hva er losenes erfaring med ordningen, oppnår de oppsatte mål for ungdommene?
 - d. Hva er årsakene til at ungdommene slutter, eller vurderer å avslutte skolegangen?
 - e. Hva fremmer og hemmer måloppnåelse for Los-ordningen, slik de ser det?
 - f. Hvordan ser en vanlig arbeidsdag ut?
 - g. Hvordan opplever de sin rolle og virkningen av det arbeidet de gjør?
 - h. Opplever losene frihet i utformingen av arbeidet med ungdommene?
4. Hvordan samspiller utformingen av Los-funksjonen med andre relevante hjelpetilbud til målgruppa?
 - a. Bidrar Los-funksjonen til bedre samordning av andre relevante hjelpetilbud til målgruppa?
5. Avslutning
 - a. Har du noe du vil fortelle som jeg ikke har spurt deg om?
 - b. Spørsmål til studien?

Temaguide for intervju med kommunens leder av losordningen

1. Introduksjon
 - a. Presentasjon av studien og rammen for intervjuet
 - b. Informasjonsskriv og samtykke
2. Bakgrunnsinformasjon
 - a. Stilling i kommunene, etatstilhørighet
3. Erfaring med losordningen
 - a. Begrunnelse for etatsplassering av losen
 - b. Etablering av funksjonen – hvorfor los
 - c. Hvilken bakgrunn eller egenskaper så dere etter ved tilsetting av losen?
 - d. Hva er Losens oppdrag/instruks, og er den skriftliggjort?
 - e. Rapporterer losen om måloppnåelse?
 - f. Hvilke behov i kommunene dekker losen, hva ville dere gjort uten denne funksjonen?
 - g. Har dere foretatt endringer eller korrigeringer av losens funksjon under den tiden dere har los-funksjonen?
 - h. Hvordan har andre etater (skole, Barnevern, PPT) blitt informert og involvert mht. det arbeidet losen skal gjøre?
 - i. Har dere formalisert samarbeidet mellom losen og de andre kommunale etatene?
 - j. Hvilket inntrykk har du av om samarbeidsrelasjoner mellom losen og dens samarbeidspartnere?
 - k. Har losen bidratt til å oppnå de målene dere satt for funksjonen i søknaden til Bufdir?
 - l. Vil dere videreføre los-funksjonen som fast kommunal funksjon etter at bevilgningen går ut?
4. Avslutning
 - a. Har du noe du vil fortelle som jeg ikke har spurt deg om?
 - b. Spørsmål til studien?

Temaguide intervjuer med losens samarbeidspartnere

1. Introduksjon
 - a. Presentasjon av studien og rammen for intervjuet
 - b. Informasjonsskriv og samtykke
2. Kjennetegn ved samarbeidspartner
 - a. Stilling og arbeidssted
3. Om samarbeidet med losene
 - a. Hvordan ble samarbeidet etablert
 - b. Hva samarbeider de om
 - c. Hvordan samarbeider de
4. Erfaringer med samarbeidet
 - a. Hva fungerer bra
 - b. Hva kan eventuelt endres
5. Hva tenker de om losfunksjonen
 - a. Er det en ordning som dekker et behov i kommunen
 - b. Er det en ordning de tenker bør være permanent
6. Avslutning
 - a. Har du noe du vil fortelle som jeg ikke har spurt deg om?
 - b. Spørsmål til studien?